

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PRÁVNICKÁ

KATEDRA ÚSTAVNÍHO PRÁVA

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**INSTITUT STÁTNÍHO OBČANSTVÍ ČR A SROVNÁNÍ
S RUSKOU FEDERACÍ**

Zpracoval: Volodymyr Reznichenko

Konzultant diplomové práce: JUDr. Tomáš Pezl

Místo a rok zpracování: Plzeň 2013

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracoval samostatně, a že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Plzni

.....

Děkuji JUDr. Tomáši Pezlovi za vedení práce, odborné rady, trpělivost a vstřícný přístup.

Obsah

1. Úvod	5
2. Institut státního občanství	7
2.1. Pojem.....	7
2.2. <i>Osoby s dvojitým a bez státního občanství</i>	10
2.2.1. Princip <i>ius soli</i> a <i>ius sanguinis</i>	10
2.2.2. Bipolité – osoby s dvojitým státním občanstvím	11
2.2.3. Apolité – osoby bez státního občanství	13
3. Historický vývoj pojetí pojmu občan.....	15
3.1. Pojímání pojmu občanství ve starověkém Řecku a Římě	15
3.2. Středověké pojmání pojmu občanství	17
3.3 Moderní pojetí pojmu občanství.....	19
4. Vývoj státního občanství v českých zemích	21
4.1. Nabývání státního občanství.....	21
4.1.1. Nabývání státního občanství po vzniku Československa v roce 1918.....	21
4.1.2. Nabývání státního občanství po druhé světové válce a po roce 1948.....	24
4.1.3. Nabývání státního občanství po vzniku československé federace.....	26
4.2. Pozbývání státního občanství v letech 1918 – 1992	28
4.2.1. Pozbývání státního občanství v letech 1918-1949.....	29
4.2.2. Pozbývání státního občanství v letech 1949–1968	32
4.2.3. Pozbývání státního občanství v letech 1969-1989.....	34
5. Vývoj státního občanství v České republice	36
5.1. Nabývání státního občanství ČR podle platných právních norem	377
5.1.1. Narozněním:.....	38
5.1.2. Osvojením:	39
5.1.3. Určením otcovství:	40

5.1.4. Nalezením na území České republiky:	40
5.1.5. Prohlášením:	41
5.1.6. Udělením:.....	42
5.2. Řízení o udělení občanství.....	46
5.3. Pozbývání státního občanství ČR podle platných právních norem.	47
5.4. Dvojí občanství.....	50
5.4.1. Dvojí občanství v mezinárodním právu.....	53
6. Vývoj Ruské federace a jejího institutu státního občanství	56
6.1. Historický vývoj institutu státního občanství v SSSR do druhé světové války	58
6.2. Historický vývoj institutu státního občanství v SSSR po druhé světové válce	63
7. Institut státního občanství v Ruské federaci	66
7.1. Nabývání státního občanství v Ruské federaci.....	68
7.2. Pozbývání státního občanství v Ruské federaci	73
7.3. Problematika možností příslušníků ruských menšin nabývat státní občanství Ruské federace.	75
8. Zhodnocení úpravy státního občanství a přístupu k občanství v ČR a Rusku.....	77
9. Závěr.....	82
Резюме.....	84
Seznam použité a citované literatury	85
Přílohy	92

1. Úvod

Předmětem této diplomové práce je rozbor vývoje a platné právní úpravy státního občanství, s důrazem na způsoby jeho nabývání a pozbývání v České republice a Ruské federaci. Státní občanství prošlo dlouhým historickým vývojem a my se musíme potýkat i dnes se změnami, které reagují na aktuální společensko-politickou situaci. Charakterizovat občanství není snadné, je to institut, který je znám již od dob starověku a v různých dobách měl různou podobu a váhu. Nazval bych ho jako relativně trvalý a úzký svazek jedince a státu. Vždy se k němu vázala určitá práva a povinnosti, kterými občané disponovali. Stát bez občanů nemůže existovat, občané jsou ti, kdo stát tvoří a řídí jej, mezi základní lidská práva občana v demokratickém státě totiž patří právo volební a to jak pasivní tak i aktivní. Moderní koncepce státního občanství stojí v současné době v České republice i v Ruské federaci na principu rovnosti občanů. Institut státního občanství je projevem svrchovanosti každého státu, který jednoznačně určuje, kdo je a kdo může být jeho občanem.

Cílem mé práce je vystihnout vývoj problematiky státního občanství od konce první světové války po současnost. Podrobněji se zabývám situací v době vzniku Československé republiky, věnuji se situaci, která nastala po druhé světové válce i samotnému rozpadu ČSFR. V části věnované Rusku se spíše snažím přehledně znázornit aktuální právní úpravu otázek občanství, ale samozřejmě pro úplnost se vracím průřezově i k počátkům vzniku samotné SSSR. Ve své práci vycházím z textů odborných publikací a článků jak českých tak i zahraničních autorů, právních předpisů, judikatury a soudních rozhodnutí. Institut státního občanství prošel na našem území zdlouhavým vývojem, počínaje ABGB z roku 1811 přes úpravu

československou, federativní až po tu současnou moderní podobu. Formování zákonů bylo a je výrazně ovlivňováno velkým množstvím mezinárodních smluv, kterými je Česká republika vázána.

Diplomová práce je rozdělena do devíti kapitol. Zpočátku se snažím objasnit obecnou problematiku institutu, určité znaky a principy, které k němu nezpochybnitelně patří a dále samotný historický vývoj v českých zemích. Strukturovaně a přehledně jsem znázornil aktuální právní úpravu nabývání a pozbývání občanství a řízení o jeho udělení. Předposlední dvě kapitoly shrnují historický vývoj státního občanství v SSSR a v současném Rusku. Poslední kapitola je věnována zhodnocení úpravy státního občanství a přístupu k občanovi v České republice a Rusku.

Státní občanství je pro nás zcela běžné. Se státním občanstvím se setkáváme dennodenně. Dnes každý o svých právech ví již od narození, ale jaká jsou a kde se berou? To je důvod, proč jsem si vybral téma diplomové práce institut státního občanství.

V mé diplomové práci především interpretuji právní texty a právní judikaturu a také komparuji jednotlivé právní a odborné texty.

2. Institut státního občanství

2.1. Pojem státní občanství

Je velmi složité přesně charakterizovat pojem státní občanství, protože je to institut s poměrně složitou historií, která se stále vyvíjí. Vztah určité fyzické osoby k určitému státu, není nějak pevně a jednoznačně právní úpravou definován.¹ Zajímavě charakterizoval československé občanství Vladimír Verner v roce 1947.

„Se vznikem státu vzniklo i československé státní občanství jako osobní právní poměr určitých osob k určitému státu. Z tohoto pojmu se podává rozdíl od podobného faktického poměru založeného bydlištěm ve státu. Skutečně také právní řád neopíral státní občanství o pouhé bydlení ve státě, nýbrž o zásady obsažené v domovských zákonech, které domovské právo těsně spojují se státním občanstvím (...).“²

V současné době existuje určitá obecně uznávaná charakteristika státního občanství, která je obsažená v nálezu Ústavního soudu č. 207/1994 Sb. Praví, že: „Z obecného hlediska lze státní občanství definovat jako časově trvalý, místně neomezený právní vztah fyzické osoby a státu, který je proti vůli fyzické osoby zpravidla nezrušitelný, na jehož základě vznikají jeho subjektům vzájemná práva a povinnosti, spočívající zejména v právu fyzické osoby na ochranu ze strany státu na jeho území i mimo ně, v právu

¹ Například je legální definice obsažená v ruském zákoně o státním občanství: ФЕДЕРАЛЬНЫЙ ЗАКОН "О ГРАЖДАНСТВЕ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ" ze dne 31.05.2002 N 62-ФЗ, který ve své preambuli uvádí: „Občanství je osobní trvalý právní vztah ke státu, který je vyjádřením souboru vzájemných práv, povinností a odpovědnosti, založený na uznání a respektu lidské důstojnosti a základních lidských práv“

²Verner, V.: Státní občanství a domovské právo republiky Československé; Vladimír Verner; Právníce nakladatelství V. Tomsy, Praha 1947; str. 7.

pobytu na jeho území a na právu účasti na jeho správě veřejných záležitostí³.

Obecně vzato pojem státního občanství je tedy poměrem fyzické osoby k určitému státu. Důležitým faktorem, na který je nutno upozornit je ten, že ne každý obyvatel státu může být jeho občanem. Jsou to například cizinci či bezdomovci (ve smyslu osob bez žádného státního občanství), kteří se nepodílí na chodu státu, to znamená, že jejich aktivity zasahují do práva trestního, správního, ústavního, mezinárodního či ústavního, ale jejich práva a povinnosti jsou omezeny právními normami či zákony mateřského státu (což se týká především cizinců). Být občanem určitého státu má samozřejmě i své výhody, to se týká zejména právní ochrany občana, nemožností vypovězení z území⁴, možnosti podnikání, možnost výběru profese (povolání, která jsou jen pro státní příslušníky, např.: soudce, poslanec, notář).⁵ Dynamiku vývoje institutu občanství lze pozorovat po vstupu ČR do Evropské Unie, kdy se do státoobčanské otázky postupně promítá i vliv unijního zákonodárství „Podle rozhodnutí Soudního dvora EU ze dne 24. května 2011 v řízení vedeném proti šesti členským státům EU, a to Belgii, Německu, Řecku, Francii, Lucembursku a Rakousku (případy C-47/08, C-50/08, C-51/08, C-61/08 a C-52/08) nesmí být povolání notáře vyhrazeno pouze občanům příslušného státu. Ustanovení národního práva zakotvující státní občanství jako předpoklad výkonu funkce notáře jsou proto v rozporu s čl. 51 Smlouvy o fungování Evropské unie (tedy principem svobody usazování).“⁶ V současné chvíli

³ Zákon č. 40/1993 Sb. zrušil dřívější zákon č. 39/1969 Sb. o nabývání a pozbývání státního občanství České socialistické republiky a zákon č. 165/1968 Sb., o zásadách nabývání a pozbývání státního občanství

⁴ Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb, čl. 14

⁵ Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb, čl. 22

⁶ DR. IUR., HEIDENHAIN, Stephan. [online]. [cit. 2012-07-13]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/soudni-dvor-eu-take-eu-cizinci-smeji-byt-notari-v-nemecku-a-v-peti-jinych-zemich-take-cesky-notarsky-rad-je-v-rozporu-s-pravem-eu-76782.html>

je tedy Notářský řád v rozporu se smyslem směrnic a musí být odpovídajícím způsobem změněn.

V souvislosti s výše uvedeným se ještě podívejme na rozdíl mezi "být státním příslušníkem" a "být občanem" určité národnosti. Pojmem státní příslušnost bývá na rozdíl od pojmu státního občanství chápán jako širší, zahrnující jak vztah osob fyzických, tak i osob právnických, lodí, letadel apod.⁷ Český občan může mít německou národnost, být muslimské víry či mongoloidní rasy, což nerozhoduje o jeho občanství. Velmi zjednodušeně lze tedy říci, že zatímco státní občanství či státní příslušnost je příslušnost k určitému státu, národnost je příslušnost k určitému národu. V některých případech se státoobčanská otázka stává i otázkou mezinárodní – jedná se o sporná státní občanství. Dochází k tomu často v důsledku rozpadu státu, příkladem může být rozpad Československa či rozpad SSSR. Docházelo k tomu, že existovaly osoby s dvojitým státním občanstvím či osoby bez státního občanství. Již v roce 1931 byla z tohoto důvodu v Haagu uzavřena „Konvence o určitých otázkách ohledně sporů ze zákonů o státním občanství“⁸.

Oproti pojmu státního občanství ještě slýcháme o pojmu státní příslušnost. Právní teorie uvádí zcela jasný rozdíl mezi těmito pojmy. Pojem státní příslušnost v sobě obsahuje nejenom fyzickou osobu, ale i osoby právnické. Kdežto pojem občanství je spojován pouze s osobami fyzickými, právnické osoby žádné občanství tedy nemají.⁹ Relevantní je tedy příslušnost státu z pohledu místa inkorporace právnické osoby a právních norem k tomu použitých, dále např. stát právního sídla právnické osoby a z toho plynoucích vzájemných práv a

⁷ FILIP, Jan. Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita. Právnická fakulta, 1997, Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně s. 16

⁸ Černý, J., Valášek, M. České státní občanství: ucelený výklad právních předpisů upravujících státní občanství České republiky v návaznosti na státní občanství ČSR, ČSSR a ČSFR. Praha:Linde. 1996

⁹ tamtéž, s. 15

povinností mezi společnostmi a státem jak z pohledu vnitrostátního, tak i mezinárodního.¹⁰

2.2. Osoby s dvojitým a bez státního občanství

Již výše jsem se zmínil o občanství dvojitým a žádném. Pro vysvětlení a podrobnější popis této problematiky je nezbytně nutné vysvětlit pojmy *ius soli* a *ius sanguinis*.

2.2.1. Princip *ius soli* a *ius sanguinis*

Přirozeně platí, že člověk získává občanství narozením. Neexistuje však jednotné pravidlo, které stanovuje občanství narozeného dítěte. Důležitou roli zde hraje zákonodárství jednotlivých států. Pro jednu platí pravidlo pokrevní vazby – *ius sanguinis*¹¹, to znamená, že dítě nezávisle na místě narození automaticky získává státní příslušnost rodičů (z historického pohledu hlavně pak matky). S tímto systémem se setkáváme zejména v zemích s kontinentálním právním systémem. Pro druhé platí pravidlo, ve kterém zásadním je území narození dítěte nezávisle na státní příslušnosti rodičů – pravidlo *ius soli*.¹² S tímto systémem se setkáváme zejména v zemích s tzv. anglosaským právním systémem a dodnes je toto pravidlo typické pro státy Jižní Ameriky.¹³ Na světě však zřejmě není žádný stát, který by nabytí státního občanství narozením výhradně o princip *ius soli*. Jsou země, které tento princip považují za prioritní, avšak více či méně jej doplňují principem *ius sanguinis*.

¹⁰ Pauknerová, M. Společnosti v mezinárodním právu soukromém. 1. vydání. Praha: Karolinum – Nakladatelství Univerzity Karlovy, 1998, s. 81-85.

¹¹ Hendrych D. a kol..Právní slovník, 3.podstatně rozšířené vydání. C.H.BECK, 2009 s. 268

¹² Klang M., Malá encyklopedie latiny v právu, 4. doplněné vydání. Linde Praha, 2004

¹³ podle zásady *ius soli* nenabývají státní občanství státu děti zástupců cizího státu v úředním posláni. Černý, J., Valášek, M. České státní občanství: ucelený výklad právních předpisů upravujících státní občanství České republiky v návaznosti na státní občanství ČSR, ČSSR a ČSFR. Praha : Linde Praha, a. s., 1996 s. 17

V některých případech může docházet ke sporným okamžikům, kdy se cizince narodí dítě, které by mělo podle matky nabýt občanství (principu *ius sanguinis*), ale dítě se narodí na území, kde se uplatňuje zásada *ius soli*. Právní řády států však na tyto případy pamatují – např.: Dítě narozené v zahraničí se rovněž může stát americkým občanem – tentokrát podle zásady *ius sanguinis*. Musí být nicméně splněny tyto další podmínky: a) oba rodiče jsou americkými občany a alespoň jeden z rodičů má trvalé bydliště v USA; b) v případě smíšených manželství musí americký rodič prokázat, že žil alespoň deset let ve Spojených státech.¹⁴

2.2.2. Bipolité – osoby s dvojitým státním občanstvím

Osoba se státním občanstvím více než jednoho státu se nazývá bipolita. Z historického hlediska je patrné postupné posilování jedince ve vztahu vůči státu a bipoletismus je stále více tolerován a je tak částečně oslabován princip jediného státního občanství. Důsledkem toho je i snaha jednotlivých států řešit problémy spojené s bipoletismem. V současné době se proto uplatňují následující zásady mezinárodního práva:

„Osoba s několikerým státním občanstvím se podle mezinárodního obyčejového práva nemůže odvolávat na jiné své státní občanství vůči státu, jehož je rovněž občanem. Stát považuje takovou osobu za svého státního občana a nezajímá ho, zda ji za svého občana považuje také jiný stát.“¹⁵

Tato zásada se odráží i do právního řádu ČR, kde je v ustanovení § 33 zákona č. 97/1963 Sb. uvedeno:

¹⁴ PĚCHOTA, V. Otázky dvojího státního občanství ve světle československo-americké smlouvy z roku 1928 a amerického práva. *Právník*. č. 7/1995

¹⁵ Madar, Z. a kol. *Slovník českého práva*. Praha : Linde Praha a.s., 1995, s. 116

„Je-li někdo v rozhodné době státním občanem československým a považuje-li ho za svého příslušníka také jiný stát, je rozhodné státní občanství československé.“¹⁶

Obecně se dá říci, že být bipolitem v dnešní době nabývá na popularitě, je to zřejmý důsledek globalizace, daný svobodou pohybu lidí přes hranice a postupným sblíčováním jednotlivých etnik. Velmi zajímavě vývoj otázky dvojího občanství charakterizoval již v devadesátých letech profesor Columbia Univerzity v New Yorku Vratislav Pěchota:

„Ve světě, v němž padají hranice a nastoluje se svoboda pohybu lidí, zboží a jiných hodnot, je nutno se vznikem dvojího občanství počítat. Státní občanství nelze srovnávat s manželstvím, jež vzniká ze svobodné vůle stran a v němž je monogamní svazek odůvodněn morálním imperativem a ekonomickými a sociálními ohledy. Státní občanství je svazkem veřejnoprávním, jenž se formuje pod vlivem okolností, které nejsou určovány svobodnou vůlí jednotlivce. Většinou jsou determinovány umístěním jednotlivce (narozením, přesídlením) do určitého prostředí, v němž se jednatel snaží dosáhnout maximálního využití svých schopností a práv. Ekonomické tlaky, sociální dislokace nebo politické důvody jej často nutí k dočasnému či trvalému přemístění. Přitom si většina těchto lidí zachovává emocionální a rodinné svazky se zemí svého původu.“¹⁷

V minulosti tomu tak však nebylo, většina států dvojí státní občanství považovala za nežádoucí. Dříve v mnoha státech platila vojenská povinnost, proto např. Angličané, kteří byli naturalizováni v Americe, nemohli pozbyť svého Anglického občanství a museli

¹⁶ Zk. o mezinárodním právu soukromém a procesním, § 33 odst. 1

¹⁷ Černý, J., Valášek, M. České státní občanství: ucelený výklad právních předpisů upravujících státní občanství České republiky v návaznosti na státní občanství ČSR, ČSSR a ČSFR. Praha:Linde. 1996 s.29-30

povinně nastoupit vojenskou službu v Anglii. Veškeré potíže s tímto spojené vedli ke vzniku několika smluv a dohod. „Dohoda o omezení případů vícenásobného státního občanství a o službě v ozbrojených silách v případě vícenásobného státního občanství“ ze dne 6. 5. 1963 mezi státy Rady Evropy. Česká republika nepatřila ke členům, kteří podepsali tuto dohodu. Důležitým pokrokem pro bipolitismus byla Všeobecná deklarace lidských práv, přijatá Valným shromážděním OSN 10. prosince 1948. Dále také Maastrichtská dohoda, dle které každý občan Evropské unie má občanství jak členského státu, tak i původní občanství.¹⁸

2.2.3 Apolité – osoby bez státního občanství

Charakteristiku apolité můžeme najít v knize České státní občanství J. Černého a M. Valáška dle které: „Bezdomovcem je nazývaná každá osoba, která je bez státní příslušnosti, tj. která se podle vnitrostátního právního řadu žádného státu nejeví jako jeho občan. Bezdomovci od narození jsou děti osob bez státní příslušnosti, narozené nebo nalezené na území státu, uplatňující nabytí státního občanství rodem (*ius sanguinis*). Jsou jimi osoby, které nabyly sice státní občanství při narození, ale později je ztratily, aniž současně měly nebo získaly občanství jinde“¹⁹. Problematika bezdomovectví je velmi složitá a do dnešní doby existují jen pouze deklarace, které doporučují jak přistupovat k některým jejím otázkám. Je pouze na státu, jaké zákonodárné postupy stanoví. Jako příklad zabývání se otázkou bezdomovectví můžeme uvést Haagskou kodifikační konferenci z roku 1930, která řešila otázky střetů zájmu zákonů o státním občanství a případy bezdomovectví. Nebo Valné shromáždění OSN roku 1948, kde byla schválena Všeobecná deklarace lidských práv, dle které člověk

¹⁸Maastrichtská dohoda [online].[cit.2012-07-21]Dostupné z :

http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/treaties_maastricht_cs.htm

¹⁹ Černý, J., Valášek, M. České státní občanství: ucelený výklad právních předpisů upravujících státní občanství České republiky v návaznosti na státní občanství ČSR, ČSSR a ČSFR. Praha:Linde 1996 s. 30

nemůže být zbaven svého státního občanství.²⁰ „Pro stát všeobecně je nevýhodou mít velký počet bezdomovců. Některé státy zrovnoprávňují bezdomovce a cizince. Pro cizince ale platí zákony mateřského státu, přičemž se musí řídit i zákonodárstvím státu, ve kterém trvalé nebo dlouhodobě prožívají.“²¹

²⁰ Všeobecná deklaráce lidských práv. In: 1948. Dostupné z: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/vseobecna-deklarace-lidskych-prav.pdf>

²¹ Emmert, F. *Česká republika a dvojí občanství*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2011.s. 45 - 47

3. Historický vývoj pojetí pojmu občan

Pro pochopení pojmu občanství, zejména občanství ČR a jeho následném porovnání s občanstvím ruským, je nutné nejprve pochopit pojem státní občanství a to z pohledu jeho historického vývoje.

3.1. Pojímání pojmu občanství ve starověkém Řecku a Římě

Většina velkých učenců, jako byli například Aristoteles nebo Sokrates viděli občanství jako specifický fenomén, který se lišil v závislosti na společnosti, na kultuře či době. Člověk od pradávna žil v kolektivu, proto počátky vazby člověka ke kmeni nebo sdružení je možno pozorovat již od starověku²².

Zřejmá vazba občana ke státnímu celku byla pozorovatelná již v antickém Řecku. Přesněji řečeno byla zde pozorovaná vazba občana k *polis* – *městský stát*.²³ *Polis vznikl v podmínkách rozkladu rodových společností a kočovného stylu života. Polis zahrnovala pouze svobodné občany*²⁴. Ve své studii *Občanství EU a vybrané aspekty jeho vlivu na ČR* Magdaléna Kubečková uvádí, že občanem Athén mohl být jenom muž, který dosáhl věku 18 let. Občan se považoval za „člověka“, ženy, děti a otroci nebyli považováni za lidi. Díky statusu občana mohli muži rozhodovat o budoucnosti města, měli právo vlastnit půdu na území Athén, právo účastnit se různých shromáždění a právo dědit. V této souvislosti měli samozřejmě i povinnosti. A to především: placení daní, vojenskou službu (2 roky), povinnost péče o

²² Gross, F (1999) (in English). *Citizenship and ethnicity: the growth and development of a democratic multiethnic institution*. Westport, Connecticut: Greenwood Press.

²³ Zajímavě je *Polis* charakterizován v knize *Evropské dějiny práva: V Polis panovalo jiné právo než za jejími hradbami*. Ten, kdo prošel městskou bránou nebyl v Malé Asii, ale ocitl se v Řecku. *Polis* byla determinována svéráznou kulturou, obyvatelstvo se podílelo na městských veřejných záležitostech. Přesto nebyla demokracie *polis* vládou rovných nebo stejně oprávněných obyvatel, ale existovaly zde i striktní hierarchie. Hattenhauer, H.: *Evropské dějiny práva*. 1. vydání. Praha, C.H.Beck 1998 s. 49-50

²⁴ Židlička, M., Schelle, K. *Právní dějiny 1. Starověk*. Brno: Doplněk, 1998 s. 15

rodiče a také nemohli uzavírat sňatek s osobou jiné státní příslušnosti.²⁵ Geoffrey Hosking ve své práci *Scholar* vysvětluje pojem občan jako „svobodný muž“, muž který se může podílet na obraně státu (polisu) a také je státem chráněn²⁶.

Neméně důležitý je i vývoj státního občanství v starověkém Římě. Na rozdíl od řeckého pojetí, římské pojetí občanství zahrnovalo princip rovnosti před zákonem. V práci G. Hoskingse nalézáme tuto informaci: „ Žádný římský občan by neměl mít příliš velkou moc po příliš dlouhou dobu“. Každý občan, žijící na území Latia byl rovnoprávným římským občanem, kromě žen, otroků, cizinců a dětí. Ženy, jejichž postavení se v průběhu staletí neměnilo, nikdy neměly postavení jako muži. Nemohly volit ani si vybírat manžela. Za vším stál jejich otec, který jim dokonce nařizoval, za koho se mohou provdat nebo s kým se rozvést.²⁷

Dítě se stávalo právoplatným občanem jen tehdy, pokud se narodilo svobodným římským občanům a bylo přijato svým otcem. Otroci měli nejtěžší postavení ve starověkém Římě. Byli součástí majetku a jejich týrání, mučení či vraždění bylo do 2 st. n. l. považováno za újmu na majetku. Jenom pán mohl propustit svého otroka, který poté byl pojmenován liberti - propuštěnec , a byla mu udělena jistá forma občanského práva.²⁸

Ke skupině lidí bez římského občanství žijících na území Říma, patřili také cizinci, kteří disponovali určitou formou občanského práva,

²⁵ Kubečková, M. *Občanství EU a vybrané aspekty jeho vlivu na ČR*. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2010 s.17

²⁶ Hosking, G. (2005) (in English). *Epochs of European Civilization: Antiquity to Renaissance* . Lecture 3: Ancient Greece. United Kingdom: The Modern Scholar via Recorded Books.

²⁷ Boatwright, M.T., Daniel J.G., Talbert R.J. *Dějiny římské říše: od nejrannějších časů po Konstantina Velikého*. Vyd.1. Praha: Grada, 2012 s. 229-232

²⁸ N.A. Maškin, *Historie starověkého říma*. Leningrad: OGYZ, 1948 s. 128

jenže to se považovalo za právo druhé kategorie. Cizinci nemohli vstupovat do legií, volit či povýšit se do vyššího společenského stavu.²⁹

K občanství patřila tato práva: *ius connubii* – právo uzavřít řádný svazek, *ius commercii* – právo mít účast na právech majetkových, a *ius militae* – práva politická³⁰. I přes rozdělení tříd (plebejci – třída pracujících, Patriciové – třída bohatých)³¹ každý občan Říma měl právo volně jednat dle zákona. K občanství také patřil pojem *capitis deminutiv media*, *postliminium*³² – možnost ztratit občanství.

Velmi významným pro římskou historii je rok 212 n. l., kdy císař Caracalla dal všem svobodným lidem v říši římské občanství³³. Byl to velmi výhodný krok z hlediska finančního, protože každý občan musel platit daně. Z právního hlediska bylo vymezení osobního statusu člověka chápáno jako součást práva soukromého³⁴.

3.2. Středověké pojmání pojmu občanství

Ve středověku pojem občanství ztrácí na síle. Jedná se o období, kde občanství je spojeno se spjatostí občana s místem pobytu, období kdy začíná proces teritoriální majetkové diferenciaci i prohlubování kulturních rozdílů mezi evropskými teritorii, období kdy vznikají samostatné feudální státy. Dochází k velkému rozvoji měst, ve kterých více než polovinu obyvatel tvořili občané. Heslem tehdejší doby

²⁹ Cihelková E., Jakš J. a kol. Evropská integrace – Evropská unie. 1. vydání. Praha: Oeconomica, 2004 s. 78-79

³⁰ Kubečková, M. Občanství EU a vybrané aspekty jeho vlivu na ČR. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2010

³¹ Hosking, G. (2005) (in English). *Epochs of European Civilization: Antiquity to Renaissance*. Lecture 5: Ancient Rome. United Kingdom: The Modern Scholar via Recorded Books.

³² K Kubečková M. Občanství EU a vybrané aspekty jeho vlivu na ČR. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2010

³³ Incl J., Urfus V., Skřejpek M. Římské právo. 2. vydání. Praha: C.H. Bech, 1995 s. 77

³⁴ Černý, J., Valášek, M. České státní občanství: ucelený výklad právních předpisů upravujících státní občanství České republiky v návaznosti na státní občanství ČSR, ČSSR a ČSFR. Praha: Linde. 1996 s.16

bylo: *Stadtluft macht frei* – městský vzduch osvobozuje³⁵, to znamená, že člověk žijící po dobu jednoho roku a jednoho dne ve městě se stává jeho občanem. Podstatou zásady je především ukončení vztahu mezi feudálem a jeho poddaným. Občanství se obvykle dědilo, ale bylo také možnost získat občanství za mimořádné zásluhy nebo službu městu³⁶. Zvykem středověkých měst bylo shromažďovat občany pro účel přísahy městu. Výhodou toho bylo, že každý věděl kdo je a kdo není občanem města. Privilegia také přinášela nevýhody v podobě placení daní a brannou povinnost³⁷. Mezi ne občany v té době patřili kněží, cizinci, vesničané (poddání), děti a *unehrliche Leute*.³⁸ – lidé bez cti. Jednalo se hlavně o prostitutky, hrobníky a také katy.

Na poddanství se ve středověku již nedívali jako na otroctví. Poddaný byl spjat s půdou, kterou pán mohl prodávat. Lidé žijící na tomto území automaticky přecházeli do vlastnictví jiného majitele, přičemž dle tehdejšího práva se samostatně prodávat nemohli. S narůstajícím bohatstvím šlechty se absolutistická moc panovníka začíná omezovat. Do této doby mohl král či vládce sám rozhodovat o majetku šlechty, o jeho svobodě a půdě.³⁹ V souvislosti s tímto vzniká nejdůležitější právní dokument, který ovlivnil nejen středověk ale i moderní historii, a to Magna Charta Libertatum z roku 1215. Byl to ústavní dokument právně omezující moc panovníka.

³⁵ K Kubečková M. Občanství EU a vybrané aspekty jeho vlivu na ČR, Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2010

³⁶ Knox, E.L. Skip. Boise State University. (online). (cit. 2013-03-11) . Dostupné z: <http://www.boisestate.edu/courses/westciv/medsoc/22.shtml>

³⁷ Knox, E.L. Skip. Boise State University. (online). (cit. 2013-03-11) . Dostupné z: <http://www.boisestate.edu/courses/westciv/medsoc/22.shtml>

³⁸ Knox, E.L. Skip. Boise State University. (online). (cit. 2013-03-11) . Dostupné z: <http://www.boisestate.edu/courses/westciv/medsoc/22.shtml>

³⁹ Hromek, Vladimír. *Omezení vlastnického práva k pozemku z důvodu veřejného zájmu*. Brno, 2006. Dostupné z: is.muni.cz/.../Diplomova_prace-Omezeni_vlastnickeho_prava_k_pozemku_z_duvodu_verejneho_zajmu

Omezeni_vlastnickeho_prava_k_pozemku_z_duvodu_verejneho_zajmu. Právnická fakulta Masarykovy univerzity. Vedoucí práce doc. JUDr. Ivaně Průchová, CSc.

3.3. Moderní pojetí pojmu občanství

Změna feudálního systému na systém občanský se uskutečnila koncem 18. a počátkem 19. století a přinesla s sebou velké společenské změny. *Pojem státní občanství tak postupně nahradil již nevyhovující pojem poddanství. Vyjadřoval novou kvalitu vztahů mezi jedincem a státní mocí a stejně tak princip rovnosti občanů před zákonem*⁴⁰.

Nejdůležitějším mezníkem nového chápání pojmu občan a občanství byla Velká francouzská revoluce, na základě jejíž deklarace byla vydaná první francouzská ústava podle amerického vzoru. *Deklarace zaručovala nezadatelná lidská práva, občanům pak zaručovala právo účastnit se při vytváření zákonů, rovnost před zákonem a při přístupu k úřadům, svobodu projevu a kontrolu zacházení s veřejnými rozpočty. Občan byl spojován s třetím stavem – měšťanstvím. Hlavním rysem tehdejšího občanství byl souhlas společného soužití. Francouzská revoluce upřednostňovala národní vědomí. Pojmy občanství a národ byly zaměňovány. Francouzská ústava se v otázce nabývání občanství navrátila k římskoprávnímu principu *ius sanguinis**⁴¹.

Občanská práva a rovnost byla typická pro státy Rýnského spolku, dle které všichni občané měli stejná práva před zákonem. Uznávalo se právo na rovnost svobody slova, ochranu rodiny, volební právo, právo na samosprávu a právo se účastnit voleb. V následujících staletích pojem občanství a občan bylo mnohokrát změněno vlivem historických událostí v každé evropské zemi, ale základ občanské

⁴⁰ Filip, J. K pojmu státního občanství obecně a státního občanství ČR zvláště. Časopis pro právní vědu a praxi, 1997, č.2, s.18

⁴¹ M. Kubečková, M. Občanství EU a vybrané aspekty jeho vlivu na ČR. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2010

rovnoprávnosti a lidského práva se i přes nacistické hnutí zachoval a byl mnohem více zdůrazňován a posílen.⁴²

⁴² Seltenreich V., Dějiny vědy soukromého práva v Německu: (od počátku 19. století do konce druhé světové války). 1. vyd. Praha: Ediční středisko Právnické fakulty Univerzity Karlovy, 1998., s. 11-12

4. Vývoj státního občanství v českých zemích

Jak jsem již psal, nejdůležitějším mezníkem nového chápání pojmu občan a občanství byla Velká francouzská revoluce, která se pojí s obdobím přelomu osmnáctého a devatenáctého století. V tehdejší Habsburské monarchii nezůstávali zákonodárci pozadu a ve Všeobecném zákoníku občanském (ABGB z roku 1811) se taktéž problematice státního občanství věnovali.⁴³ Vývoj státního občanství v tomto období je úzce spojen s vývojem v celé monarchii. Tématem práce není historické bádání, a proto se přesuňme blíže k vývoji občanství v českých zemích.

4.1 Nabývání státního občanství

4.1.1 Nabývání státního občanství po vzniku samostatného Československa v roce 1918

Mezníkem byl vznik samostatného Československa v roce 1918. Nejprve normy upravující státní občanství byly recipovány⁴⁴, a tak byl československým občanem považován každý, kdo měl v době vzniku státu domovské právo⁴⁵ v obci na území Československa, dále osoby s domovským právem mimo území, avšak vykonávající státní službu či státní zaměstnanci. První ucelenou právní normou upravující státní

⁴³ ABGB § 28 Neomezené požívání občanských práv získávají státní občané. Občanství občanů je dědičné rakouským občanem od narození vlastní ...

⁴⁴ Zimek, J. Ústavnost a český ústavní vývoj. 2. dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita 2003, str. 59-61

⁴⁵ Domovské právo je institut pocházející z 18. století, který určoval jakousi příslušnost osoby k určité obci. Tento institut sloužil jako prvek omezující bezdomovectví, jelikož domovské právo přinášelo občanovi právo na nerušený pobyt v obci, určité sociální zajištění občana apod. Domovské právo bylo nezczitelné a musel ho mít každý občan, pouze mohlo být nahrazeno domovským právem k jiné obci. Nabývalo se: narozením, manželka sňatkem (po manželovi), udělením obecním úřadem (např. po delším trvalém pobytu v místě), službou pro úřad v dané obci. Tento institut zůstal platný i po rozpadu Rakousko – Uherska a zrušen byl až roku 1948. *Peterka, J. Cesta k rodinným kořenům: Praktická příručka občanské genealogie. Praha : Libri, 2006, s. 59*

občanství v tehdejší Československu byl „ústavní zákon o nabývání a pozbyvání státního občanství a práva domovského v republice Československé“ č. 236/1920 Sb. z. a n. z roku 1920. Tento ústavní zákon je silně ovlivněn tehdejší geopolitickou situací v Evropě. Po první světové válce a rozpadu mocností, jakými byly císařství Německé, Osmanská říše či Rakousko-Uhersko, vznikl chaos a veliký počet lidí bylo „bezdomovců,“⁴⁶ osob bez příslušnosti k žádnému státu. Na základě čehož vznikla řada mírových smluv, které upravovaly mimo jiné i poměry státoobčanské. „Mírové smlouvy obsahovaly jednak zásady pro úpravu otázek státního občanství v jednotlivých smluvních státech, jednak závazky těchto států, že ustanovení smluv budou pojata do právních řádů jako ústavní zákony.“⁴⁷ Tento zákon přidal ke standardním způsobům nabývání státního občanství v té době:

Narozením – zde platila zásada *ius sanguinis* viz níže. Rozdílné bylo nabývání občanství dětí manželských a mimomanželských. Děti z plnohodnotného manželského vztahu nabývaly občanství po otci, přičemž mimomanželské po matce.

Sňatkem: Cizinka, která se provdala za občana, získávala občanství automaticky, a to až do novelizace zákona v roce 1947. Po této novelizaci cizinka občanství nabývala za předpokladu, že podala žádost (před sňatkem či nejpozději do tří měsíců po sňatku) a ministerstvo vnitra vyslovilo souhlas. Občanství se vždy nabývalo ke dni uzavření sňatku.

⁴⁶ Pojem bezdomovectví odkazuje na situaci, kdy žádný stát nepovažuje jednotlivce za svého občana. V současné době žije na celém světě odhadem 12 milionů lidí bez státní příslušnosti. Zdroj: United nations high commissioner for Refugees. (online). (cit. 2012-03-12) <http://www.unhcr-centraleurope.org/cz/zakladni-informace/umluvy/umluvy-tykajici-se-osob-bez-statni-prislusnosti.html>

⁴⁷ Černý, J., Valášek, M. České státní občanství: ucelený výklad právních předpisů upravujících státní občanství České republiky v návaznosti na státní občanství ČSR, ČSSR a ČSFR. Praha:Linde 1996 s.42

Udělením: Obecně platilo podání žádosti okresnímu úřadu, dále jistý příslib⁴⁸ a žadatel musel složit státoobčanský slib.

Legitimací dítěte: Jednalo se o stav, kdy se cizince narodilo dítě s občanem Československa. Legitimace spočívala v tom, že otec před dvěma svědky prohlásil na matrice, že se jedná o jeho potomka.

Opci: Právo optovat měly samostatně osoby starší 18 let. Nezletilé děti následovaly opci rodičů, děti narozené mimo manželství opci matky.

Zákonné nabývání: Podmínkou pro udělení státního občanství ze zákona bylo nepřetržité bydliště po dobu alespoň 4 let v jedné obci (před 1. 1. 1910) na území tehdejšího Československa. Žadatel musel mít v dané obci domovské právo, obec vůči němu neměla výhrady a nedopustil se trestného činu proti bezpečnosti Československé republiky.⁴⁹

i zvláštní způsoby nabývání státního občanství. Po rozpadu Rakousko-Uherska na základě řady mezinárodních smluv⁵⁰, byla vytvořena jistá pravidla, která měla eliminovat počet osob bez státního občanství a zároveň umožnit poklidné usazení cizozemců na územích, ve kterých pobývali v posledních letech před rozpadem říše. Např. osoba, která získala domovské právo na území Československa po roce 1910 a předtím toto právo měla v jiné obci na území říše, získávala občanství na základě žádosti podané do 31. 12. 1921.⁵¹ Podle určitých předpisů po 1. světové válce a zejména ústavního dekretu prezidenta republiky,

⁴⁸ Doklad o tom, že si žadatel zajistil u některé obce spadající pod svrchovanost Československa domovské právo..

⁴⁹ zákon č. 152/1926 Sb., o udělení státního občanství československého některým osobám, který upravoval udělení státního občanství uherským státním občanům (Lex Dérer).

⁵⁰ Mírova smlouva mezi Německem a mocnostmi spojenými i sdruženými (č.217/1921 Sb.), Mírova smlouva mezi Rakouskem a mocnostmi spojenými i sdruženými (č.507/1921 Sb.), Mírova smlouva mezi Maďarskem a mocnostmi spojenými i sdruženými (č.102/1922 Sb.), Mírova smlouva mezi Československem a čelnými mocnostmi spojenými i sdruženými (č.508/1921 Sb.), a další.

⁵¹ Černý, J., Valášek, M. České státní občanství: ucelený výklad právních předpisů upravujících státní občanství České republiky v návaznosti na státní občanství ČSR, ČSSR a ČSFR. Praha:Linde 1996 s. 53

vydaného na konci druhé světové války, některé osoby automaticky ztrácely československé občanství.⁵²

4.1.2 Nabývání státního občanství po druhé světové válce a po roce 1948

Výrazným mezníkem v dalším vývoji institutu státního občanství bylo období po druhé světové válce. Řešila se otázka odstoupení Podkarpatské Rusi⁵³, která byla dříve nedílnou součástí Československa. Dále zde byla otázka státního občanství osob, které nezachovaly věrnost státu. Tímto dekretem, který nabyl účinnosti 10. 8. 1945, pozbyli československého státního občanství občané maďarské nebo německé státní příslušnosti, dále pak Češi, Slováci a příslušníci jiných slovanských národů, kteří se v průběhu ohrožení republiky bez donucení či nátlaku ucházeli o občanství německé či maďarské.⁵⁴

Československými občany však nadále zůstaly osoby německé či maďarské národnosti, které se přihlásily v úředním hlášení za Čechy nebo Slováky. Lidé, kteří prokázali věrnost státu, bojovali za osvobození republiky.⁵⁵ Pozdější vývoj přináší horečné kodifikace napříč celým právním řádem, po příchodu Komunistické strany k moci, na konci padesátých let dvacátého století a taktéž řeší již v té době velmi složitě zakotvenou otázku občanství. V této době vznikl i nový zákon č.194/1949 Sb. (1. října 1949), který přinesl určité změny dosavadních úprav. Nejvýraznější změnou v tomto období bylo upuštění od tzv. práva domovského.⁵⁶ Dále byly částečně, vlivem sociálního vývoje, upraveny způsoby nabývání občanství a v rámci

⁵² dekret č. 33/1945 Sb. byli to osoby, které přijali občanství německé či maďarské.

⁵³ smlouva o Zakarpatské Ukrajině ze dne 29.6. 1945 (vyhlášená pod č. 186/1946) o přistoupení území Podkarpatské Rusi k tehdejšímu SSSR

⁵⁴ Ústavní dekret prezidenta republiky 33/1945 Sb., o úpravě československého státního občanství osob národnosti německé a maďarské.

⁵⁵ tamtéž

⁵⁶ zákon č. 174/1948 Sb., o zrušení domovského práva

zjednodušení právní úpravy také zanikly některé způsoby nabytí občanství, které upravovaly stav po rozpadu Rakouska – Uherska viz dále. Dekret prezidenta republiky 33/1945 na druhou stranu však výrazně ovlivnil státoprávní postavení mnoha lidí. Vliv tohoto dekretu byl patrný ještě na přelomu tisíciletí, kdy obecné soudy řešily otázky restituentu.⁵⁷ Způsoby nabývání občanství v tomto období byly následující:⁵⁸

Narozením: Zanikl zde rozdíl mezi dětmi z plnohodnotného manželského vztahu a dětmi mimomanželskými. Pokud se dítě narodilo na území Československa, stačilo k nabytí občanství, aby jeden z rodičů byl československým občanem. Pokud byl jeden z rodičů cizinec, určovalo se občanství dohodou – pokud se rodiče nedohodli, rozhodným pro určení občanství bylo místo narození dítěte. Pokud se však dítě narodilo v zahraničí, museli být oba rodiče Československými občany.⁵⁹

Sňatkem: Před novelizací v roce 1947⁶⁰ získával cizinec občanství automaticky. Po novelizaci již bylo třeba podat žádost na Obvodní národní výbor, který musel vyslovit souhlas. Občanství se vždy nabývalo ke dni uzavření sňatku. Žádost se podávala ještě před uzavřením sňatku (nejpozději však šest měsíců po uzavření). Občanství se vždy udělovalo ke dni uzavření platného sňatku.

Udělením: Tato právní úprava byla podmíněna dvěma podmínkami:

⁵⁷ 87/1991 Sb. o mimosoudních rehabilitacích § 3 Oprávněnou osobou je fyzická osoba, jejíž věc přešla do vlastnictví státu v případech uvedených v § 6 zákona, pokud je státním občanem České a Slovenské Federativní Republiky.

⁵⁸ tyto způsoby nabývání státního občanství jsou upraveny v zk. 194/1947 a 102/1947

⁵⁹ V případě, že se dítě narodilo v cizině občanu a cizince (bylo lhostejné, zda občanem byl muž, či žena) a rodiče chtěli pro dítě Československé občanství, museli do 1 roku od narození na příslušný Okresní národní výbor podat žádost. Emmert, F. Česká republika a dvojí občanství. 1. vyd. V Praze: C.H.Beck s. 46

⁶⁰ zákon č. 102/ 1947 Sb., o nabývání a pozbývání československého státního občanství sňatkem

1. žadatel musel nepřetržitě pobývat na území ČSR

2. nabytím občanství pozbyl dosavadní občanství

Obě podmínky za zvláštního zřetele mohly být prominuty. Žádost se podávala u místního Obvodního národního výboru, který posuzoval důvod k přestěhování, osobní poměry žadatele i jeho rodinných příslušníků. Nezletilé děti následovaly občanství rodičů. Občanství se vždy nabývalo ke dni podepsání státoobčanského slibu.

Nabývání občanství ze zákona: Tento způsob byl vytvořen v reakci na vydání dekretu prezidenta č. 33/1945, který z osob německé a maďarské příslušnosti udělal „ bezdomovce.“ 245/1948 Sb., o státním občanství osob maďarské národnosti, jimž osoby, které byly maďarské národnosti, se staly občany ČSR, pokud měly k 17. 11. 1948 na území Československa trvalé bydliště, nezískaly občanství jiným obdobným způsobem a zároveň pokud neměly občanství jiného státu. Obdobným způsobem nabyly občanství i osoby německé národnosti, avšak až ke dni účinnosti zákona č. 34/1953 Sb., jímž některé osoby nabývají československého státního občanství.⁶¹

4.1.3. Nabývání státního občanství po vzniku československé federace

Dalším výrazným mezníkem ve vývoji státního občanství před vznikem samostatné České republiky bylo vytvoření federace (ústavní zákon ze dne 27. 10. 1968, který nabyl účinnosti 1. 1. 1969 a byl také nazýván „ústava z roku 1968“). Vznikem federace a ústavního zákona č. 143/1968 Sb., o československé federaci:

„ Státní občan každé z obou republik je zároveň státním občanem Československé socialistické republiky. Občan jedné republiky má na

⁶¹ novela zákon č. 72/1958 Sb., kterým se mění a doplňují předpisy o nabývání a pozbyvání československého státního občanství

*území druhé republiky stejná práva a stejné povinnosti jako občan této republiky. Zásady nabývání a pozbývání státního občanství republik stanoví zákon Federálního shromáždění.*⁶²

Začalo tedy existovat jakési dvojí občanství, to se nabylo bez nutnosti projevu vůle:

1. občanství republikové – tedy české nebo slovenské (toto vnitrostátní rozdělení občanů nemělo z pohledu mezinárodního práva žádné účinky)
2. občanství federativní (závazné vůči jiným subjektům mezinárodního práva)

Toto dvojí občanství bylo na sebe úzce vázáno a nemohlo existovat jedno bez druhého, nemohl tedy být někdo občanem federace, aniž by byl zároveň občanem jedné z republik. Prováděcím předpisem ústavního zákona z roku 1968 byl zákon Federálního shromáždění č. 165/1968⁶³ Sb. o zásadách nabývání a pozbývání státního občanství a také dva zákony, které se týkaly republikového občanství.⁶⁴ Tento zákon o zásadách nabývání a pozbývání státního občanství určil, který československý státní občan je státním občanem které republiky k počátku účinnosti tohoto zákona. Platilo obecné pravidlo, že je občanem té republiky, na jejímž území se narodil. Do 31. prosince 1969 zde byla možnost volby státního občanství mezi oběma republikami. Zákon dále umožňoval kdykoliv změnit republikové občanství a to pouhým přihlášením se k trvalému pobytu na území

⁶² čl. 5 zákona 143/1968 Sb.

⁶³ Státním občanem Československé socialistické republiky dále jen „československý státní občan“ je každý státní občan České socialistické republiky a státní občan Slovenské socialistické republiky. Československým státním občanem je ten, kdo nabyl státního občanství České socialistické republiky nebo státní občanství Slovenské socialistické republiky.

⁶⁴ 39/1969 Sb., o nabývání a pozbývání státního občanství České socialistické republiky
206/1968 Sb., o nabývání a pozbývání státního občanství Slovenské socialistické republiky.

druhé republiky.⁶⁵ Nutné je zdůraznit, že každý československý státní občan měl stejná práva a povinnosti na celém území ČSSR. Způsoby nabývání Československého státního občanství se vznikem federace koncem sedmdesátých let výrazně nezměnily. Oproti předchozím úpravám se však změnila některé podmínky. Způsoby byly tedy:⁶⁶

Narození: Nezletilí mladší 15 let získávali občanství po rodičích. V případě rozdílného republikového občanství rodičů, dítě nabývalo občanství té republiky, na jejímž území se narodilo. V případě, že se narodilo v zahraničí občanům Československa, muselo být učiněno společné prohlášení rodičů o volbě federativního občanství potomka (nejpozději do 6 měsíců od narození). K získání Československého federativního občanství, pro dítě narozené v zahraničí však již stačilo, aby občanem Československa byl jen jeden z rodičů. Tato změna výrazným způsobem rozšířila možnost dvojího občanství, které se stalo takřka vzácností po vzniku mezinárodních smluv o zamezení vzniku dvojího občanství.⁶⁷

Sňatkem: Tato novela výrazné změny v tomto způsobu nabývání občanství nepřinesla, upravovala rozdílně pouze otázku sňatku občané České a Slovenské federativní republiky. V případě smíšeného sňatku si manželé ponechávali dosavadní občanství, avšak si mohli (ve lhůtě do 6 měsíců od sňatku) zvolit i občanství druhého manžela.⁶⁸

Dalšími způsoby bylo udělení a volba, které jsou vysvětleny výše v textu a nedoznaly změn.

4.2. Pozbývání státního občanství v letech 1918 – 1992

⁶⁵ Části druhá zákona 165/1968 Sb.

⁶⁶ tyto způsoby nabývání státního občanství jsou upraveny v zk. 165/1968 Sb.

⁶⁷ Emmert, F. Česká republika a dvojí občanství. 1. vyd. V Praze: C.H.Beck s. 54

⁶⁸ tamtéž s. 52

4.2.1. Pozbývání státního občanství v letech 1918-1949

Stejně jako normy o nabývání tak i o pozbývání státního občanství, po vzniku samostatného Československa, byly zpočátku převzaty z rakousko-uherského právního řádu. Právní norma, která upravovala pozbývání občanství v tehdejší Československu, byla: „Ústavní zákon o nabývání a pozbývání státního občanství a práva domovského v republice Československé“ č. 236/1920 Sb. z. a n. z roku 1920, který upravoval pro celou republiku jednotné státní občanství.⁶⁹ Vznikem tohoto ústavního zákona znal právní řád celou řadu způsobu pozbytí státního občanství:

Vystěhováním: Státní občanství ztráceli občané nejčastěji vystěhováním do ciziny, automaticky o něj však nepřicházeli. Důvodem pro ztrátu občanství bylo dobrovolné podání žádosti o propuštění ze státního svazku. Osoby, které si žádost o propuštění nepodaly, a odstěhovaly se bez vědomí správních orgánů československá, občanství většinou neztratily.⁷⁰

„ V důsledku výše uvedených skutečností zřejmě dodnes žijí na území Brazílie, Argentiny a dalších latinskoamerických zemí osoby českého původu s nárokem na české státní občanství. Jedná se o potomky některých osob, které se před 1. říjnem 1949 vystěhovaly z českých zemí. Čeští vystěhovalci, kteří si před odjezdem do Latinské Ameriky nevyřídili propuštění ze státního svazku podle zákona č. 71/1922 Sb. z. a n., totiž československé občanství nikdy neztratili. Úřady naprosté většiny latinskoamerických států po nich při udělení tamního občanství nevyžadovaly vzdání se dosavadního občanství, tudíž

⁶⁹ „Zákon stanovil pouze jedině státní občanství Československé státní občanství, vztahující se k celému území Československa.“ Weyer, F. Paměti 2 - Za republiky, Atlantis 2001

⁷⁰ otázku vystěhovalectví v této době upravoval Zákon o vystěhovalectví 71/1922 Sb.

doklad o propuštění ze státního svazku s Československem si nemuseli vyřizovat ani během svého pobytu v nové domovině. Lze se proto domnívat, že výše uvedení vystěhovalci, kteří odešli do Latinské Ameriky bez dokladu o propuštění ze státního svazku od vzniku Československé republiky do září 1949, československé občanství neztratili. Všechny právní úpravy platné od roku 1811 až do současnosti navíc umožňují nabytí československého občanství při narození v cizině. Z toho všeho se můžeme domnívat, že v řadě latinskoamerických států žijí různě početné komunity potenciálních českých občanů s dvojitou státní příslušností, kteří však o svém českém občanství často nemají nejmenšího tušení.“⁷¹

Speciálním způsobem ztráty občanství, který však byl specifický pouze na tehdejší území Podkarpatské Rusi a Slovenska⁷², byla tzv. dlouhodobá nepřítomnost. V tomto případě osoba ztrácela občanství v případě, že pobývala v zahraničí nepřetržitě, bez řádného povolení, po dobu delší než deset let.

Sňatkem: Ženy, které se provdaly za cizince, ztrácely automaticky československé občanství bez ohledu, zda nabyly občanství jiného státu.⁷³

Rezignace: Osoby, které se staly po roce 1920 československými občany, mohly ve dvouleté lhůtě prohlásit, že se svého státního občanství vzdávají.⁷⁴

Naturalizace: Je obecně známo, že koncem 19. století a v první polovině 20. století mnoho lidí z celé Evropy, z různých důvodů

⁷¹ Emmert, F. Česká republika a dvojitá občanství. 1. vyd. V Praze: C.H.Beck s. 42-43

⁷² Uherský zákonný článek L/1879

⁷³ Do roku 1947 se na tento konkrétní případ nevztahovala zásada ochrany občanů před bezdomovectvím, ačkoli tento stav omezovala řada mezinárodních smluv, vzniklých po první světové válce.

⁷⁴ Černý, J., Valášek, M. České státní občanství: ucelený výklad právních předpisů upravujících státní občanství České republiky v návaznosti na státní občanství ČSR, ČSSR a ČSFR. Praha:Linde 1996 s.67

odcházelo „ hledat štěstí“ do Spojených států amerických (dále jen USA). A je také jisté, že vysoký počet imigrantů z různých zemí, vytvářel velmi složité multikulturní prostředí, se širokou škálou příslušníků a občanů mnohá zemí. Po vzniku samostatného Československa tehdejší zákonodárci do jisté míry odmítali dvojí či vícenásobné občanství a k jeho existenci přistupovali skepticky. A zřejmě i z toho důvodů mezi Československem a USA byla 16. července 1928 podepsána Úmluva o naturalizaci.⁷⁵ Smlouva byla koncipována jako plně reciproční.⁷⁶ Podle úmluvy ztratila osoba ke dni přiznání občanství USA občanství země původu.

Ústavním dekretem prezidenta republiky č. 33/1945 Sb., o úpravě československého státního občanství osob národnosti německé a maďarské. Na základě tohoto dekretu přišli o občanství⁷⁷ občané německé nebo maďarské národnosti, kteří nabyli v době nesvobody německé nebo maďarské státní příslušnosti (tyto osoby pozbyly československého státního občanství dnem nabytí příslušného občanství). Dále to byli Češi, Slováci a příslušníci jiných slovanských národů, kteří se v době zvýšeného ohrožení republiky ucházeli o udělení maďarské nebo německé příslušnosti, aniž k tomu byli donuceni nátlakem (tyto osoby pozbyly občanství dnem, kdy dekret č. 33/1945 Sb. nabyl účinnosti, tedy k 10. 8. 1945). Z účinnosti dekretu byli vyjmuti Němci a Maďaři, kteří se v době nesvobody přihlásili v úředním hlášení za Čechy nebo Slováky, dále Češi, Slováci a příslušníci jiných slovanských národů, kteří se v oné době přihlásili za Němce nebo Maďary, přičemž k tomu byli donuceni nátlakem nebo

⁷⁵ Spojené státy americké podobné úmluvy uzavřeli i s mnoha jinými státy.

⁷⁶ na základě zákona č. 236/1920 a této úmluvy nabyla manželka T.G. Masaryka Charlotta Československého občanství, původem byla Američanka.

⁷⁷ V literatuře se uvádí, že se se mohlo jednat takřka o tři miliony lidí.

okolnostmi zvláštního zřetele hodnými.⁷⁸ K provedení tohoto ústavního dekretu bylo vydáno velké množství prováděcích předpisů.

Na základě soudního rozsudku:⁷⁹ Po příchodu komunistické strany k moci přibyl i tento nový způsob, kterým o státní občanství přicházely osoby odsouzené v politických procesech za zločiny velezrady, válečného škůdnictví, zrady, vyzvědačství, či dokonce za neoprávněné opuštění republiky a neuposlechnutí výzvy k návratu.⁸⁰

4.2.2. Pozbývání státního občanství v letech 1949–1968

V tomto období otázku pozbytí občanství ovlivnily tři události. Zaprvé to bylo období krátce po druhé světové válce, kdy mnozí lidé přišli o své občanství.⁸¹ Za druhé na našem území byl nastolen totalitní režim v čele s Komunistickou stranou, který zavedl zcela nový způsob pozbytí občanství, jenž byl v rozporu s mezinárodními smlouvami - a to odnětí občanství proti vůli jeho nositele. Zatřetí se řešila otázka odstoupení Podkarpatské rusi, která byla dříve nedílnou součástí Československa, jež připadla tehdejšímu SSSR. Způsoby pozbytí občanství v tomto období byly:⁸²

Odnětím občanství: V tomto případě ministerstvo vnitra odebíralo státní občanství osobám, které se zdržovaly v cizině a vyvíjely „nepřátelskou“ činnost proti státu nebo jí podobnou, dále občanům, kteří nezákonným způsobem opustili území Československa (nelegálně překročili hranice státu) a také osobám, které legálně

⁷⁸ § 2 33/1945 Sb., Osobám, spadajícím pod ustanovení §1, které prokáží, že zůstaly věrny Československé republice, nikdy se neprovinily proti národů českému a slovenskému a buď se činně zúčastnily boje za její osvobození, nebo trpěly pod nacistickým nebo fašistickým terorem, zachovává se československé státní občanství

⁷⁹ tento typ ztráty občanství je uveden v zk. 231/1948 Sb. §52-53

⁸⁰ na základě zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci a dalšího obdobných normách, byly všechny tyto ztráty občanství zrušeny k datu jejich vydání.

⁸¹ na zkl. dekretu dekret č. 33/1945 Sb.

⁸² úprava forem pozbývání státní občanství byla upravena v zk. 194/1949 Sb.

opustily republiku, zdržovaly se v cizině a neuposlechly výzvy k návratu.

Soudním rozsudkem: Tento způsob se používal jako vedlejší trest v rámci trestněprávního odsouzení osoby.⁸³ U trestných činů jako velezrada, opuštění republiky, vyzvědačství a také třeba u trestného činu vraždy spáchané na osobě ústavního činitele. Obdobně jako v předchozí úpravě před rokem 1949, byly občanství tímto způsobem odebrány navraceny.

Propuštění ze státního svazku: Jednalo se o ztrátu občanství na základě vlastní žádosti, která se doručovala na ONV. Nejčastěji byla tato žádost posílána z ciziny v souvislosti se žádostí o občanství cizího státu nebo v případech, kdy žadatel měl v plánu nabýt občanství jiného státu. Jednalo se zejména o občany, kteří se mohli legálně ucházet o občanství Spolkové republiky Německo či Izraele. Řádné doručení žádosti na ONV mělo vždy za následek zánik občanství. Občanství pak zaniklo dnem doručení listiny o propuštění.

Sňatkem: Sňatkem pozbyla státního občanství občanka automaticky, pokud nabyla státní příslušnosti po manželovi. Pokud však žena podala žádost (ve lhůtě šesti měsíců od sňatku) a bylo jí vyhověno, občanství jí zůstávalo. V ostatních případech jí československé občanství pozbývala.⁸⁴

V druhé polovině dvacátého století se stát snažil omezit možnost dvojího občanství a tak uzavřel celkem sedm mezinárodních smluv o zamezení vzniku dvojího občanství. Smlouvu uzavřelo Československo s Německou demokratickou republikou, Polskem, Maďarskem,

⁸³ zákon č. 86/ 1950 § 42

⁸⁴ V roce 1962 nabyla v Československu účinnosti mezinárodní Úmluva o státním občanství vdáných žen, která toto dvojí občanství zamezila.

Bulharskem, Mongolskem a dvě smlouvy uzavřelo se Sovětským svazem socialistických republik.

4.2.3. Pozbývání státního občanství v letech 1969-1989

Možnosti ztráty státního občanství dále výrazně ovlivnil vznik federace.⁸⁵ Vznikem federace: „Se státní občan každé z obou republik stal zároveň státním občanem Československé socialistické republiky.“⁸⁶ Z toho plyne, že v případě sňatku občana České a Slovenské federace, zůstávalo oběma občanům stejné republikové občanství, avšak si mohli zvolit, jakého federativního občanství se vzdají (v případě, že se příslušnice slovenské federace provdala za občana české federace a zvolila si občanství české, automaticky ztrácela to slovenské)⁸⁷. Existence dvojího občanství s sebou přinesla i nové způsoby pozbývání občanství, změny se tedy projeví zejména:⁸⁸

Sňatkem: Nemohlo existovat dvojí federativní občanství, viz výše. Výrazná změna však nastala v tom, že ženy přestaly automaticky ztrácet občanství sňatkem s cizincem.

Odnětím: Tento způsob nabyl výrazných změn, jelikož ministerstvo vnitra bylo oprávněno odejmout občanství, svému občanovi pobývajícímu v cizině, při splnění určitých podmínek. K odebrání docházelo v případech, kdy občan nabyl na vlastní žádost cizí státní občanství, nezákonným způsobem opustil území státu, neuposlechl výzvy k návratu do vlasti, vstoupil bez povolení československých úřadů do cizích vojenských služeb, vstoupil do organizace, jejíž činnost byla „ zaměřena proti státnímu zřízení“

⁸⁵ ústavní zákon ze dne 27. 10. 1968, který nabyl účinnosti 1. 1. 1969 byl také nazýván „ústava z roku 1968“.

⁸⁶ čl. 5 odst. 1 ústavního zákona 143/1968 Sb.

⁸⁷ Ustanovení §7 odst. 1. a 2. zákona č. 165/1968 Sb.

⁸⁸ tyto typy ztrát občanství jsou uvedeny v zákona č. 165/1968 Sb., 194/1949 Sb., 39/1969 Sb., ve znění zákonného opatření předsednictva ČNR č. 124/1969 Sb.

socialistické republiky, nebo svými činy poškozoval důležité zájmy ČSSR. Dále osobě, která byla nositelem i jiného státního občanství, či osobě, která byla v zahraničí déle než pět let bez platného cestovního dokladu ČSSR. Osoby, kterým bylo takto odebráno občanství, se mohly mezi léty 1990 a 1993 přihlásit a prohlásit, že nadále chtějí zůstat českými občany.

Další způsoby pozbytí občanství nenabýly výrazných změn, a proto je pouze zmíním. Patřilo sem nadále propuštění ze státního občanství, volba (viz výše kapitola 3.1.3) a nadále byla platná Úmluva o naturalizaci mezi Československem a USA.

5. Vývoj státního občanství v České republice

Počátek samostatného státního občanství České republiky se začíná „rodit“ koncem roku 1989, kdy došlo ke svržení komunistického režimu a naše země se začala postupně přeměňovat v moderní demokratický stát. Z prostudovaných materiálů vyplývá, že bylo zapotřebí proměnit celý právní systém, nezbytně a rychle jej postupnou novelizací uvést do souladu s mezinárodněprávními závazky státu a odstranit některé nesrovnalosti a protiprávnosti vzniklé za minulého režimu. Myslím, že toto období bychom mohli přirovnat k rozpadu Rakouska -Uherska a vzniku samostatného československého státu. Stejně jako tehdy byly i po roce 1989 ponechány právní normy v platnosti a začalo se pracovat na demokratických úpravách. Přijetí nové ústavy se postupně oddalovalo, až se nakonec spojilo se zcela novým faktem, který je ve světě uznávaným fenoménem do dnes⁸⁹ a to s rozdělením České a Slovenské federativní republiky⁹⁰ na jednotlivé suverénní státy. Do 31. 12. 1992 tedy problematiku institutu občanství upravoval zákon č. 39/1969. V průběhu let 1989 až 1992 byly pouze odstraněny „největší křivdy komunistického režimu.“ Napravovaly je restituční zákony⁹¹, které rušily veškerá rozhodnutí ministerstva vnitra o odnětí občanství ze zákona. Taktéž byla navracená občanství, která byla odebrána jako vedlejší tresty za spáchání zločinů proti režimu. Tyto zákony dávaly možnost emigrantům vykonávat legálně dvojí státní

⁸⁹ Rychlík „J. Rozpad Československa: česko-slovenské vztahy 1989-1992. Academic Electronic Press, 2002

⁹⁰ ústavním zákonem č. 542/1992 Sb., o zániku ČSFR, kde se v čl. 1 píše:“ Uplynutím dne 31.12.1992 zaniká Česká a Slovenská Federativní Republika a nástupnickými státy jsou Česká republika a Slovenská republika.

⁹¹ zákon č. 88/1990 Sb. tzv. první restituční a zákon č. 119/1990 Sb. tzv. druhý restituční zákon

příslušnost. Dále byla upravena zásada zákazu pozbytí občanství bez projevu vůle občana, toto bylo později zakotveno i v nové ústavě.⁹²

Postupem času vše pozvolna směřovalo k přeměně volného svazku Česka a Slovenska k rozdělení na dva svrchované subjekty mezinárodního práva.⁹³ Při rozdělení federace nebyla vytvořena žádná mezistátní smlouva o úpravě otázek státního občanství, což s sebou přineslo značné komplikace. K 1. 1. 1993 vznikla samostatná Česká republika a v platnost vešla i dlouho připravovaná nová ústava a také zákon č. 40/1993Sb., o nabývání a pozbývání státního občanství České republiky. V dané době však mnoho Slováků žilo na území ČR a naopak mnoho Čechů na Slovensku, a tak se musela tato státoobčanská otázka řešit. Před vznikem samostatných států si mohli občané volně měnit republiková občanství, viz výše a po rozpadu se tato otázka vyřešila tak, že byla při rozdělení dána lhůta do 31. 12. 1993 (později prodloužená do 30. 6. 1994 nařízením vlády 337/1993 Sb.) o zjednodušeném způsobu nabytí českého občanství občanem Slovenska.⁹⁴ Zvláštní kategorii osob byli občané, kteří měli k 31. 12. 1989 pouze federativní občanství a jejich republikové občanství nebylo určeno (emigranti apod.). Tito občané si volili po vzniku samostatných republik občanství prohlášením.⁹⁵

5.1 Nabývání státního občanství ČR podle platných právních norem

⁹² Pospíšil, B. a P. Vrchá.

. Praha: Linde, 1998 s. 24

⁹³ Při rozdělení České a Slovenské federace se užilo institutu republikového občanství, které zde již existovalo od konce sedmdesátých let. Proto bylo snazší vymezit okruh státních občanů České republiky, který byl veden ministerstvem. Automaticky se tedy z republikových občanů stali občané samostatného státu.

⁹⁴ Před rozdělením federace si dle statistik vyřídilo české republikové občanství přibližně 65 tisíc občanů se slovenským republikovým občanstvím a po rozdělení federace si do poloviny roku 1994 české občanství vyřídilo více než 200 tisíc Slováků.

⁹⁵ Černý, J., Valášek, M. České státní občanství: ucelený výklad právních předpisů upravujících státní občanství České republiky v návaznosti na státní občanství ČSR, ČSSR a ČSFR. Praha:Linde 1996 s. 103

Stěžejním zákonem o státním občanství je tedy zákon č. 40/1993 Sb., který v plném rozsahu upravuje státoobčanské postavení občanů ČR, způsoby nabývání a pozbývání státního občanství, upravuje zpětně otázku rozdělení České a Slovenské federace a upravuje otázku ohledně dokladu souvisejících s občanstvím. Nejprve se tedy pojdme podívat podrobněji na způsoby nabývání státního občanství podle platné legislativy. Existuje celkem šest způsobu nabývání státního občanství České republiky: narozením, osvojením, určením otcovství, nalezením na území ČR, prohlášením a udělením.⁹⁶

5.1.1 Narozením:

Většina lidí tímto způsobem nabývá své státní občanství, jelikož se jedná o nejčastější a nejvýznamnější ze způsobů. Tento způsob může být vyjádřen dvěma principy a to zásadou *lus sanguinis* a *lus soli*.⁹⁷ Z literatury vyplývá, že si jednotlivé státy upravují tyto principy různě, avšak nejčastěji jde o kombinaci obou. Český právní řád zná oba dva způsoby, ale upřednostňuje zásadu *lus sanguinis*, kdy hovoří, že občanství získá dítě, jehož alespoň jeden rodič byl právem uznávaným občanem České republiky v době jeho narození. Zásady *lus soli* se užívá v druhém případě, který upravuje nabytí narozením. To když jsou rodiče osobami bez státního občanství „bezdomovci“ a alespoň jeden z nich má trvalý pobyt na území ČR a dítě se na jejím území narodí⁹⁸ – je zapotřebí, aby byly splněny kumulativně obě podmínky, pokud by jedna z podmínek nebyla splněná, narozené dítě by bylo bezdomovcem (dítě nezůstává bezdomovcem navždy, nabude občanství jiným legitimním způsobem). Právní řád České republiky nezakazuje stav, kdy oba rodiče budou mít jinou národnost než dítě.

⁹⁶ tyto způsoby nabývání státního občanství jsou upraveny v zk. 40/1993 Sb.

⁹⁷ Podrobněji se touto otázkou zabývám v mé práci v kapitole 2.2.1

⁹⁸ Předchozí zákony tento způsob nabytí státního občanství neznaly.

Pokud se narodí na území ČR dítě cizincům, české občanství nezískává automaticky, bez ohledu na existenci trvalého pobytu rodičů. Dítě pak nabyvá původního občanství svých rodičů.⁹⁹

5.1.2. Osvojením:

Dalším ze způsobu nabytí občanství je osvojení - § 3a zákona 40/1994 Sb., říká: *„Dítě, jehož alespoň jeden osvojitel je státním občanem České republiky, nabyvá státního občanství České republiky dnem právní moci rozsudku o osvojení.“* Osvojení jinak řečeno adopce je zřejmě pro dítě z psychologického a sociálního pohledu nejlepší typ náhradní rodinné péče. Jde o právní skutečnost, při které osoba se subjektivními právy a povinnostmi, přijme cizí dítě za vlastní. Osvojené dítě se tak dostává do rodinně právního vztahu s osvojitelem a jeho příbuznými. Na základě toho získává stejné právní postavení jako vlastní potomek osvojitele.¹⁰⁰ Zákon striktně vymezuje děti, které je možno osvojit. Chrání tak jejich práva, i práva jejich biologických rodičů.¹⁰¹ Platí zde zásada *lus sanguinis*, původní rodiče osvojením ztrácejí vazbu na dítě a dítě následuje občanství po svých nových rodičích. *„Zákon nestavoví, zda o osvojení musí být rozhodnuto českým soudem. Máme za to, že i osvojení, o kterém rozhodl cizí soud, má pro osvojence za následek nabytí českého státního občanství, jestliže alespoň jeden z osvojitelů je českým státním občanem a osvojení lze v ČR uznat podle zákona č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, nebo podle*

⁹⁹ Evropská úmluva o státním občanství čl. 6 odst. 2 písmeno a) a b): „Každý smluvní stát ve svém vnitrostátním právu zajistí, že jeho státní občanství nabývají děti narozené na jeho území, které narozením nenabudou jiného státního občanství. Takové státní občanství jim má být uděleno buď ze zákona při narození, nebo následně těm, které zůstaly bez státního občanství, na žádost podanou příslušnému orgánu. Česká republika je touto úmluvou vázaná od 1. 7. 2004. Byla vypracována Radou a k podpisu otevřená roku 1997.

¹⁰⁰ VESELÁ, R., HRUŠÁKOVÁ M. a SCHELLE, K.. Rodina a rodinné právo: historie, současnost a perspektivy. Vyd. 1. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, s. 32

¹⁰¹ Pěstounskou péči upravuje zk. o rodině 94/1963 § 45 a násl.

mezinárodní smlouvy, jíž je ČR vázaná.¹⁰² Občanství tímto způsobem nabyté je trvalé a případná změna občanství osvojitelů nemá na něj vliv.

5.1.3. Určením otcovství:

Dítě narozené mimo manželství, jehož matka je cizí státní občankou nebo bezdomovkyní a otec státním občanem České republiky, nabývá státní občanství České republiky:

- a) dnem souhlasného prohlášení rodičů o určení otcovství nebo
- b) dnem právní moci rozsudku o určení otcovství.¹⁰³

Takto nabyté občanství získá dítě ke dni prohlášení rodičů, či ke dni účinku pravomocného soudního rozsudku. Rozhodné je občanství otce v době určení otcovství (ne v době narození dítěte). I zde platí zásada *ius sanguinis* o pokrevním poutu občana. Aby mohlo být tímto způsobem dítěti uděleno občanství, musí být splněny následující podmínky: matka dítěte musí být cizinka, musí se jednat o dítě mladší 18 let, otec musí být občanem České republiky a musí se jednat o mimomanželské dítě. U určení prohlášením je nutné dodržovat podmínky dané mezinárodními smlouvami, o zamezení vzniku dvojího státního občanství, uzavřenými mezi Československem a některými jinými státy.¹⁰⁴

5.1.4. Nalezením na území České republiky:

„Fyzická osoba mladší 15 let nalezená na území České republiky je státním občanem České republiky, pokud se neprokáže, že nabyla

¹⁰² Černý, J., Valášek, M. České státní občanství: ucelený výklad právních předpisů upravujících státní občanství České republiky v návaznosti na státní občanství ČR, ČSSR a ČSFR. Praha:Linde Praha a.s. 1996 s. 101

¹⁰³ § 4 zákona o státním občanství

¹⁰⁴ Např. smlouva mez ČSSR a SSSR, kdy dítě nabude české občanství pouze v případě, že toto občanství zvolí rodiče po narození potomka podle této smlouvy.

*narozením státní občanství jiného státu.*¹⁰⁵ V tomto případě je obecně uznávaný způsob *ius sanguinis* doplněn o princip *ius soli*, jenž vyplňuje mezeru komplexnosti institutu občanství v ČR. Pozor za nalezení se nepovažuje stav, kdy rodiče jsou osoby bez státní příslušnosti (v tomto případě dítě občanství nezískává), musí se skutečně jednat o děti, u kterých není znám jejich původ. Občanství tímto způsobem nabude dítě ke dni nalezení. Tímto způsobem však může nabýt občanství i dospělá osoba (starší 18 let). Tato osoba by však nesměla nabýt v průběhu svého života občanství jiného státu.¹⁰⁶ V tomto případě nabytí občanství se jedná o vyvratitelnou právní domněnku. V případě, že se prokáže neoprávněné nabytí občanství, bude osobě občanství odejmuto zpětně ke dni nabytí.

5.1.5. Prohlášením:

Jedná se o institut, který úzce souvisí s rozpadem ČSFR. Prohlášením může žadatel nabýt českého občanství v případě, že byl občanem České a Slovenské Federativní republiky (měl tedy federativní občanství), ale zároveň neměl příslušnost k žádnému národnímu občanství a na území dnešní ČR neměl trvalý pobyt. Dále potomci osoby, která byla k 31. prosinci 1992 občanem ČSFR bez určení národního občanství v linii přímé, kteří nabyli zletilosti, si mohou zvolit státní občanství České republiky prohlášením pouze za předpokladu, že nemají jiné státní občanství.

Státní občan Slovenské republiky narozen na Slovensku, který měl alespoň jednoho rodiče příslušníka českého národního občanství, může učinit prohlášení o nabytí státního občanství České republiky, pokud toto občanství již v mezidobí nenabyl jinak. Prohlášení se podává u Krajského úřadu v Praze. V Brně, Ostravě a Plzni na

¹⁰⁵ § 5 zk. o nabývání a pozbývání státního občanství

¹⁰⁶ Příklad: Dospělá osoba nalezena bez jakýchkoli dokladů se ztrátou paměti. Česká republika je totiž vázaná mezinárodní úmluvou o omezování bezdomovectví.

magistrátech podle místa trvalého pobytu osoby. Lze toto prohlášení učinit i v cizině a to před zastupitelským úřadem ČR.¹⁰⁷

Děti mohou o občanství žádat zvlášť nebo je rodiče mohou do své žádosti připojit. Existují zde ovšem i určité dané podmínky, při kterých může podat prohlášení i jiná osoba, která s rozdělením ČSFR přímo nesouvisí.¹⁰⁸

5.1.6. Udělením:

Udělení je nejčastější a nepravděpodobnější způsob, kterým cizinec nabude státního občanství ČR. Jedná se o určitý mocenský projev státní suverenity, kdy stát má možnost cizinci, či osobě bez státní příslušnosti, udělit státní občanství. Jelikož tématem mé diplomové práce je komparace institutu státního občanství ČR a Ruské federace podíváme se na tento způsob nabytí občanství nejpodrobněji. Aby stát mohl cizinci občanství udělit, musí být nejprve podána žádost, a aby žádost mohla být podána, musí být splněné určité taxativně vymezené podmínky:¹⁰⁹

1.) Žadatel musí mít na území České republiky ke dni podání žádosti po dobu nejméně pěti let povolen trvalý pobyt a po tuto dobu se zde převážně zdržovat. Trvalým pobytem není myšleno to, že tu cizinec skutečně trvale a nepřetržitě pět let žije, ale trvalý pobyt mu byl udělen

¹⁰⁷ Po splnění předepsaných podmínek při tomto způsobu nabytí občanství, je udělení státního občanství právem vymahatelnou jistotou na rozdíl u formy nabytí udělením. Rozsudek NSS ze dne 4.5.2006, č.j. 2 As 31/2005 - 78

¹⁰⁸ Zákon č. 193/1999 stanoví, že osoby, které pozbyly české občanství podle československo-americké smlouvy o naturalizaci, mohou nabýt zpět české občanství, pokud byly v USA naturalizovány do 28. 3. 1990. Na rozdíl od osob naturalizovaných v USA. před tímto datem, které ovšem rovněž pozbyly státní občanství České republiky podle výše uvedené smlouvy, osoby naturalizované až po tomto datu nemohou získat české občanství zpět prohlášením podle tohoto zákona. Tyto osoby by mohly získat české občanství zpět pouze na základě udělení (tedy naturalizací). Smlouva mezi Československem a Spojenými státy americkými o naturalizaci (169/1929 Sb.) byla uzavřena v roce 1928 a vypovězena Českou republikou v roce 1997. Naturalizace v USA, k nimž došlo v období její účinnosti, měly ovšem za následek ztrátu československého, resp. českého nebo slovenského občanství, jak smlouva stanovila.

¹⁰⁹ podmínky pro udělení a řízení o udělení st. občanství jsou upraveny v z. 40/1993 Sb. v § 7 a násl.

správním orgánem. Do doby pěti let se nepočítá tzv. povolení k dlouhodobému pobytu.¹¹⁰ Prominout lze pouze lhůtu pěti let, nikoliv však existenci trvalého pobytu. Ministerstvo může podmínku trvalého pobytu po dobu pěti let prominout. I přes nesplnění této podmínky může občanství ČR být uděleno žadateli, který:

- se narodil na území České republiky
- dále pokud žije na území republiky po dobu minimálně 10 let, ale nesplňuje délku podmínky trvalého pobytu
- již v minulosti byl českým státním občanem
- byl osvojen občanem České republiky
- uzavřel sňatek s občanem České republiky
- jeden z jeho rodičů je českým státním občanem
- přesídlil do České republiky do 31. prosince 1994 na základě pozvání vlády¹¹¹
- je bezdomovcem nebo má na území České republiky přiznáno postavení uprchlíka¹¹²

2.) Žadatel musí prokázat, že nabytím státního občanství České republiky pozbude dosavadní státní občanství, nebo prokáže, že pozbyla dosavadní státní občanství, nejde-li o bezdomovce nebo osobu s přiznaným postavením uprchlíka na území České republiky. I tuto podmínku může ministerstvo prominout osobě, která má skutečný

¹¹⁰ Dlouhodobý pobyt si vyřizují cizinci, kteří se hodlají přestěhovat do ČR na delší období, nebo trvalé. Z dlouhodobého pobytu je možno získat po 5 letech pobyt trvalý a z trvalého pobytu je pak po dalších 5 letech možné žádat o české státní občanství. Nejčastěji se trvalý pobyt opatřuje z důvodu: Zaměstnání, samostatné výdělečné činnosti, podnikání, z důvodů rodinného soužití a nebo také například také kvůli studiu.

¹¹¹ Vlk, J., Vlková, A. a Vlk, V.: Historie Českého Boratína. Ústí n. Labem: Vydavatelství Forte, 2000: Jednalo se především o volyňské a kazašské Čechy a dále také ukrajinské Čechy, které po černobylské katastrofě pozvala vláda.

¹¹² Z právních předpisů vyplývá, že za uprchlíka se považuje pro účely nabývání občanství za cizince s trvalým pobytlem.

vztah k České republice a na území státu má trvalý pobyt.¹¹³ Od této podmínky se upouští, pokud udělením nabude občanství osoba přínosná státu (vědci, umělci, sportovci apod.). Třetí skupinou jsou to osoby, jež v minulosti pozbyly občanství Československa nebo ČSFR a nejde o žadatele slovenské příslušnosti. A poslední skupinou je okruh osob, u nichž původní stát odmítá vydat doklad o propuštění ze státního svazku (nebo právní systém tohoto státu neumožňuje propuštění ze státního svazku),¹¹⁴ pokud propuštění ze svazku je doprovázeno nepřiměřenými správními poplatky či jinými v demokratickém státě nepřijatelnými podmínkami, nebo podáním žádosti o propuštění ze státního svazku by žadatel mohl vystavit sebe nebo osoby blízké pronásledování z důvodů rasy, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité sociální skupině nebo pro politické přesvědčení.¹¹⁵

3.) Žadatel nesmí být v posledních pěti letech pravomocně odsouzen za úmyslný trestný čin. Zákon nehovoří o tom, jestli má být žadatel odsouzen českým či jiným soudem. Autor se domnívá, že nesmí být odsouzen žádným trestněprávním soudem v rámci demokratického společenství států.¹¹⁶ V praxi se toto prokazuje výpisem z Rejstříku trestů, kde jsou vidět všechna dosud nevyhlazená odsouzení soudy v ČR (podává se i výpis z Rejstříku trestů původního státu žadatele). Osobám, které se dopustily nedbalostního trestného činu, je možné udělit státní občanství.

¹¹³ Rozsudek NSS ze dne 20.6.2006, č.j. 6 A 25/2002 – 59, legitimní očekávání – přes splnění požadovaných podmínek nebylo státní občanství uděleno. V tomto nálezu spr. org. v posuzované věci zneužil volného správního uvážení a napadané rozhodnutí zrušil pro nezákonnost.

¹¹⁴ tamtéž

¹¹⁵ Velmi zajímavé prominutí je u osob, které mají splněnou podmínku trvalého pobytu po dobu pěti let, dále se na území České republiky legálně zdržují po dobu 20 let a mají vztah k republice. Tyto osoby nemusí prokazovat pozbytí dosavadního státního občanství.

¹¹⁶ Po prostudování problematiky si myslím, že pokud by byl žadatel odsouzen některým totalitním režimem za činy proti tomuto režimu, z důvodu opuštění území tohoto státu apod. nebylo by toto soudní rozhodnutí relevantní.

4.) Prokázání znalostí českého jazyka. Prokazuje se před příslušným úřadem. Povinnost prokazovat znalost českého jazyka nemají občané Slovenské republiky. Pohovor by měl prokázat reálné a bezproblémové včlenění osoby do běžného života slovem i písmem. I v tomto případě lze prominout podmínku znalosti jazyka v případech hodných zvláštního zřetele.¹¹⁷

5.) Žadatel musí řádně plnit další povinnosti kladené jinými právními předpisy. Zejména mít řádně a včas zaplacené všechny druhy daní, odvodů a poplatků. Mít vyrovnané účty vůči veřejnému zdravotnímu pojištění, sociálnímu zabezpečení důchodovému pojištění apod.

Přestože by žadatel splnil všechny zákonem dané podmínky, nemuselo by mu občanství být uděleno. Na udělení občanství totiž není právní nárok.¹¹⁸ Zákon říká, že občanství „lze udělit při splnění určitých podmínek.“ Jak je výše zmíněno, některé podmínky mohou být žadateli prominuty (vyjímá bodu, ve kterém se hovoří o beztrestnosti v posledních pěti letech, tuto výjimku nemůže udělit ani ministr ani jiný ústavní činitel). O udělení státního občanství České republiky rozhoduje správní orgán v rámci správního řízení a je mu ponechána vůle rozhodnutí.¹¹⁹

¹¹⁷ Neplatí pro osoby se zvláštní hodnotou pro stát (vědci, umělci, sportovci apod.), dále může být upuštěno u osob se zdravotními obtížemi, vysoký věk žadatele.

¹¹⁸ Usnesení ÚS ze dne 8.3. 2000, sp. zn. IV. ÚS 586/99 – každý stát má právo stanovit podmínky případného nabytí státního občanství a neexistuje žádného základního práva, které by stát mohl porušit tím, že cizinci občanství neudělí. Neudělením občanství i při splnění veškerých podmínek neporušuje stát žádné právo zaručené Ústavou, ústavními zk. ani mezinárodní sml.; takový postup není rozporný ani s Evropskou úmluvou o státním občanství.

¹¹⁹ Usnesení NSS ze dne 29.6.2004, č.j. A 11/2003 – 34 o správním uvážení při udělování státního občanství

5.2. Řízení o udělení občanství

Žádost o udělení občanství ČR se podává u krajského úřadu podle místa trvalého pobytu žadatele. V Praze na jednotlivých úřadech městských částí. V Plzni, Brně a Ostravě na magistrátech těchto měst. Úředník vyplní se žadatelem dotazník, na základě pohovoru zjistí znalost českého jazyka a žádost o udělení státního občanství se svým stanoviskem odešla na Ministerstvo vnitra.¹²⁰ Svým stanoviskem se k žádosti dále vyjádří cizinecká policie a popřípadě i obecní úřadu místa bydliště žadatele. Při případných nejasnostech či pochybách si může ministerstvo žadatele předvolat k ústnímu jednání, poté o žádosti rozhodne. Pokud Ministerstvo vnitra žádosti nevyhoví a vydá zamítavé rozhodnutí, může žadatel do patnácti dnů od jeho doručení podat rozklad ministru vnitra, prostřednictvím oddělení státního občanství a matrik Ministerstva vnitra.¹²¹

Žádost o udělení českého občanství je psaná volnou formou, měla by obsahovat jednak formality upravující žadatele (případně spolužadatele a děti), orgán, kterému je určena, datum apod., ale i subjektivní stránku věci, obsahující odůvodnění žádosti o české občanství. K žádosti se dále primárně připojí následující podklady: životopis, vyplněný dotazník k žádosti o udělení občanství, rodný list, oddací list (v případě oddaného žadatele), doklad o rozvodu manželství nebo úmrtí manžela (manželky), doklad prokazující pozbytí dosavadního občanství.¹²²¹²³ K žádosti se dále sekundárně podávají

¹²⁰ Ministerstvo vnitra ČR, odbor všeobecné správy – oddělení státního občanství a matrik.: *Udělení státního občanství České republiky*. (online) (cit.2012-03-17). Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/udeleni-statniho-obcanstvi-ceske-republiky.aspx>

¹²¹ tamtéž

¹²² Úřad městské části Praha 1. Oddělení státního občanství. (online)(cit. 2012-03-18). Dostupné z: http://www.praha1.cz/cps/odbory-a-oddeleni-zadost_o_udeleni_statniho_obcanstvi_cr.html?show=full

¹²³ Nemusí osoby s přiznaným postavením uprchlíka na území ČR nebo bezdomovci.

doklady prokazující bezdlužnost vůči finančnímu úřadu, úřadu sociálního zabezpečení, úřadu spravujícím veřejné zdravotní pojištění, potvrzení o zaměstnání a živnostenské listy eventuelně výpisy z obchodního rejstříku. Po podání žádosti ji magistrát musí do 30 dnů od jejího podání, prostřednictvím cizinecké policie zaslat na Ministerstvo vnitra, které dále musí ve lhůtě 90 dnů od jejího doručení rozhodnout. V případě kladného vyřízení žádosti ministerstvo vydá žadateli Listinu o udělení státního občanství a ten se pak dostaví na příslušný magistrát složit státoobčanský slib.¹²⁴ Státní občanství České republiky se nabývá dnem složení státoobčanského slibu.

5.3. Pozbývání státního občanství ČR podle platných právních norem.

Tato otázka je velmi citlivá pro každou osobu, jelikož se dotýká přímo základních lidských práv. Již Všeobecná deklarace lidských práv, která vznikla po druhé světové válce, se snažila určitým způsobem upravovat otázku občanství jedince – v článku 15 stanovuje: „Každý má právo na státní příslušnost. Nikdo nesmí být svévolně zbaven své státní příslušnosti ani práva svou státní příslušnost změnit.“¹²⁵ Naše ústava tuto myšlenku reflektovala a jasně opakuje, že: „Nikdo nemůže být proti své vůli zbaven státního občanství.“¹²⁶ Otázka pozbytí státní příslušnosti může mít pro jedince velmi negativní právní následky. Důkazem toho mohou být nesčetné

¹²⁴ Za udělení státního občanství České republiky, resp. za vydání Listiny o udělení státního občanství České republiky se platí správní poplatek ve výši 10 000,- Kč. Ministerstvo vnitra může ve zvlášť odůvodněných případech státního zájmu poplatek snížit až na částku 1 000,- Kč. Správní poplatek se hradí pouze v případě kladného vyřízení žádosti, tj. v případě vydání Listiny o udělení státního občanství České republiky. Samotné podání žádosti o udělení státního občanství České republiky není zpoplatněno. Zdroj: www.mvcr.cz

¹²⁵ Všeobecná deklarace lidských práv.(online)(cit. 2013-03-18). Dostupné z <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/vseobecna-deklarace-lidskych-prav.pdf> článek 15

¹²⁶ ústavní zákon č. 1/1993. Ústava České republiky článek 15 odst. 2

restituční spory, se kterými se české soudy, po svržení Komunistické strany, zabývají již dlouhá léta. Z předchozích kapitol již víme, že o občanství například přicházely osoby sympatizující s nacistickým smýšlením, tedy osoby, jenž dobrovolně nabyli za světové války německého či maďarského občanství. Tyto osoby přišly o Československé občanství a majetek, který zde měly. Později o občanství přicházeli také lidé z moci úřední – na základě soudního rozsudku (při neoprávněném opuštění republiky) nebo to bylo jako vedlejší trest při trestněprávním odsouzení, viz výše. Všechny tyto expatriace jsou v současném demokratickém státě nepřípustné.¹²⁷ Právní řád České republiky v současné době zná pouze dva způsoby pozbytí státního občanství¹²⁸. Jeden způsob vyžaduje přímý projev vůle občana, druhý je do jisté míry konkludentní – jsou jimi: prohlášení a nabytím cizího státního občanství na základě výslovného projevu vůle.

Prohlášením:

Je způsob, kde je třeba projevu vůle. Na zánik občanství má občan při splnění všech náležitostí právní nárok a je zde omezená vůle správního orgánu. Tímto způsobem se může občanství vzdát pouze osoba, která žije trvale v zahraničí a má vedle českého i občanství cizího státu.¹²⁹ Prohlášení se podává před zastupitelským úřadem České republiky v zahraničí. V případě, že se český občan vzdá

¹²⁷Vstupem ČR do EU v roce 2004 byly posíleny principy demokratického přístupu k občanství i z důvodu připojení se ČR (ještě před vstupem do EU) k tzv. Evropské úmluvě o státním občanství, která zachovává principy deklarace a navíc zakotvuje pojem Evropského občanství. Každý státní občan unijního státu je zároveň občanem EU (státní občanství není nahrazováno). Toto občanství spíše dává občanství členské země další práva a povinnosti jako: svoboda pohybu a právo pobytu, studia a práce na území členských států včetně zákazu diskriminace v zaměstnání a práva poskytovat služby na celém území EU, volební právo a právo kandidovat ve volbách do Evropského parlamentu a v obecních volbách v členském státě pobytu, právo na diplomatickou a konzulární ochranu, petiční právo k Evropskému parlamentu, právo obracet se na ombudsmana či podat stížnost k Evropské komisi včetně práva na volný přístup ke všem dokumentům Unie a členských států EU

¹²⁸ Novelou č. 139/1995 Sb. s účinností od 24. 5. 1996. novelou č. 139/1995 Sb. s účinností od 24. 5. 1996, byl vyškrtnut způsob „propuštění ze státního svazku.“

¹²⁹ Do roku 1996 nemusel prohlášovatel překládat nabytí cizího státního občanství, ale stačilo, že se zdržoval v cizině deset let.

občanství a přitom se ukáže, že nenabyl cizí státní příslušnosti, prohlášení by bylo neplatné, tudíž by nadále zůstal občanem ČR. Jde o opatření zabraňující tvorbě bezdomovectví.¹³⁰ Do prohlášení se uvádí (1) kdy občan nabyl cizí státní příslušnosti a (2) místo poslední trvalého pobytu na území ČR (pokud vůbec někdy nějaké bylo).¹³¹ Spolu s prohlášením předá občan státnímu zastupitelskému úřadu i doklady prokazující občanství ČR. Po předložení všech nezbytných dokladů se protokol zašle na Ministerstvo vnitra, které vydá souhlasné stanovisko ve věci a zahraniční zastupitelský úřad ČR vydá fyzické osobě doklad o pozbytí státního občanství České republiky.

Nabytím cizího státního občanství

Tento způsob pozbytí státního občanství je taktéž upraven v zákoně o nabývání a pozbývání státního občanství: *„Státní občan České republiky pozbývá státní občanství České republiky dnem, kdy na základě výslovného projevu vůle (žádost, prohlášení, souhlas nebo jiný úkon směřující k nabytí cizího státního občanství) dobrovolně nabude cizí státní občanství. K pozbytí státního občanství České republiky nedojde v případech, kdy došlo k nabytí cizího státního občanství v souvislosti s uzavřením manželství se státním občanem cizího státu, a to za předpokladu, že došlo k nabytí cizího státního občanství manžela za trvání manželství. K pozbytí státního občanství České republiky nedojde ani v případech, kdy k nabytí cizího státního občanství došlo narozením.“*¹³² Toto ustanovení upravuje fakt, že každý člověk by měl mít pouze jedno občanství. Obdobné úpravy mají i jiné státy, které však musí být v souladu s mezinárodními úmluvami o

¹³⁰ Ministerstvo vnitra ČR, odbor všeobecné správy – oddělení státního občanství a matrik.: *Pozbývání státního občanství České republiky*. (online) (cit.2012-03-17). Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/pozbyvani-statniho-obcanstvi-ceske-republiky.aspx>

¹³¹ tamtéž

¹³² zákon č. 40 /1993 §17

bezdomovectví. Je to velmi problematické ustanovení a existuje řada soudních sporů o odebrání státního občanství tímto způsobem.¹³³ V praxi je velmi problematické jednání občanů, kteří pozbyli české občanství a neinformovali o tomto faktu české úřady. Občané si tedy ponechávají doklady prokazující vztah k ČR (někdy i v dobré víře se s nimi prokazují), avšak by je měli odevzdat státním orgánům. Existují však i státy, se kterými má Česká republika uzavřené mezistátní smlouvy o úpravě otázek dvojího občanství. Tyto státy se mezi sebou informují o státních občanech, kteří nabyli občanství strany druhé.¹³⁴

5.4. Dvojí občanství

Jak jsem již v úvodu práce zmínil, většina států bere dvojí státní občanství za nežádoucí jev, jenž zasahuje do státní svrchovanosti tím, že občan je podřízen i jinému mezinárodněprávnímu suverénu. V dřívějších dobách se státy dvojímu občanství vyhýbaly, nejčastěji vznikem řady mezistátních i mezinárodních smluv. Postupnou evolucí a technologickým pokrokem bylo však velmi složité tento stav udržovat. V dnešní době mohou lidé daleko snadněji migrovat z jednoho kouta světa na druhý, lidé často uzavírají smíšená manželství a je dáván důraz na osobní svobodu člověka oproti mocenským zájmům států. Právní úpravy regulující státní občanství jsou velmi různorodé a tak

¹³³ Nález Ústavního soudu č. 6 /1995, ve kterém bylo panu Ing. P. U. odebráno státní občanství. Ten se dožadoval zrušení ustanovení § 17 zákona České národní rady č. 40/1993 Sb., o nabývání a pozbytování státního občanství České republiky, podaného spolu s ústavní stížností proti rozsudku Městského soudu v Praze. Pan Ing. P. U. argumentoval tím, že § 17 zmíněného zákona je v rozporu s čl. 12 odst. 2 Ústavy, kde se hovoří, že nikdo nemůže být zbaven občanství bez projevu vůle. Ústavní soud návrh zamítl s tím, že občan nabytí cizího státního občanství s projevem vůle v podobě žádosti a jelikož pan Ing. P. U. má možnost znát právní řád ČR, tudíž při nabytí cizího státního občanství si byl vědom toho, že české občanství ztratí.

¹³⁴ Černý, J., Valášek, M. České státní občanství: ucelený výklad právních předpisů upravujících státní občanství České republiky v návaznosti na státní občanství ČR, ČSSR a ČSFR. Praha: Linde 1996 s. 128

vznikají veškeré komplikace s dvojitým či vícenásobným státním občanstvím.

Drtivá většina společnosti v průběhu života nabude jedno občanství narozením a to má po celý život. Naopak většina bipolitu nabude dvojího občanství tím, že se narodí rodičům s odlišnými občanstvími a jejich státy shodně staví otázku občanství na principu *ius sanguinis*. Tím pádem dítě má nárok na obě občanství. Druhý nejběžnější způsob taktéž souvisí s narozením dítěte a to ve státech, který uznává princip *ius soli*. Příkladem mohou být státy Jižní Ameriky.¹³⁵ Dítě narozené cizozemcům zde nabývá občanství státu podle místa narození a zároveň podle původu rodičů. Dalším příkladem je naturalizace ve Spojených státech, které v případě opce nevyžadují vzdání se dosavadního občanství – v tomto případě žadatel k původnímu nabude i nové státní občanství. Dalším hojným případem dvojí občanství můžeme ještě zmínit nabývání sňatkem, pokud právní úprava státu jednoho z manželů usnadňuje či dokonce automaticky udílí druhému partnerovi občanství podle manžela/ky.¹³⁶ Problém s dvojitým občanstvím může nastat v momentě, kdy původní stát má právní úpravu, která značnou měrou zakazuje či spíše omezuje bipolitismus¹³⁷ nebo nový stát má ve svém právním řádu zakotven princip, že nabyvatel jeho státního občanství ztratí veškerá předchozí občanství. V tomto případě omezí počet občanství osoby pouze na to posledně získané, aby nedocházelo k tzv. nelegálnímu dvojitmu občanství.

V praxi totiž můžou nastávat různé případy tohoto nežádoucího jevu, např. po uzavření sňatku Kanadana s Češkou partnerka nabude

¹³⁵ Ačkoli se od principu *ius soli* v důsledku právní teorie a politických praxí upouští, tak na tomto kontinentu je tento princip značně rozšířen i v současnosti. Čepelka, Č., Šturma, P. Mezinárodní právo veřejné. 1.vyd. Praha: C.H.Beck 2008, s. 328-329

¹³⁶ V tomto případě je často podmínka trvalého pobývání manželů na území státu, který partnerovi občanství udělil.

¹³⁷ V našem právním řádu je to § 17 ZNPSO, který upravuje pozbytí státního občanství dobrovolným nabytím občanství druhého státu.

naturalizací po manželovi jeho občanství a zároveň „zapomene“ nahlásit českým úřadům tento fakt a bude se například účastnit voleb. Bude se jednat o neoprávněný výkon volebního práva, jelikož občanka ČR dobrovolně s projevem vůle nabude občanství Kanady a tak správně jí mělo být to české odebráno. Může se také stát, že českého občanství udělením nabude cizinec¹³⁸ a posléze si své původní občanství obnoví ve státě, který nepožaduje vzdání se dosavadního. Jedná se o resumpci, kde jsou často velmi benevolentní podmínky pro znovu udělení původního občanství, pokud se české úřady nedozví o znovunabytí původního, tak tento bipolita užívá nelegálně dvojího občanství.¹³⁹ Velmi zajímavá je kolizní úprava občanství ve vztahu Turecka a Německa. Skrze trvalý pobyt získávají příslušníci Turecka při splnění všech podmínek (jednou z nich je i vzdání se dosavadního občanství Turecka) naturalizací občanství Německé spolkové republiky. Po nabytí německého si někteří Turci požádají o znovunabytí toho tureckého občanství, které neobsahuje podmínku vzdání se dosavadního. Podle právních úprav Německa tím však ztrácejí nabyté občanství Spolkové republiky, jenže tyto osoby v praxi mohou vykonávat obě občanství a to proto, že turecké úřady jednoduše nemají povinnost informovat ty německé o znovunabytí původního občanství. V tomto extrémním případě se osoba stává nositelem vícenásobného občanství s tím, že to německé mají nelegálně.¹⁴⁰

V případě vícenásobného občanství právní obyčej i právní praxe hovoří tak, že stát se vůči svým bipolitním občanům chová tak, jako by žádné jiné neměli, s výjimkou diplomatické a konzulární ochrany, branné povinnosti a také vztahů, na něž se vztahují normy mezinárodního práva soukromého. Ve všem ostatním jim stát zaručí

¹³⁸ Podmínkou pro udělení občanství ČR je vzdání se dosavadního občanství – je to součástí žádosti.

¹⁴⁰ Emmert, F. Česká republika a dvojí občanství. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2011.s. 21

stejná práva jako občanům s jediným občanstvím.¹⁴¹ Mezinárodní právo však také upravuje otázku svrchovanosti státu a výkon jeho pravomocí i vůči osobám požívajícím diplomatické a konzulární ochrany. Pokud tedy bude mít ruský diplomat občanství RF a také ČR nemůže se domáhat obvyklé ochrany, pokud by měl na území České republiky trvalý pobyt.

5.4.1. Dvojí občanství v mezinárodním právu

Výraznými mezníky ve vývoji dvojího občanství v mezinárodním právu byli obě světové války. Po té první Úmluvy o státním občanství regulovaly otázku velkého počtu lidí bez příslušnosti v chaotickém období a regulovali bezdomovectví. Zásady jednak upravovaly otázky státního občanství v jednotlivých smluvních státech a jednak závazky těchto států, že ustanovení smluv budou pojata do právních řádů jako ústavní zákony.

V meziválečném období byla z pohledu Československa nejdůležitější mezistátní smlouva Úmluva o naturalizaci mezi Československem a Spojenými státy americkými. Účelem úmluvy bylo vyloučit dvojí občanství v případech, kdy státní občan jedné strany získá naturalizací státní občanství druhé strany. V takovém případě podle č1. I Úmluvy dotyčná osoba bez dalšího automaticky ztrácí svoje původní státní občanství. Podle č1. III však dojde ke ztrátě nově získaného občanství tehdy, když naturalizovaná osoba obnoví svoje bydliště ve své původní vlasti bez úmyslu vrátit se do země, kde byla naturalizována. *„Dále byla přijatá mezinárodní Dohoda o omezení případů vícenásobného občanství a o službě v ozbrojených silách v případě vícenásobného státního občanství“*¹⁴²

¹⁴¹ Zejména poskytuje diplomatickou a konzulární ochranu ve třetích zemích (vyjímá těch, ve kterých je občanem), nesmí občana proti jeho vůli vydat do jiné země (ani do té, kde je taktéž občanem), umožnit mu výkon pasivního i aktivního volebního práva, na žádost vystavovat různé doklady.

¹⁴² Ondřej J., Potočný M.: Obecné mezinárodní právo v dokumentech, dopl. vydání, C. H. Beck, Praha 2004 s 77.

Po druhé světové válce byla založena Organizaci spojených národů 26. 6. 1945, byl přijat základní dokument této organizace Charta OSN a následně již v roce 1948 Všeobecná deklarace lidských práv. Na základě této deklarace byl změněn všeobecný princip náhledu mezi jednotlivcem a svrchovaností státu a oslabila se dosud neomezená fixní vazba jednotlivce na stát.¹⁴³ Před deklarací byl bipolitismus vnímán negativně a státy se jej různými právními úpravami snažily omezit mezistátními smlouvami o omezení dvojího občanství. Nejvíce těchto smluv uzavíraly tzv. socialistické země východního bloku, ale objevovaly se hojně i v rozvinutých demokratických státech.¹⁴⁴ Příkladem mohou být USA, které je uzavíraly se státy, odkud do země plynuli emigranti. V druhé polovině dvacátého století tedy pozvolna povolovala vazba jedince na stát a byla přijatá řada úmluv:

- Úmluva o státním občanství vdaných žen
- Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace
- Mezinárodní pakt o odstranění všech forem rasové diskriminace
- Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen apod.

Z pohledu České republiky byla nejvýznamnější úmluva přijatá Radou Evropy v roce 1997 „Evropská úmluva o státním občanství.“ Úmluva ponechává právo každému státu svobodně tvořit svůj právní řád v otázce státního občanství, pouze reguluje a nařizuje určité mantinely. Zavazuje signatáře, aby v zákonech o státním občanství

¹⁴³ David, V., Sladký, P., Zbořil F. :Mezinárodní právo veřejné. 3. doplněné a přepracované vydání. Praha: Linde, 2006, s 125-130

¹⁴⁴ Emmert, F. Česká republika a dvojí občanství. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2011.s. 15-17

usnadnili přijetí občanství určitým skupinám lidí, dále upravuje lhůty požadovaného pobytu a další¹⁴⁵.

- manželům a dětem státních příslušníků
- lidem narozeným a pobývajícím na jejich území
- uprchlíkům
- osobám osvojeným a nalezeným na území státu
- osobám bez státní příslušnosti

Dále upravuje otázky dvojího občanství, např. zavazuje státy zachovávat dětem státní příslušnost, kterou nabyly z titulu narození, souběžně nabývajíce občanství po rodičích. Z hlediska branné povinnosti bipolita již vykonává brannou povinnost pouze jednou, a to ve státě, ve kterém má trvalé bydliště v době povolání k vojenskému odvodu.¹⁴⁶

¹⁴⁵ Liberalizační naturalizační podmínky pro cizince spočívají například v tom, že požadovaná délka trvalého pobytu pro podání žádosti o občanství nesmí být delší než deset let.

¹⁴⁶ V případě, že se osoba podrobená vojenskému výcviku přestěhuje do druhé země, jejímž je občanem, v tomto případě již nebude sloužit znovu brannou povinností, ale bude podléhat záložní vojenské službě.

6. Vývoj Ruské federace a jejího institutu státního občanství

Oficiální název Ruska je Ruská federace¹⁴⁷ jedná se o demokratický stát s federativním uspořádáním, kde v čele federace stojí prezident, který je hlavou výkonné moci. „*Dá se říci, že Rusko je v současné době prezidentským státem obdobně jako USA.*“¹⁴⁸ Členění Ruska je velmi složité, jelikož se jedná o velmi rozsáhlé území s nesčitelným počtem různorodých etnik. Existuje zde však určité zákonné dělení státu, které leckdy nereflektuje historický vývoj a sociální život obyvatelstva, a proto je i původcem mnoha konfliktů.¹⁴⁹ Celkem je Rusko členěno na 83 federativních subjektů. Patří sem 46 oblastí, 21 federativních republik, 9 krajů, jedna autonomní židovská oblast, 4 autonomní uralské okruhy a dvě federální města (Moskva a Petrohrad).¹⁵⁰ Rusko se stalo nástupnickým státem bývalého Svazu sovětských socialistických republik (dále jen SSSR). Cesta k tomu byla trnitá, zdlouhavá a místy i s použitím vojenské síly.

V roce 1985 se stává generálním tajemníkem komunistické strany Michail Gorbačov. Jeho éra je nazývána obdobím perestrojky, s cílem reformace sovětského svazu a postupnou přeměnu na volnější federaci.¹⁵¹ V roce 1990 přijal Výbor lidových zástupců republiky Deklaraci o suverenitě Ruské sovětské federativní socialistické republiky (dále jen RSFSR) a následně byl zvolen i první prezident Boris Jelcin. Již v následujícím roce zde však byl pokus o zastavení

¹⁴⁷ čl. 1 Ústavy RF: Ruská federace - Rusko je demokratický federální stát s republikánskou formou vlády. Názvy Ruské federace a Rusko jsou si rovný.

¹⁴⁸ Паршев А. П. Почему Россия не Америка. Книга для тех, кто остается здесь. — М.: Крымский мост-9Д, Форум, 2001. s. 9

¹⁴⁹ Бабурин С.Н. Российский Путь: Становление российской геополитики кануна XXI века. М.: АНКО, 1995. s. 22

¹⁵⁰ tamtéž s. 23

¹⁵¹ Янаев, Г.: 10-я годовщина событий августа 1991 года, Echo 2001 s. 37

této demokratizace, kdy se konalo referendum¹⁵², ve kterém se Drtivá většina obyvatelstva „vyjádřila“ pro zachování Sovětského svazu.¹⁵³ Tímto se zástupci socialistického hnutí snažili o nastolení předešlého stavu svazu socialistických republik. Po tomto referendu si však v následujících dnech jednotlivé státy sovětského svazu vyhlásili nezávislost a opustili unii, čímž se stali suverénními státy. Koncem roku 1991 podepisují prohlášení (představitelé státu Ruské, Ukrajinské a Běloruské sovětské federativní socialistické republiky) o vytvoření Společenství nezávislých států, čímž definitivně vymazali SSSR z mezinárodního pole.¹⁵⁴

25. 12. 1991 byla RSFSR oficiálně přejmenována na Ruskou federaci. Status Ruska jako obnovené federace byl formálně zakotven Federální smlouvou, uzavřenou 31. března 1992 téměř všemi subjekty federace. Důvodem ostatních států svazu pro uvolnění Ruska s tímto nástupnickým právem byl vedle nejsilnější politické moci, i závazek Ruska o převzetí všech dluhů bývalého Sovětského svazu. Ruská federace převzala po SSSR také všechny mezinárodní smlouvy, místo stálého člena Rady bezpečnosti OSN a mnohé další závazky plynoucí z mezinárodního práva.¹⁵⁵ Obecně vývoj Ruských dějin zejména institutu státního občanství, jenž je předmětem mé diplomové práce, se v mnohém podobá vývoji v Česku. V krátkosti se pokusím tyto fakta v historickém vývoji rozepsat.

¹⁵² Všesvazové referendum o zachování Sovětského svazu, proběhlo 17. 3. 1991 na většině území Sovětského svazu, ve kterém se mělo rozhodnout o zachování Svazu sovětských socialistických republik jako obnovené federace rovnoprávných suverénních republik.

¹⁵³ Янаев, Г.: 10-я годовщина событий августа 1991 года, Echo 2001 s. 39

¹⁵⁴ tamtéž

¹⁵⁵ Млечин, Л. Горбачев и Ельцин. Революция, реформы и контрреволюция, Санкт-Петербург, Питер, 2012 s. 52

6.1. Historický vývoj institutu státního občanství v SSSR do druhé světové války

Nutností pro porozumění současné legislativy institutu státního občanství v Ruské federaci, je analýza jeho obsahu v historickém kontextu. V carském Rusku, jako i v jiných evropských zemích, neexistoval pojem občanství, ale pojem poddanství.¹⁵⁶ Kromě toho právní předpisy o občanství zachovávaly rysy středověkých feudálních principů, které nebyly založeny v této době, na rozdíl od práva demokratických států, na rovnosti občanů. V imperátorském Rusku se lidé dělili na svobodné a poddané, ti se dále dělili ještě na několik kast. Zákonodárce je samozřejmě rozlišoval a jednotlivé skupiny měli rozdílná práva a povinnosti.¹⁵⁷

1. Šlechta (princip dědičnosti i nabývání titulů)
2. Poddaní, kteří se dále dělili na a) nižší šlechtu b) městské obyvatelstvo c) duchovenstvo
3. cizinci, židé a východoruské obyvatelstvo
4. finské obyvatelstvo

Kromě toho byly tyto čtyři podskupiny poddaných rozdělovány ještě na poddané platící daně a daně neplatící. Obyvatelstvo neplatící daně (šlechta a čestní občané) mělo mnohem více privilegií než obyvatelé daně platící, například mohli svobodně cestovat a získávat dlouhodobé pobyty na celém území Ruska. Platící obyvatelé (měšťané a rolníci) tyto výhody neměli. Členství v určité kategorii obyvatel neslo s sebou pro jednotlivé nositele práv a povinností velké rozdíly: pouze svobodní občané platící daně mohli nabývat za úplatu pozemky

¹⁵⁶ Důležité je zmínit, že v Rusku bylo nevolnictví zrušeno v roce 1861, bylo změněno i soudnictví tím, že šlechta byla zbavena práva rozhodovat spory.

¹⁵⁷ Кокотов А.Н., Русская нация и российская государственность (конституционно-правовой аспект взаимоотношений). Диссертация ВАК: 12.00.02 ,Екатеринбург 1995 s 223 a nasl.

panovníka, pouze svobodní občané se mohli v přímořských přístavech zabývat námořním obchodem atd.¹⁵⁸

Počátek dvacátého století bylo pro carské Rusko nelehkým obdobím. Je známo, že se prohlubovala ekonomická krize, průmyslový rozvoj stále nedokázal konkurovat technicky rozvinutému západu, většinu půdy měli v rukou velkostatkáři a ještě zde panovala stále se opakující válka s Japonskem. A tak častěji a častěji docházelo k selským nepokojům. Vše vyvrcholilo v průběhu první světové války, kdy již zdecimovaný lid po pádu cara¹⁵⁹ v listopadu roku 1917 podpořil Velkou říjnovou socialistickou revoluci. Ruské impérium zaniklo, z jeho větší části vznikla RSFSR a z ostatních částí území vznikly postupně další svazové republiky.¹⁶⁰ V období do roku 1924 docházelo k postupné přeměně RSFSR na Svaz sovětských socialistických republik.

Co se týče občanství, tak prvním počinem, který sovětská vláda uskutečnila ohledně otázek občanství, bylo vydání vyhlášky (24. listopadu, pouze několik týdnů po nástupu bolševiků k moci) celoruským ústředním výborem. Tato vyhláška rušila společenské třídy a státní tituly. *„Ruší se všechny doposud existující občanské třídy a dělení občanů dle vrstev, jejich privilegia a třídní organizace, tituly a jmenování se ruší a stanovuje se jedno pojmenování pro všechny a to občan Ruské republiky.“*¹⁶¹ 1. dubna 1918 ústavní výkonný výbor vydal dekret „O nabytí práv ruského občanství.“ Pouze obecná zastupitelství měli výlučné právo vydávat ruské občanství cizincům, kteří prožívají na území RSFSR. Takzvaný národní komisariát, zabývající se otázkami vnitřních záležitostí, registroval a sepisoval do veřejných seznamů

¹⁵⁸ tamtéž

¹⁵⁹ Dne 16 března roku 1917 Car Michail z rodu Romanovců rezignoval, aniž by určil svého nástupce, čímž v Rusku ukončil vládu absolutistického monarchy a předal moc tehdejší prozatímní vládě.

¹⁶⁰ О.Абрамова, Г.Бородулина, Т.Колоскова. Между правдой и истиной (Об истории спекуляций вокруг родословия В.И. Ленина), ГИМ, 1998. s. 56

¹⁶¹ Г. Алахвердов, Н. Кузьмин, М. Рыбаков, Л. Спирын, Н. Штагин: Краткая история гражданской войны в СССР, Государственное издательство политической литературы, 1960 s. 221-224

všechny cizince, kteří žádali a posléze získali ruské občanství.¹⁶² V roce 1918 byla přijatá první ústava RSFSR, která i přesně stanovila pravidla o nabývání a pozbývání občanství.¹⁶³ Omezila pravomoc jednotlivých obecních zastupitelstev. Ti mohli udělovat ruské občanství pouze cizincům žijícím na území státu a také výhradně pracovnímu lidu a rolníkům. V ostatních případech museli cizinci žádat u ústředních orgánů.

Po Leninově smrti v roce 1924 propukl vnitřní politický boj o to, kdo povede stranu dál, který vyústil v nejvyšší moc soustředěnou v rukou jediného člověka - Josifa Vissarionoviče Stalina.¹⁶⁴ Po zničení jeho politických soupeřů v zemi zavedl diktaturu.¹⁶⁵ Se vznikem Svazu sovětských socialistických republik¹⁶⁶ bylo stanoveno pro občany jednotlivých svazových republik jediné občanství a to občanství SSSR, které bylo zakotveno v ústavě z roku 1924 v čl. 7. Devětadvacátého října roku 1924 byla vydána i směrnice o svazovém občanství. V souvislosti s touto směrnicí práva na udělování svazového občanství měli obecně centrální výkonné výbory svazových republik. V některých případech mohly pracujícím cizincům udělovat občanství výkonné výbory krajských či regionálních kongresu, nebo Centrální výkonný výbor nezávislý na sovětských socialistických republikách. *„Podle této směrnice nabývání státního občanství nebylo nijak výrazně upraveno, zákonodárci se více zaměřili v tomto období spíše na pozbytí občanství u osob emigrujících do zahraničí.“*¹⁶⁷ Nabývání bylo standardní (narozením, osvojením, sňatkem, udělením a přiznáním). Důležitým faktem však bylo to, že sovětské státní občanství ztratily automaticky

¹⁶² Dekret VCIK : O zisku práva na Ruské občanství : Sl. 1918. № 31.

¹⁶³ Конституция РСФСР 1918 года.

¹⁶⁴ původem Gruzíнец, celým jménem Ioseb Besarionis dze Džugašvili, 18. 12. 1878 – 5. 3. 1953

¹⁶⁵ Балаян Л.: Сталин , Эксмо, 2010, s. 75

¹⁶⁶ V roce 1924 zaniká jednotlivé federativní socialistické republiky včetně RSFSR a vzniká nový subjekt mezinárodního práva Svaz sovětských socialistických republik. (SSSR)

¹⁶⁷ Масленников В.А. Конституционные обязанности граждан. М.: Знание, 1970. s.16

osoby, které se nevrátily ze zahraničí. A také osoby, které ho ztratily na základě soudního rozsudku jako vedlejší trest za spáchání protistátního zločinu.¹⁶⁸ Směrnice ještě upravuje otázku národnosti dětí v případě změny státní příslušnosti rodičů.

Po politických čistkách na konci 30. let se vydává komplexní nařízení o občanství Unie sovětských socialistických republik, které bylo schváleno centrálním výkonným výborem (Центральный Исполнительный Комитет) a radou lidových komisařů (Совет народных комиссаров) 13. června 1930. Ve stejném roce tyto orgány zavádí zjednodušený postup pro udělení občanství SSSR a výstupu z něj.¹⁶⁹ Tento zákon byl založený na ústavním principu jednotného občanství Unie a zcela vyřešil otázky týkající se uznání osob občany SSSR. *„Každá osoba nacházející se na území SSSR byla uznána občanem SSSR, pokud neprokázala, že je příslušníkem cizího státu.“* Postoj upravil, že sovětský občan je občanem té svazové republiky, ve které má trvalé bydliště. *Pokud se původem či nacionálností považuje za občana jiné republiky, může si zvolit státní občanství této republiky.*¹⁷⁰ V souladu se zákonem z roku 1931 udělování a odebírání republikových a zároveň i federativního občanství bylo plně v kompetenci národních výborů. Zjednodušený postup pro získání občanství SSSR bylo v nařízení upraveno zejména pro:¹⁷¹

- cizince z řad pracujících dělníků a rolníků žijící v SSSR
- cizince, kteří jsou pronásledováni ve svých zemích z důvodu revolučně - osvobozeneckých aktivit ve jménu socialistických svobod a mají politický azyl na území SSSR

¹⁶⁸ Obdobný trest ztráty občanství byl i v Československu, tento trest byl aplikován v politických procesech na počátku 50. let.

¹⁶⁹ Zajímavostí bylo, že podle nařízení z roku 1931, cizí státní příslušníci – pouze dělníci a rolníci žijící na území SSSR, měli stejná politická práva jako všichni občané SSSR.

¹⁷⁰ Воеводин Л. Д. Конституционные права и обязанности советских граждан, Московского университета, Москва, 1972 s. 58

¹⁷¹ tamtéž

- v souvislosti s uzavřením manželství s občanem SSSR

Dalším mezníkem ve vývoji státního občanství bylo přijetí nové ústavy SSSR v roce 1936¹⁷², stejně jako předchozí úpravy se řídila principem jediného státního občanství Unie. Stále existovalo dělení na republikové i federální. Zachovávala principy související s existencí Svazu SSR a jeho právního řádu. V souladu s Ústavou z roku 1936 byl 19. srpna 1938 vydán zákon o občanství SSSR. Zavedl některá nová ustanovení. Potvrdil, že občané SSSR jsou

- a) všechny osoby, které byly k 7. listopadu 1917 státními občany bývalého ruského impéria a neztratily sovětské občanství
- b) osoby, které získaly sovětské občanství způsobem stanoveným zákonem.

Ti, kteří nesplňují tyto podmínky a žijí v Sovětském svazu, se rázem stali osobami bez státní příslušnosti. *„Věřilo se, že taková změna posílí pozici sovětských občanů a zlepší politické a právní hodnoty sovětského občanství.“*¹⁷³ Zákon také změnil postup pro řešení otázky o vzdání se státního občanství a jeho odnětí. Tyto otázky byly postoupeny výlučné pravomoci Nejvyšší radě svazu. To odráží rozvojové procesy posílení centralismu Sovětského svazu. V následujících letech bylo přijato mnoho bezvýznamných aktů týkajících se vybraných otázek nabývání občanství SSSR a obnovení občanství.¹⁷⁴

¹⁷² Конституция СССР 1936 года.

¹⁷³ Масленников В.А. Конституционные обязанности граждан. М.: Знание, 1970. s.24

¹⁷⁴ Jednalo se o dekrety prezidia Nejvyšší rady sovětu SSSR. Воеводин Л. Д. Конституционные права и обязанности советских граждан, Московского университет, Москва, 1972 s. 84

6.2. Historický vývoj institutu státního občanství v SSSR po druhé světové válce

Velmi významným mezníkem ve vývoji SSSR byla Druhá světová válka. Došlo k posílení geopolitické moci a stoupl význam sovětů na mezinárodním poli. Po válce zpočátku vítězné země spolupracovali. Na Postupimské konferenci SSSR získalo ztracená území (po První světové válce) východního Polska, Pobaltské státy, na východě země si zabraly Sachalin a Kurilské ostrovy.¹⁷⁵ V tomto období přišlo o část svého území i bývalé Československo, které přišlo o část svého území - Podkarpatskou Rus. Při konfliktu Sovětský svaz ztratil téměř 30 milionu obyvatel a nově nabytá území tento počet nijak výrazně nekompensovala. Vzhledem k rozdílným zájmům začala spolupráce vítězů časem váznout. *„O osudu poválečného světa tak rozhodují SSSR a USA. Svět se rozdělil na dva bloky. Na západní demokracii, v čele se Spojenými státy a západní Evropou - provázenou kapitalistickým smýšlením a východní diktaturu, kde v čele stál komunisty ovládaný Sovětský svaz – vyznávající řízené socialistické hospodářství.“*¹⁷⁶ Po válce se otázka institutu státního občanství nijak výrazně neupravovala, ale je nutné tento konflikt zmínit, jelikož po skončení války se osudy SSSR a Československa začali výrazně propojovat. Po roce 1948, kdy přišla k moci na našem území komunistická strana, se tato integrace enormně urychlila. Prostudováním problematik státního občanství v obou státech mohu konstatovat, že oba státy v otázce státoobčanské shodně preferovali jednotnost občanství každého jedince a tak mezi Československem a později ČSFR vznikly celkem dvě mezistátní smlouvy upravující zamezení vzniku dvojí občanství. *„Úmluva mezi Československou*

¹⁷⁵ А.Г.Милейковский. Международные отношения после второй мировой войны. Том 1, Государственное издательство политической литературы, 2004 s. 35

¹⁷⁶ tamtéž s. 37

republikou a Svazem sovětských socialistických republik o úpravě státního občanství osob s dvojitým občanstvím, podepsána 5. října 1957. Nabyla účinnosti 21. července 1957 vyhláškou ministerstva zahraničních věcí č. 47/1958 Sb., v roce 1981 byla nahrazena Smlouvou mezi Československou socialistickou republikou a Svazem sovětských socialistických republik o zamezení vzniku dvojí státního občanství.¹⁷⁷ Na základě těchto smluv se musely osoby s dvojitým občanstvím rozhodnout, v určité lhůtě, pouze pro jedno z těchto občanství. Pokud tak neučily v daném termínu, bylo jim ponecháno občanství toho státu, ve kterém měly v poslední den této lhůty trvalé bydliště. Děti nabývaly občanství po rodičích, podle místa trvalého pobytu. Státy se dále zavázaly, že budou udělovat občanství občanům signatářských států pouze za předpokladu propuštění z dosavadního státního občanství.

Posledním výrazným mezníkem ve vývoji nabývání státního občanství v bývalém SSSR byla ústava z roku 1977.¹⁷⁸ Rozšířila totiž důležitý princip národní ochrany svých občanů i na sovětské občany žijící v zahraničí, na které se do té doby mezinárodněprávní ochrana státu vztahovala jen v úzké míře. Na základě nové sovětské ústavy z roku 1977 byl i přijat nový zákon o občanství SSSR. Zákon uvádí: „Občanství SSSR jsou stejné pro všechny obyvatelé svazových zemí, bez ohledu na jeho způsoby nabytí.“¹⁷⁹ Na rozdíl od zákona z roku 1938 existuje několik způsobů zachování občanství (například při uzavření manželství a následném rozvodu manželů žijících v zahraničí, se občanství SSSR již neztrácelo). Dále byla zvýšená ochrana občanů státem na mezinárodním poli. Nový zákon ukazuje podrobnější členění, byly vytvořeny konkrétní části, které se zabývala nabýváním a

¹⁷⁷ Emmert, F. *Česká republika a dvojí občanství*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2011.s.

¹⁷⁸ Конституция СССР 1977 года.

¹⁷⁹ ЗАКОН СССР N 8497-IX О ГРАЖДАНСТВЕ СССР, ze dne 01.12.1978, (online). (cit. 2013-03-11) . Dostupné z: <http://pravo.levonevsky.org/baza/soviet/sss3932.htm>

pozbyváním státního občanství SSSR, jeho využití, šest článků bylo věnováno občanství dětí při změně občanství rodičů a opatrovníků. Důraz byl rovněž kladen na posouzení žádosti o občanství a výrazně se začala do této problematiky projevovat mezinárodní spolupráce s ostatními státy tzv. východního bloku.

Počátky demokratizace institutu státního občanství se začínají projevovat již koncem devadesátých let. V letech 1989-1991 došlo v SSSR k politickým a právním změnám, které následně vedly i ke změnám ve federální legislativě a později zasáhly i otázku občanství. Dne 23. května 1990 byl přijat zákon „o občanství SSSR,“ který byl prvním projevem demokratizace právního postavení občana ve státě.¹⁸⁰ Byl to poslední zákon přijatý sovětskými zákonodárci.

¹⁸⁰ Byl zaveden zákaz zbavení občana občanství proti jeho vůli. ЗАКОН СССР О ГРАЖДАНСТВЕ СССР, ze dne 23.05.1990 (online). (cit. 2013-03-11) . Dostupné z: <http://pravo.levonevsky.org/baza/soviet/sss0889.htm>

7. Institut státního občanství v Ruské federaci

Počátky vývoje zákonodárství občanství Ruské federace (dále RF) byly spojeny se zhroutilím Sovětského svazu. Byla vyhlášena státní suverenita Ruska, vznikly nové nezávislé a suverénní státy, to s sebou přineslo horečné kodifikace napříč celým právním řádem.¹⁸¹ Bylo třeba změnit celou podstatu fungování jednotlivých států. Přechod z federálního uspořádání států, přechod ze socialistického systému na kapitalistický a samozřejmě i otázky státoobčanské. Tato otázka byla jednou z nejdůležitějších, jelikož se týkala takřka 300 miliónu obyvatel tehdejšího Sovětského svazu. Ruský zákon o občanství se začal vyvíjet spolu se vznikem ruské státnosti a Ruské federace, zákon „O vzniku občanství Ruské federace.“¹⁸² Byl přijat ihned po zániku SSSR a zajistil řešení základních problémů v přechodném období. Posílil právní postavení bývalých sovětských občanů žijících na území Ruské federace jako občanů suverénního Ruska a bral taktéž v úvahu vzájemnou propojenost s nezávislými státy bývalého Sovětského svazu. Podle § 13 se stal občanem Ruské federace každý občan SSSR s trvalým pobytem na území Ruska ke dni nabytí účinnosti zákona o státním občanství (6. února 1992) – pokud do jednoho roku od vyhlášení zákona neučinil nezbytné kroky k vypovězení občanství RF.¹⁸³ Ve skutečnosti to prakticky nic neřešilo, jelikož jen velmi malá část občanů bývalého Sovětského svazu žijících v Rusku, či jiných

¹⁸¹ Б.Н. Топорнина, Ю.М. Батурина, Р.Г. Орехова. Конституция Российской Федерации. Комментарий, Издательство Экслибрис, 1994. s.23.

¹⁸² ЗАКОН РСФСР ОТ 28.11.91 N 1948-1 О ГРАЖДАНСТВЕ РСФСР, (online). (cit. 2013-03-11) . Dostupné z: <http://pravo.levonevsky.org/bazazru/texts25/txt25411.htm>

¹⁸³ 9. prosince 1992 byl vydán dekret vlády RSFSR č. 950 „O přechodném období, po které platí doklady potvrzující občanství Ruské federace.“ V souladu s tímto normativním aktem byly vydány lidem nalepovací dodatky do sovětských pasů prokazující Ruské občanství. Výměna těchto doplněných sovětských pasů byla ukončena až koncem roku 2004.

státech svazu, činila nějaké kroky ke změnám občanství.¹⁸⁴ Tento zákon definoval občanství jako stabilní právní vztah člověka ke státu, který se projevuje v souhrnu svých vzájemných práv a povinností, odpovědností, to vše založené na uznání a respektu k lidské důstojnosti, základním lidským právům a svobodám. „Osoba je státním občanem státu, vzhledem k existenci zvláštního vztahu mezi ním a státem, a ne na základě trvalého bydliště v této zemi. Tyto speciální vztahy jsou založeny na zákonné registraci vztahu občanství.“¹⁸⁵

K 1. 7. 2002 vstoupil v platnost nový zákon „o občanství Ruské federace“, který je s drobnými proměnami platný dodnes.¹⁸⁶ Do jisté míry reflektoval stav Ruské federace deset let po rozpadu SSSR. Na základě tohoto zákona se na občany bývalého Sovětského svazu začalo hledět jako na ostatní cizince a mají tedy stejné podmínky nabývání státního občanství jako cizinci z jiných zemí.¹⁸⁷ V témže roce v RF proběhlo historicky první sčítání lidu samostatné Ruské federace. Pokud vezmeme v úvahu relativní parametry čtyř hlavních skupin, zdá se, že rozložení obyvatelstva v RF je méně různorodé než ve zbytku Evropy. Občané Ruska jsou zastoupeny (94,1% 133,9 mil. obyvatel).¹⁸⁸ Cizinci nedosahují ani třech procenta (2,9% – 4,14 mil. obyvatel). Ještě menší procento je osob bez státní příslušnosti (2,1%.- 3,05 tisíc obyvatel). Populace, která odmítla poskytnout údaje o občanství (0,8% - 1,14 mil. obyvatel).¹⁸⁹

¹⁸⁴ Do roku 2002 byl umožněn zjednodušený postup pro získání občanství Ruské federace bývalým sovětským občanům z kterékoliv postsovětské země. Б.Н. Топорина, Ю.М. Батурина, Р.Г. Орехова. Конституция Российской Федерации. Комментарий, Издательство БЕК, 2006. s.41

¹⁸⁵ ФЕДЕРАЛЬНЫЙ ЗАКОН "О ГРАЖДАНСТВЕ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ" ze dne 31.05.2002 N 62-ФЗ článek 2

¹⁸⁶ ФЕДЕРАЛЬНЫЙ ЗАКОН "О ГРАЖДАНСТВЕ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ" ze dne 31.05.2002 N 62-ФЗ

¹⁸⁷ Stále však jsou upřednostňovány ve věci prokazování znalostí ruského jazyka, stejně jako Slováci při udělení občanství ČR.

¹⁸⁸ Ve statistikách byly považovány občany Ruska i osoby s dvojím občanstvím.

¹⁸⁹ oficiální data jsem čerpal na oficiálním webu ruského statistického úřadu: Dostupné z: <http://www.gks.ru/>

Zákon o občanství RF je založen na plně demokratických principech moderního státu:

1. Zásady občanství Ruské federace a pravidla upravující státní občanství Ruské federace nesmí obsahovat ustanovení omezující práva občanů v oblasti sociální, rasové, etnické, jazykové či náboženské příslušnosti.
2. Občanství Ruské federace je jednotné a rovné bez ohledu na způsob jeho nabytí.
3. Trvalým žitím občana mimo teritorium Ruské federace nekončí jeho občanství Ruské federace.
4. Občané Ruské federace nemůžou být zbaveni občanství Ruské federace nebo zbaveni práva ho změnit.
5. Občan Ruské federace nemůže být vyhoštěn z Ruska nebo vydán do cizího státu.¹⁹⁰
6. Ruská federace umožňuje získání ruského občanství osobám bez státní příslušnosti s bydlištěm na území Ruské federace.
7. Občan Ruské federace, který má ještě další státní občanství, je považován ze strany Ruské federace pouze jako občan Ruské federace, s výjimkou případů uvedených v mezinárodních smlouvách.
8. Pokud ruský občan nabude i jiného občanství, neznamená to ukončení občanství Ruské federace.

7.1. Nabývání státního občanství v Ruské federaci

Primárním zákonem upravujícím otázku státního občanství je výše již několikrát zmiňovaný federální zákon „Občanství ruské federace,“ který v plném rozsahu upravuje státoobčanské postavení občanů RF, upravuje postupy nabývání a pozbývání občanství a otázku dokladu souvisejících s občanstvím. Podle platné legislativy

¹⁹⁰ Vyjímá případu uvedených v mezinárodních smlouvách, kterými je RF vázaná.

existují celkem čtyři způsoby nabývání státního občanství RF: narozením, udělením, obnovením a z jiných důvodů stanovených současným Federálním zákonem nebo dle mezinárodní dohody Ruské Federace.

Narozením:

Tento způsob nabývání plně reflektuje princip *ius sanguinis*, kterým se v Rusku občanství dětí dědí z generace na generaci. Jsou zde drobné odlišnosti vůči právní úpravě v ČR. U principu nalezení dítěte je dána 6 měsíční lhůta pro případ nalezení rodičů. Dále u dětí platí, že pozbytí občanství rodičem nebo rodiči, zachovává možnost dítěti v budoucnu zpětného nabytí občanství v souladu s federálním zákonem. Další odlišností je, že nabytí či pozbytí občanství RF dítětem ve věku od čtrnácti do osmnácti let je možné pouze s jeho souhlasem.¹⁹¹ Naopak shodně platí to, že občanství nemůže být odebráno dítěti, pokud by se tímto úkonem stalo osobou bez státní příslušnosti. Občanství dětí se nemění při změně občanství jeho rodičů, pokud ti jsou zbavení rodičovských práv a v případě změny občanství dítěte není třeba souhlasu rodičů zbavených rodičovských práv.

- Dítě nabývá občanství Ruské Federace narozením, pokud v den narození dítěte jsou oba rodiče nebo alespoň jeden z nich občanem Ruské Federace (nezávisle na místě narození dítěte).
- Jeden z rodičů je občanem Ruské Federace a druhý je osobou bez státní příslušnosti nebo osobou, u které není známo místo pobytu.

¹⁹¹ Б.Н. Топорнина, Ю.М. Батурина, Р.Г. Орехова. Конституция Российской Федерации. Комментарий, Издательство Экслибрис, 1994. s.272

- Jeden rodič je občanem Ruské Federace a druhý je cizincem, za předpokladu, že dítě je narozeno na území Ruské Federace nebo za okolností, při kterých by dítě nenabývalo žádného jiného občanství a stávalo by se bezdomovcem.
- Oba rodiče jsou cizinci nebo osoby bez státní příslušnosti, alespoň jeden rodič žije trvale na území Ruské Federace a zároveň jsou naplněné podmínky, že dítě je narozeno na území Ruské Federace, a stát, jehož rodiče nebo rodič jsou občany, neposkytne dítěti občanství po rodičích.
- Dítě nalezeno na území Ruské Federace, jehož rodiče jsou neznámí, se stává občanem Ruské Federace v případě, že rodiče nebudou nalezeni do šesti měsíců od jeho nalezení.

Udělením:

Cizinci nebo osoby bez státních příslušností, kteří dosáhli věku 18 let a jsou svéprávní, mohou požádat o občanství Ruské Federace¹⁹² za následujících podmínek:¹⁹³

a) Žijí na území Ruské Federace nepřetržitě po dobu pěti let ode dne získání trvalého pobytu až do dne podání žádosti o občanství.¹⁹⁴ Doba pobytu na území Ruské federace se nepočítá osobám, které přicestovaly do RF před 1. červencem 2002, a neměly povolení k pobytu – lhůta pěti let se počítá od data registrace pobytu.

¹⁹² Dítě získá státní občanství Ruské federace, pokud oba rodiče nebo jeden z rodičů získala občanství Ruské federace. Občanství RF dítě ztrácí pouze při pozbytí občanství RF oběma rodiči a zároveň se dítě nestává bezdomovcem.

¹⁹³ ФЕДЕРАЛЬНЫЙ ЗАКОН "О ГРАЖДАНСТВЕ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ" ze dne 31.05.2002 N 62-ФЗ článek 13 a 14

¹⁹⁴ Za nepřetržitý pobyt se považuje stav, kdy osoba neopouští území Ruské Federace po dobu nepřesahující třech měsíců v průběhu jednoho roku. Б.Н. Топорнина, Ю.М. Батурина, Р.Г. Орехова. Конституция Российской Федерации. Комментарий, Издательство Экслибрис, 1994. s.296

b) Se zavazují respektovat zákony a ústavu Ruské federace.

c) Mají legitimní zdroj obživy.

d) Pokud se žadatel obrátil na příslušný úřad cizího státu s žádostí o pozbytí jejich dosavadních občanství. Pozbytí dosavadního občanství není vyžadováno v případech, že je to stanoveno mezinárodní smlouvou závaznou pro Ruskou federaci nebo pozbytí občanství není možné z důvodů nezávislých na osobě žadatele.

e) Mluví rusky a její úroveň se stanovuje na základě určitého postupu pro řešení otázek občanství Ruské federace.

Doba pobytu na území Ruské federace může být snížena na jeden rok osobě, jejíž výkony jsou mimořádné v oblasti vědy, techniky a kultury, jejíž profese a kvalifikace je přínosem pro Ruskou federaci.¹⁹⁵ Dále osobám, kterým je poskytnut politický azyl a osobám, které jsou považovány podle zákona za uprchlíky. Velmi zajímavý je přístup u bývalých sovětských občanů, kteří sloužili v ozbrojených silách: „Občané států bývalého Sovětského svazu, kteří sloužili nejméně 3 roky v ozbrojených silách, v jiných vojenských útvech či organizacích, jsou oprávněni požádat o nabytí ruského občanství bez dodržení pětiletého nepřetržitého pobytu.¹⁹⁶

Obnovení:

¹⁹⁵ Osoba, jejíž činy jsou mimořádné pro Ruskou Federaci, se může stát občanem Ruské Federace i bez dodržování podmínek, které stanovuje tento zákon. Б.Н. Топорнина, Ю.М. Батурина, Р.Г. Орехова. Конституция Российской Федерации. Комментарий, Издательство Экслибрис, 1994. s. 297

¹⁹⁶ Кутафин, О.Е. Российское гражданство. Юрист, Москва 2004. s. 247.256

Cizinci a občané bez státní příslušnosti, kteří dříve měli ruské občanství, mohou obnovit občanství Ruské federace. Na tyto osoby platí stejné podmínky jako pro způsob nabytí udělením, přičemž nezbytná doba trvalého pobytu na území Ruské federace se snižuje na 3 roky.¹⁹⁷

Právní řád RF dále vymezuje určitou skupinu osob, pro které existuje tzv. zjednodušený postup pro udělení občanství federace.¹⁹⁸ Jsou to například osoby, které mají alespoň jednoho rodiče, který má občanství Ruské federace a bydlí na území Ruské federace. Cizinec v manželském vztahu s občanem RF, přičemž toto manželství netrvá méně než tři roky. Dále jsou to bývalí občané SSSR, kteří žili a žijí v zemích tvořících bývalý Sovětský svaz.¹⁹⁹ Pak také občané států, které tvořily Sovětský svaz, přičemž tento žadatel získal odborné nebo vyšší odborné vzdělání ve vzdělávacích institucích v Ruské federaci po 1. červenci 2002 apod. Těchto osob je mnohem více, a proto je velmi důležité při vyřizování ruského občanství hledět, do které kategorie žadatel spadá.

Zákon uvádí i demonstrativní výčet důvodů, pro které se nemohou ucházet žadatelé o občanství RF. Např.: Osoby, které nemají čistý trestní rejstřík (spáchaly úmyslný trestný čin na území Ruské federace nebo za jejími hranicemi), slouží v ozbrojených silách cizího státu, jsou hledáni kompetentními úřady Ruské federace nebo kompetentními úřady cizích států, za spáchání trestných činů dle federálního zákona.

¹⁹⁷ ФЕДЕРАЛЬНЫЙ ЗАКОН "О ГРАЖДАНСТВЕ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ" ze dne 31.05.2002N 62-ФЗ článek 15

¹⁹⁸ Кутафин, О.Е. Российское гражданство. Юрист, Москва 2004. s. 267-269

¹⁹⁹ Podmínkou u těchto osob je fakt, že nenabýli občanství toho státu, ve kterém žijí a jsou tudíž bezdomvci.

Existují však i právní praxi uznávané důvody k odmítnutí žádostí o nabytí a obnovení občanství Ruské federace. Jedná se zejména o osoby, které se staví proti osnovám ústavního pořádku Ruské federace, nebo svými činy představují nebezpečí pro Ruskou federaci. Osoby, jež v minulosti žádaly o ruské občanství a předložily padělané doklady nebo uvedly nepravdivé údaje. Dále osoby odsouzeny a ve výkonu trestu.²⁰⁰

7.2. Pozbývání státního občanství v Ruské federaci

Právo na změnu občanství, je nezcizitelné osobní právo každého občana Ruska. Občanu nemůže být odepřeno právo na změnu státní příslušnost. Evropská úmluva o státním občanství z roku 1997 stanoví v článku. 8,²⁰¹ že každá signatářská země musí umožnit zřeknutí se občanství, za předpokladu, že dotčené osoby se nestanou osobami bez státní příslušnosti. Právní norma v Rusku stanoví, že pozbytí státního občanství Ruské federace je možné:

Prohlášením:

Na základě projevu vůle může pozbyt občanství Ruské federace osoba s bydlištěm na území státu i v zahraničí.²⁰² Vzdání se občanství Ruské federace dítěte, jehož jeden z rodičů je občanem Ruské federace a druhý rodič je cizinec, nebo jediný rodič dítěte je cizí státní příslušník, je řízeno zjednodušeným postupem na základě žádosti obou rodičů nebo na žádost jediného rodiče. Prohlášením nepozbude občanství osoba, která nemá žádné jiné občanství ani příslib o brzkém nabytí jiného, nebo osoba, která nemá vyrovnané vztahy vůči Ruské

²⁰⁰ А. Н. Головистикова, Гражданство. Справочник по правовым вопросам, Эксмо 2007 s. 54

²⁰¹ Rusko bylo jednou z prvních zemí, která tuto Evropskou úmluvu podepsala (6. 11. 1997), avšak do dnešního dne nebyla ratifikována a nenabyla právní moci.

²⁰² Osoby žijící mimo území Ruské federace mají zjednodušené procesněprávní podmínky, přičemž v České republice může prohlášením pozbyt občanství pouze osoba trvale žijící v zahraničí.

federaci.²⁰³ Dále to může být osoba, proti níž je vedeno trestní stíhání příslušnými orgány RF.

- Z jiných důvodů stanovených v zákoně o státním občanství: (např. adopce dítěte cizinci, v tomto případě dítě nabude občanství po rodičích)
- Nabytím cizího státního občanství s ohledem na mezinárodní smlouvy, kterými je vázaná Ruská federace.

Zřeknutí se občanství je dobrovolná, vědomá záležitost každého svéprávného člověka. Propuštěním ze státního svazku však nekončí právní vazba mezi osobou a státem. V Rusku nadále mohou být zachovávána jejich vzájemná práva, povinnosti a odpovědnost. Např.: Osobě žijící na území Ruské federace, která se vzdala občanství, se vydává obdobné povolení k pobytu jako cizincům nebo osobám bez státní příslušnosti.²⁰⁴ Pozbytí občanství Ruské federace je upraveno v článku 19 zákona o občanství RF. Tento článek poskytuje obecné postupy a zjednodušený postup pro vzdání se občanství. V obou případech základní rozhodnutí o odnětí státního občanství je vůle, která je osobní iniciativou občana. *„Suverénní stát má právo učinit výjimku z obecného pravidla v případech, kdy je vzdání se občanství nepřijatelné.“*²⁰⁵

²⁰³ Příkladem může být nevyrovnané účty daňové povinnosti. Кутафин, О.Е. Российское гражданство. Юрист, Москва 2004. s. 272

²⁰⁴ Б.Н. Топорнина, Ю.М. Батурина, Р.Г. Орехова. Конституция Российской Федерации. Комментарий, Издательство Экслибрис, 1994. s.322

²⁰⁵ А. Н. Головистикова, Гражданство. Справочник по правовым вопросам, Эксмо 2007 s. 205
Např: Armádní činitelé, kteří se v průběhu služeb v ozbrojených silách setkají s utajenými projekty.

7.3. Problematika možností příslušníků ruských menšin nabývat státní občanství Ruské federace

Současná právní úprava institutu státního občanství RF nijak výrazně nezvýhodňuje příslušníky ruských menšin před cizinci. Avšak do roku 2002 měli velmi benevolentní podmínky získání občanství občané bývalé SSSR a příslušníci ruských menšin v zahraničí. Byli jim odpuštěné některé zákonné podmínky pro udělení občanství RF²⁰⁶

- zkrácená či zcela vypuštěná pětiletá lhůta trvalého nepřetržitého pobytu na území Ruska,
- prokazování znalosti ruského jazyka
- nemuseli mít prokazatelný zdroj obživy

V současné době uteklo více než 20 let od rozpadu SSSR a většina bývalých občanů Sovětského svazu má svou státoobčanskou otázku již vyřešenou. Z přečtené literatury jsem vyhodnotil, že v Rusku zůstali pouze dvě oblasti, kde se stále tato otázka zcela nevyřešila. První z nich je výrazně patrná v Estonsku a Lotyšsku a druhá oblast, ve které je taktéž silná národnostní orientace, je v oblasti Jižní Osetie a Abcházie.

Pobaltské země

V roce 1991 Nejvyšší sovět socialistických republik ještě rozhodl, že podle § 13 se člověk stal občanem té republiky, v které měl trvalý pobyt ke dni nabytí účinnosti zákona o státním občanství (6. února 1992) – pokud do jednoho roku od vyhlášení zákona neučinil nezbytné kroky ke změně občanství na jiné.²⁰⁷ Tyto Pobaltské státy však vyhlásily nezávislost ještě před účinností tohoto zákona a státoobčanskou otázku si upravily rozdílně. Lotyšské občanství získaly osoby, které měly lotyšské občanství před druhou světovou válkou a

²⁰⁶ Б.Н. Топорнина, Ю.М. Батурина, Р.Г. Орехова. Конституция Российской Федерации. Комментарий, Издательство Экслибрис, 1994. s.445

²⁰⁷ zákon č. 1948 z 26. listopadu 1991

jejich potomci a automatické udělení občanství všem ostatním bylo zamítnuto.²⁰⁸ „Do roku 2002 mohlo přibližně 700 tisíc Rusů žijících v Lotyšsku bez výrazných obtíží nabýt ruského občanství, učinilo tak zhruba 5/6 z nich.“²⁰⁹ Zpráva z roku 2001 výboru OSN pro odstranění rasové diskriminace zdůraznila nepřímou diskriminaci, vzniklých v důsledku tohoto rozhodnutí: "Přes 25% populace, z nichž mnozí patří k etnickým menšinám, byly vystaveny diskriminaci."²¹⁰ „Diskriminace je založená především na tom, že Lotyšsko neuznává ruštinu jako úřední jazyk, snaží se potlačit ruskou menšinu, stěžuje jí právo na sebeurčení národa apod. a přitom v Lotyšsku žije zhruba 1/3 Rusů.“²¹¹ V současné době však již ruská menšina žijící v Estonsku není v otázce státoobčanské nijak zvýhodněná.

Jižní Osetie

Druhou oblastí, kterou bych rád zmínil je Jižní Osetie, která je podle práva součástí Gruzie, která politickou existenci tohoto celku neuznává.²¹² Ve skutečnosti se jedná o víceméně nezávislý stát. Její nezávislost došla mezinárodního uznání Ruskem dne 26. srpna 2008, pod jehož silným vlivem se v současnosti nachází (za SSSR byla autonomní oblastí). Rusko v současné době všem Osetincům přiznává ruské občanství, pokud o to požádají a prokáže, že jsou občané Jižní Osetie.²¹³

²⁰⁸ Гончаров, И.А. Основные этапы развития законодательства о гражданстве в России и зарубежных государствах Современное право. - 2006. - № 7

²⁰⁹ tamtéž

²¹⁰ Doporučení Výboru pro odstranění rasové diskriminace: *CERD/C/304/ADD.79, 2001, část D, odst. 12*

²¹¹ Гончаров, И.А. Основные этапы развития законодательства о гражданстве в России и зарубежных государствах Современное право. - 2006. - № 7

²¹² Гончаров, И.А. Основания приобретения гражданства России и зарубежных государств Право и жизнь. - 2006. - № 9.

²¹³ tamtéž

8. Zhodnocení úpravy státního občanství a přístupu k občanovi v ČR a Rusku

V předchozích kapitolách jsem přehledně znázornil právní úpravu státního občanství v České republice i v Ruské federaci. Z historického pohledu mají tyto dvě země mnoho společného i mnoho rozdílného. V obou státech žije slovanské obyvatelstvo, což si myslím, že do jisté míry i přináší podobný pohled na určité právní otázky. Historicky mají v 20. století skutečně mnoho společného. V Rusku se na konci první světové války změnil carský režim na socialistický a ve stejném období se Československo osamostatnilo. Zde se nejprve právní úprava občanství začala silně rozcházet. Vznik Sovětského svazu a následné období totality pod krutovládou Stalina, neumožňovalo sebemenší demokratický rozvoj. Občan byl pouhou loutkou a jeho práva byla pouze „na papíře.“ Ústava z roku 1924 a následně z roku 1936 sice jasně stanovila, kdo je a kdo není občanem SSSR, i to jakým způsobem lze nabývat občanství, ale práva občan fakticky takřka žádná neměl. Ve skutečnosti tu panovala vláda „elity“ komunistického režimu a ty udělovaly a zejména odebíraly občanství v rozporu se všemi mezinárodními úmluvami.²¹⁴ Ve stejném období, tedy po vzniku samostatného Československa, se na našem území vše vyvíjelo opačným směrem. Byl zde demokratický přístup k občanům. Lidé mohli v právně stanovených případech svobodně nabývat i pozbývat občanství. Občan za První republiky byl brán, jako základní stavební kámen celého státu.

Všem těmto demokratickým rozmachům v Československu udělal přítrž největší globální konflikt všech dob, do kterého se zapojila

²¹⁴ А.Г.Милейковский. Международные отношения после второй мировой войны.Том 1,Государственное издательство политической литературы, 2004 с. 13

většina států tehdejšího světa. SSSR vzešel z tohoto konfliktu jako jeden z vítězů za cenu obrovských ztrát na lidských životech.²¹⁵ I tento fakt odráží postoj, jaký měla vlast vůči svým občanům. Například v Československu bylo dekretem 33/1945 zbaveno občanství mnoho lidí, kteří smýšleli s nacistickým režimem. V SSSR nic podobného nebylo – tam tyto lidi režim automaticky posílal do gulagu, ze kterých se bohužel vracel málokdo. Po válce SSSR jako vítězná mocnost převzala geopolitickou nadvládu nad celou střední i východní Evropou. A v tomto momentě se začali principy institutu státního občanství sblížovat. Kodifikační práce probíhající na konci 50. let v Československu se v mnohém napodobovali po vzoru Sovětského svazu. V obou státech se rozmohl způsob pozbytování státního občanství na základě soudního rozsudku (viz výše). Samozřejmě nebylo vše jen špatné (evoluční vývoj bohužel - z pohledu komunistické strany, nelze zastavit), a tak se do obou právních řádů dostaly principy jako: nerozlišování dětí na manželské a mimomanželské, ženy sňatkem s cizincem nepřicházeli automaticky o občanství apod. Jedno tyto státy měly nadále v otázce občanství společné, oba se všemi způsoby snažily zamezit dvojímu občanství (jak ve vnitrostátní legislativě, tak i na mezinárodním poli). A tak se v právních rádech takřka všech socialistických zemí²¹⁶ objevily mezistátní smlouvy o zamezení vzniku dvojího občanství. Po smrti Stalina v roce 1953 a nástupu Chruščova do vedení KSSS 1956 a později i jeho následovníka Brežněva přichází období stagnace, oslabení represí a velmi pomalému rozvoji ekonomiky. Ostatní vítězové světové války už v těchto letech dávno zapomněli na „staré časy“ a

²¹⁵ Například ještě v roce 1959 byl pro ruské ženy nesmírný problém najít si partnera. Na vesnicích ještě v osmdesátých letech byl poměr mužů a žen 1:2. А.Г.Милейковский. Международные отношения после второй мировой войны. Том 2, Государственное издательство политической литературы, 2004 s. 61

²¹⁶ Československo mělo uzavřenou mezinárodní smlouvu o zamezení dvojí občanství dokonce i s Mongolskem.

jejich svět západní demokracie se dále rozvíjel v tempu kapitalismu. Postupná stagnace a pozvolné oslabování SSSR se projevilo i ve východním bloku.

V Československu vše vyvrcholilo tzv. Pražským jarem.^{217 218} V následujícím období nezávisle na zásahu Sovětského politbyra se z ČSSR vytvořila ČSFR, což pro občany znamenalo vznik „dvojího občanství“, ale z pohledu práva mezinárodního to neznamenovalo vůbec nic. V SSSR se v otázce institutu státního občanství od smrti Stalina nic výrazného neměnilo. Znatelnější bylo postupné uvolnění vnitřního napjetí uvnitř státu. I přístup k občanovi se zlepšoval. Tresty typu velezrady, vyzvědačství apod. odeznávaly a stále méně často odesílaly nenávratně na východ levnou pracovní sílu do gulagů. V roce 1977 byla v Rusku vydána nová ústava, ve které jak se později ukázalo, hlavní roli sehrály úvodní články. Ty totiž dávaly právo na sebeurčení svazových republik. Byl vydán i nový zákon upravující otázku občanství. Ten nahradil 40 let starý zákon a přinesl s sebou určité moderní prvky. Začal se vztahovat i na občany žijící v zahraničí a tak obecně posílil práva člověka – upravuje „v duchu socialismu“ práva člověka vůči státu a naopak.

Konec 90. let byl zároveň i koncem komunismu v obou zemích. Po desítky let stagnující ekonomický systém, bez vnitřní tržní ekonomiky, byl zřejmě jeden z hlavních důvodů rozpadu východního

²¹⁷ Reformy pražského jara byly pokusem uvolnit režim a urychlit proces demokratizace. Tento záměr se neseskal s pochopením na sovětské straně, která vyslala (po neúspěšných jednáních) tisíce vojáků vojsk Varšavské smlouvy, aby zahájili okupaci státu, jež měla vytvořit patřičný tlak na československé vedení, aby se podrobilo vůli Sovětského svazu. Poté, co Československo násleně vstoupilo do éry normalizace, vedení strany v podstatě znovu nastolilo politické a ekonomické hodnoty, které vládly před tím, než reformní komunisté ovládli Komunistickou stranu Československa. Zdroj www.wikipedia.org

²¹⁸ Po tomto období mnoho občanů zvláště ze vzdělanějších vrstev emigrovalo do zahraničí ještě před uzavřením hranic v roce 1969.

bloku.²¹⁹ Již v roce 1988 se o nezávislost přihlásily Pobaltské státy, následovány NDR, Maďary, Československem atd. Rozpad mocnosti a vznik dvou desítek nových států s sebou přinesl dosti nepřehlednou státoobčanskou situaci. „Ze Sovětů se stali Gruzínci, Uzbeki, Ukrajinci atd. přičemž tu byl do té doby skoro 70 let jeden stát. V SSSR otázku rozpadu svazu neřešili jako například v bývalé ČSFR, kde veškeré státní dluhy, státní majetek i kapitál jiného druhu, rozdělili podle poměru obyvatelstva 2:1 pro Českou republiku. V SSSR si „bývalí soudruzi“ vzali pravítka a namalovali si hranice, sovětské námořní vojsko připadlo tomu státu, kde zrovna kotvilo a veškeré dluhy si na sebe vzalo dnešní Rusko jako nástupnický stát SSSR.“²²⁰ Pádem komunismu a vznikem moderních demokratických států se začaly i principy institutu státního občanství opět rozcházet. Po rozdělení ČSFR byla lidem dána roční lhůta²²¹, po kterou se mohli rozhodnout pro jedno z občanství bývalé federace – jinak ze zákona nabývali státního občanství podle původního republikového. V SSSR nic takové nebylo. Zde byl každý občan, žijící na území Ruska, prohlášen automaticky za občana RF. Pokud chtěl občanství RF nabýt bývalý občan SSSR, měl až do roku 2002 velmi benevolentní podmínky. Principy nabývání a pozbývání občanství se příliš neliší, jen v některých drobnostech. Ze zjištěných faktů mohu konstatovat, že Rusku je užší vazba k armádě (vzdát se občanství před nástupem povinné vojenské služby je velmi obtížné, bývalí armádní činitele SSSR mají možnost jednodušeji získat občanství RF), ve světě žije pochopitelně i mnohem více Rusů v zahraničí, a proto je i zde trochu odlišný přístup. V posledních letech v RF nabral institut občanství na významu. Rusko v posledních letech ekonomicky velmi silně vzrostlo, přičemž okolní státy – zejména státy

²¹⁹ Тишков В. Этнический фактор и распад СССР: варианты объяснительных моделей. Трагедия великой державы: Национальный вопрос и распад Советского Союза, Социально-политическая мысль», 2005

²²⁰ tamtéž

²²¹ Později prodloužena na 18 měsíců.

bývalého SSSR – na tom nejsou hospodářsky nejlépe. Vlna migrantů, kteří se ročně do Ruska stěhují za prací, je obrovská.²²² Většina těchto lidí po několika letech už chce zůstat v Rusku a žádají o občanství. Po pádu režimu se v současné době oba státy jeví jako demokratické země, kde jsou plně respektována základní lidská práva a svobody. Jedinou negativní skutečností v rámci státoobčanských vztahů mezi Ruskou federací a Českou republikou shledávám v podobě vízové povinnosti. Myslím, že to do jisté míry nešetrně narušuje vazbu mezi lidmi, kteří by jinak svobodně cestovali mezi státy, zpomaluje to hospodářskou spolupráci mezi státy a celkový užitek, který vízová povinnost přináší je zanedbatelný. Jen pro zajímavost - ruské vízum si může žadatel vyřídit sám prostřednictvím Konzulárního oddělení velvyslanectví Ruské federace.²²³

²²² Гончаров, И.А. Основные этапы развития законодательства о гражданстве в России и зарубежных государствах, Современное право. - 2006. - № 2- toto číslo se pohybuje mezi 200 - 300 tisíci osob ročně.

²²³ Velvyslanectví Ruské federace v ČR: nám. Pod Kaštany 1, 160 00 Praha 6

9. Závěr

Ve své diplomové práci jsem se snažil zachytit obecný vývoj institutu státního občanství. V první části práce jsem se věnoval obecnému principu občanství a pojmům, které s ním úzce souvisí. Následně jsem se snažil v historickém průřezu vystihnout především zákonnou úpravu od vzniku samostatného Československa až do současnosti. V kapitole věnované platné právní úpravě jsem podrobněji vystihnul jednotlivé způsoby nabývání a pozbývání občanství a také znázornil průběh řízení o udělení občanství. Zpracoval jsem otázku přípustnosti dvojího občanství cizího vedle českého podle platné právní úpravy, dvojí občanství v právu mezinárodním a podle Evropské úmluvy z roku 1997. V kapitolách věnovaných vývoji sovětského občanství jsem se vedle právní úpravy zaměřil také na obecný přístup k občanovi, který k mému překvapení byl leckdy naprosto šokující. V kostce jsem shrnul geopolitickou situaci Sovětského svazu, jelikož se to ve velké míře odráželo právě na institut občanství. Dále jsem zpracoval platnou právní úpravu v současné Ruské federaci a na konci práce zhodnotil úpravy státního občanství a přístup k občanovi v České republice a Rusku.

Státní občanství je velmi významným právním institutem, který dopadá na každodenní život jednotlivé. Obdobně jako právo samotné je i právní úprava tohoto institutu vázána na aktuální společensko-politickou realitu. Určitým způsobem dokládá vyspělost a uspořádání lidské společnosti a jejích hodnot. Význam tohoto institutu neustále nabírá na váze, je to dané možnostmi společnosti. Jak jsem již někde v mé práci psal, v dnešní době se díky závratnému vývoji může člověk v průběhu několika hodin přemístit z jednoho konce světa na druhý, jsme schopni se dorozumívat se s celou řadou cizinců apod., přitom

všem máme díky občanství za sebou určitou státní ochranu. V případě komplikací, kdekoliv na světě, nám stát prostřednictvím konzulátů je schopen podat pomocnou ruku, v minulosti tomu tak nebylo a mnoho zemí světa to tak nemá dodnes. Při psaní mé práce jsem prostudoval celou řadu odborné publikace, hledal jsem v různých odborných časopisech a dospěl jsem k závěru, že institut státního občanství v ČR je v současné době na velmi vyspělé úrovni. Zákon č. 40/1993 je jeden z mála, který není zběsile novelizován, na rozdíl od jiných norem platného právního řádu ČR. Právní úprava občanství v Rusku v současné době prochází silnou rekonstrukcí. Rusko se potýká s obrovským množstvím osob s nelegálním pobytem na území RF a tempo nárůstu těchto nelegálních přistěhovalců nabývá na síle. Již v roce 2002 se tamější zákonodárci snažili omezit možnost nabytí občanství příslušníky bývalého SSSR, ale myslím, že ten zásah nebyl dostatečně razantní a v brzké době se v RF značně určité principy změnil. Dospěl jsem však k závěru, že přístup k občanství v České republice a v Rusku je dosti podobný, možná je to dáno dlouholetou provázaností obou států, avšak se domnívám, že úprava otázky občanství je v právním řádu České republiky více dispozitivní. Což mu na jednu stranu dává více možností odklonu, který však nesmí být zneužíván. Závěrem zbývá jen konstatovat, že otázka občanství je velmi zajímavá a pro autora obzvlášť, jelikož se v jeho okolí vyskytuje mnoho přátel a známých, kteří dlouhodobě žijí na území ČR a jsou stále občany Ruské federace.

Резюме

Главной темой этой диссертации является тема "Гражданство." Гражданство является очень важным правовым институтом, который влияет на повседневную жизнь в индивидуальном порядке. Точно так же, как и сам закон этот институт связан с текущей социально-политической реальностью. В некотором смысле демонстрирует зрелость структуры человеческого общества и его ценностей. Важность этого института постоянно увеличивает. Я попытался в работу вложить параметры общего развития института гражданства. В первой части находится общий принцип гражданства и понятия, которые тесно связаны между собой. Далее предложил читателю исторические данные, в первую очередь юридические права с момента создания независимой Чехословакии до сих пор. В главе, посвященной действующему законодательству подробно описал различные способы приобретения и утраты гражданства, процедуры предоставления гражданства. Немалую часть работы я посвятил вопросу о допустимости двойного гражданства в соответствии с действующим законодательством, далее обработал двойное гражданство в международном праве по Европейской Конвенции с 1997 года. В главах, посвященных развитию советского гражданства также обратил внимание на общий подход к гражданину, который к моему удивлению, читателя приведет в шок. В заключении коротко описал геополитическое положение Советского Союза, так как оно в значительной степени отражало именно институт гражданства. В последней очереди уделил внимание настоящему правовому порядку в сегодняшней России и в заключении оценил регуляцию гражданства и подход к гражданину как в Чехии так в РФ.

Seznam použité a citované literatury

a) Česká literatura

Weyr, F. Československé právo ústavní, Praha: Melantrich, 1937

Černý J., Valášek M.: České státní občanství, Linde Praha, a.s., 1996, ISBN 80-7201-018-2

Valášek M., Kučera V.: Státní občanství, Komentář, Linde Praha, a.s., 2006, ISBN 80-7201-625-3

František Emmert: Česká republika a dvojí občanství, Praha: C.H. Beck, 2011 ISBN 9788074003837

Vlková A., Vlk J., Vlk V.: Historie Českého Boratína. Ústí n. Labem: Forte 2000, ISBN 0-238-6214-6

Ondřej J., Potočný M.: Obecné mezinárodní právo v dokumentech, doplněné vydání, Praha: C.H. Beck 2004, ISBN 8071798142

KUBEČKOVÁ, M. Občanství EU a vybrané aspekty jeho vlivu na ČR. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2010. (Národohospodářský ústav Josefa Hlávky). ISBN 978-80-86729-55-8.

Rychlík, J.: Rozpad Československa. Česko-slovenské vztahy 1989-1992, Academic Electronic Press, Bratislava 2002, ISBN 8088880025

Klíma K. a spol.: Komentář k Ústavě a Listině, 2.rozšířené vydání, Aleš Čeněk, s.r.o., 2009, ISBN 978-80-7380-140-3

Knapp V.: Teorie práva, C.H.BECK, 1995, ISBN 80-7179-028-1

Židlička, M., Schelle, K. Právní dějiny 1. Starověk. Brno:Doplňek, 1998, ISBN 80-210-1885-2

Kincl J. Urfus V, Skřejpek M.: Římské právo: Praha, C.H.Beck 1995 ISBN 80-7179-031-1

Černý J., Červenka A.: Státní občanství ČSSR, Praha: Orbis 1963

Verner, V.: Statní občanství a domovské právo republiky Československé; Vladimír Verner; Právnícke nakladatelství V. Tomsy, Praha 1947

FILIP, J. Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita. Právnická fakulta, 1997. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. ISBN 80-210-1569-1

HENDRYCH, Dušan. Právnický slovník. 3., podstatně rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009, Beckovy odborné slovníky. ISBN 978-80-7400-059-1.

KLANG, Miloš. Malá encyklopedie latiny v právu: slova, slovní obraty a úsloví z latiny pro právníky. 5. dopl. vyd. Praha: Linde, 2006, ISBN 80-720-1634-2.

HATTENHAUER, Hans. Evropské dějiny práva: slova, slovní obraty a úsloví z latiny pro právníky. Vyd. 1. Překlad Sylva Adlerová. Praha: C.H. Beck, 1998, Právo a společnost. ISBN 34-064-2171-7.

BOATWRIGHT, Mary Taliaferro, Daniel J GARGOLA a Richard J TALBERT. Dějiny římské říše: od nejranějších časů po Konstantina Velikého. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012, ISBN 978-802-4731-681.

CIHELKOVÁ, Eva a Jaroslav JAKŠ. Evropská integrace - Evropská unie. Vyd. 1. V Praze: Oeconomica, 2004, ISBN 80-245-0854-0.

IL, a VRCHA, P.

. Praha: Linde, 1998, ISBN 80-720-1092-1.

VESELÁ, R., HRUŠÁKOVÁ, M. a SCHELLE, K. Rodina a rodinné právo: historie, současnost a perspektivy. Vyd. 1. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. ISBN 80-864-3248-3

b) Cizojazyčná literatura

Паршев А. П. Почему Россия не Америка. Книга для тех, кто остается здесь. — М.: Крымский мост-9Д, Форум, 2001. ISBN 5-89747-017-0

Бабурин С.Н. Российский Путь: Становление российской геополитики кануна XXI века. М.: АНКО, 1995, ISBN 5-7254-0038-7

Янаев, Г.: 10-я годовщина событий августа 1991 года, Echo 2001

Млечин, Л. Горбачев и Ельцин. Революция, реформы и контрреволюция, Санкт-Петербург, Питер, 2012, ISBN 978-5-459-01627-7

О.Абрамова, Г.Бородулина, Т.Колоскова. Между правдой и истиной (Об истории спекуляций вокруг родословия В.И. Ленина), ГИМ, 1998, ISBN: 5-89076-034-3

Г. Алахвердов, Н. Кузьмин, М. Рыбаков, Л. Спирин, Н. Штагин: Краткая история гражданской войны в СССР, Государственное издательство политической литературы, 1960

Балаян Л.: Сталин, Эксмо, 2010, s. 75 ISBN: 978-5-699-46024-3

Масленников В.А. Конституционные обязанности граждан. М.: Знание, 1970

Воеводин Л. Д. Конституционные права и обязанности советских граждан, Московского университет, Москва, 1972

Б.Н. Топорнина, Ю.М. Батурина, Р.Г. Орехова. Конституция Российской Федерации. Комментарий, Издательство Экслибрис, 1994. s.227. ISBN 5-7260-0757-3

А. Н. Головистикова, Гражданство. Справочник по правовым вопросам, Эксмо 2007 ISBN 56-991-8991-2.

Кутафин, О.Е. Российское гражданство. Юрист, Москва 2004. s. 272, ISBN 5-7975-0624-6

Hosking, Geoffrey (2005) (in English). Epochs of European Civilization: Antiquity to Renaissance . Lecture 3: Ancient Greece. United Kingdom: The Modern Scholar via Recorded Books.

Hosking, Geoffrey (2005) (in English). Epochs of European Civilization: Antiquity to Renaissance . Lecture 5: Ancient Rome. United Kingdom: The Modern Scholar via Recorded Books.

Gross, Feliks (1999) (in English). Citizenship and ethnicity: the growth and development of a democratic multiethnic institution . Westport, Connecticut: Greenwood Press.

c) Právní předpisy

- z.č. 1/1993 Sb., Ústava
- z. č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod
- z. č. 40/1993 Sb., o nabývání a pozbytování státního občanství České republiky
- ABGB § 28
- Mírové smlouvy mezi mocnostmi spojenými a sdruženými a Německem (ze dne 28.6.1919), Rakouskem (10.9.1919), Maďarskem (4.6.1920) a Československem
- z.č. 169/1928 Sb. m. s., úmluva o naturalizaci mezi Československem a USA
- sdělení č. 229/1997 Sb., sdělení Ministerstva zahraničních věcí o ukončení platnosti Úmluvy o naturalizaci mezi Československem a Spojenými státy americkými vyhlášené pod č. 169/1929 Sb.
- Dekret prezidenta republiky č. 33/1945
- dohody mezi vládou Československé socialistické republiky a vládou Svazu sovětských socialistických republik, ze dne 10. července 1946 úmluva mezi ČSR a SSSR ze dne 5. 10. 1957
- úmluva s Maďarskem o úpravě některých otázek státního občanství ze dne 4. 11. 1960
- úmluva s Polskem o úpravě otázek týkajících se dvojího

státního občanství ze dne 17. 5. 1965

- Ústavní zákon 179/1946 Sb., o udělení státního občanství krajanům vracejícím se do vlasti
- zákon č. 174/1948 Sb, o zrušení domovského práva
- z. č. 231/1948 Sb., na ochranu lidově demokratické republiky
- z. č. 194/1949 Sb., o nabývání a pozbývání československého státního
- z.č. 34/1953 Sb., jímž některé osoby nabývají československého státního občanství
- z.č. 94/1963 Sb., zákon o rodině,
- z. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
- 143/1968 Sb., o československé federaci
- z. č. 165/1968 Sb., o zásadách nabývání a pozbývání státního občanství
- z. č. 39/1969 Sb. o nabývání a pozbývání státního občanství České socialistické republiky
- z. č. 88/1990 Sb., kterým se mění a doplňují předpisy o nabývání a pozbývání československého státního občanství
- 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci
- z.č. 43/2002 Sb. m. s., úmluva o omezení případů bezdomovectví
- z.č. 76/2004 Sb.m.s., Evropská úmluva o státním občanství
- Dekret VCIK : O zisku práva na Ruské : Sl. 1918. № 31.
- Ústava Ruské federace z roku 1924
- Ústava Ruské federace z roku 1936
- Ústava Ruské federace z roku 1977
- Ústava Ruské federace z roku 1992
- Federální zákon o nabývání a pozbývání státního občanství
- Federální zákon o cizincích
- Federální zákon mezinárodním styku
- Federální zákon na ochranu občanů

d) Jiné prameny

Кокотов А.Н., Русская нация и российская государственность (конституционно-правовой аспект взаимоотношений). Диссертация ВАК: 12.00.02 ,Екатеринбург 1995

Гончаров, И.А. Основные этапы развития законодательства о гражданстве в России и зарубежных государствах Современное право. - 2006. - № 7

Filip, J. K pojmu státního občanství obecně a státního občanství ČR zvláště. Časopis pro právní vědu a praxi, 1997, č.2, s.184

Pipková, H., Nad analýzu právní úpravy nabývání a pozbývání státního občanství, Právní rozhledy, 2005, číslo 13

Kandalec, P., Dvojí občanství, Právní rádce, 2005, číslo 5

Chýle, J., Několik poznámek k pozbývání českého státního občanství nabytím cizího státního občanství na základě výslovného projevu vůle, Bulletin advokacie, 2008, číslo 12

Emmert F., Přetrvávající dvojí občanství jako důsledek průniku německého občanství do českých zemí v letech 1938-1945, Právní rozhledy, 2010, číslo 5

Filip J.: K pojmu státního občanství obecně a státního občanství ČR zvláště, 1997

nález Ústavního soudu č. 6 /1995

nález Ústavního soudu č. 9/1994

rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 31.10.2007, sp.zn. 9 Ca 12/2007-45

rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 30. 5. 2007, sp.zn. 1 As 62/2006-82

rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 16. 5. 2007, sp.zn. 2 As 78/2006-64

rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 31.3.2005, sp.zn. 5 As 27/2004-90

rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 28.3.2007, sp.zn. 3 As 37/2006-76

<http://www.boisestate.edu/courses/westciv/medsoc/22.shtml>

www.mvcr.cz

www.psp.cz

<http://nalus.usoud.cz>

www.mzv.cz

[WWW.CZO.CZ](http://www.czo.cz)

<http://www.zakonrf.info/>

Přílohy

Země: *Čechy* Číslo: *151/39*
Polit. okres: *Beničov*

DOMOVSKÝ LIST,

jinž obec
Tisem
potvrzuje, že

Jméno a příjmení: _____
Povolání: *sedník*
Den, měsíc a rok narození: _____
Místo narození: *Brno*
Stav (svobodný-d, ženat, vdaná) *ženatý*

**MÁ V TĚTO OBCI PRÁVO DOMOVSKÉ,
JEHOŽ NABYL-A*)**

pro podléhání od narození

v *Tisem* dne *4. prosince* 19*39*.

Jménem obce:

Josif Vojnů *Jmbásky*
starosta starosta

Vlastnoručně podpis majitele domovského listu.

* Důvody nabylá: 1. Získání tzv. svat. — svatost. 2. Územní obec, municipality (doma a čidě). 3. Trpěčství obč. — obč. stálosti při vstupu do obč. území a obč. obč. 4. Průběh se příslušná obč. (obč. a přísluš.)

Tiskárna Prokurátura Čechy a Morava v Praze — 15028. Čís. skl. 1 d.

Potvrzení domovského práva – domovský list

ÚSTAVNÍ DEKRET presidenta republiky č. 33/1945 Sb. ze dne 2. srpna 1945 o úpravě československého státního občanství osob národnosti německé a maďarské

Ve znění novely č.: 116/1949 Sb.

K návrhu vlády a po dohodě se Slovenskou národní radou ustanovují:

§ 1

(1) Českoslovenští státní občané národnosti německé nebo maďarské, kteří podle předpisů cizí okupační moci nabyli státní příslušnosti německé nebo maďarské, pozbyli dnem nabytí takové státní příslušnosti československého státního občanství.

(2) Ostatní českoslovenští státní občané národnosti německé nebo maďarské pozbývají československého státního občanství dnem, kdy tento dekret nabývá účinnosti.

(3) Tento dekret se nevztahuje na Němce a Maďary, kteří se v době zvýšeného ohrožení republiky (§ 18 dekretu presidenta republiky ze dne 19. června 1945, č. 16 Sb., o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech) přihlásili v úředním hlášení za Čechy nebo Slováky.

(4) Češi, Slováci a příslušníci jiných slovanských národů, kteří se v této době přihlásili za Němce nebo Maďary, jsou donuceni nátlakem nebo okolnostmi zvláštního zřetele hodnými, neposuzují se podle tohoto dekretu jako Němci nebo Maďaři, schválí-li krajský národní výbor osvědčení o národní spolehlivosti, které vydá příslušný okresní národní výbor (okresní správní komise) po přezkoumání uvedených skutečností.

§ 2

(1) Osobám, spadajícím pod ustanovení § 1, které prokáží, že zůstaly věrně Československé republice, nikdy se neprovinily proti národům českému a slovenskému a buď se činně zúčastnily boje za její osvobození, nebo trpěly pod nacistickým nebo fašistickým terorem, zachovává se československé státní občanství.

(2) Žádost o zjištění, že československé státní občanství zachovává, lze podati do šesti měsíců od počátku účinnosti tohoto dekretu u místně příslušného okresního národního výboru (okresní správní komise), anebo bydlí-li žadatel v cizině, u zastupitelského úřadu. Rozhoduje o ní krajský národní výbor na návrh okresního národního výboru. Tyto osoby jest až do vyřízení žádosti považovati za československé státní občany, vydal-li jim okresní národní výbor (okresní správní komise) nebo zastupitelský úřad osvědčení o okolnostech, uvedených v předchozím odstavci.

(3) O zachování československého státního občanství příslušníků československých vojenských jednotek, kteří jsou německé nebo maďarské národnosti, rozhodne v nejkratší době z moci úřední ministerstvo vnitra na návrh ministerstva národní obrany. Až do úředního rozhodnutí jest je považovati za československé státní občany.

§ 3

Osoby, které pozbyly československého státního občanství podle § 1, mohou do šesti měsíců ode dne, který bude určen vyhláškou ministra vnitra, otištěnou ve Sbírce zákonů a nařízení, žádati u místně příslušného okresního národního výboru (okresní správní komise) nebo zastupitelského úřadu o jeho vrácení. O takovéto žádosti rozhodne podle volné úvahy krajský národní výbor na návrh okresního národního výboru; nesmí jí však vyhověti, jestliže žadatel porušil povinnosti československého státního občana. Pokud vládním nařízením nebude stanoveno jinak, platí i pro tyto případy všeobecné předpisy o nabývání československého státního občanství.

§ 4

(1) Pro účely tohoto dekretu se posuzují provdané ženy a nezletilé děti samostatně.

(2) Žádosti podle § 3, které podají manželky a nezletilé děti československých státních občanů, jest posuzovati blahovlně. Až do rozhodnutí o nich jest žadatele považovati za československé státní občany.

§ 5

Češi, Slováci a příslušníci jiných slovanských národů, kteří se v době zvýšeného ohrožení republiky (§ 18 dekretu presidenta republiky č. 16/1945 Sb.) ucházeli o udělení německé nebo maďarské státní příslušnosti, aniž k tomu byli donuceni nátlakem, anebo zvláštními okolnostmi, pozbývají československého státního občanství dnem, kdy tento dekret nabývá účinnosti.

§ 6

Tento dekret nabývá účinnosti dnem vyhlášení; provede jej ministr vnitra v dohodě s ministry zahraničních věcí a národní obrany.

Dr. Beneš v. r. Fierlinger v. r.

Masaryk v. r. gen. Svoboda v. r. Nosek v. r.

Zákon České národní rady o nabývání a pozbývání státního občanství České republiky

Česká národní rada se usnesla na tomto zákoně:

§ 1 Obecná ustanovení

- (1) Fyzické osoby, které ke dni 31. prosince 1992 byly státními občany České republiky a zároveň státními občany České a Slovenské Federativní Republiky, jsou od 1. ledna 1993 státními občany České republiky.
- (2) Při posuzování, zda je fyzická osoba státním občanem České republiky, popřípadě do 31. prosince 1992 byla státním občanem České a Slovenské Federativní Republiky, se postupuje podle předpisů platných v době, kdy mělo dojít k nabytí nebo pozbytí státního občanství této osoby.¹⁾
- (3) Pro účely tohoto zákona se dítětem rozumí fyzická osoba mladší 18 let, pokud podle právního řádu, který se na ni vztahuje,^{1a)} nenabyla zletilosti dříve.

ČÁST PRVNÍ NABÝVÁNÍ STÁTNÍHO OBČANSTVÍ

§ 2

Státní občanství České republiky se nabývá

- a) narozením (§ 3),
- b) osvojením (§ 3a),
- c) určením otcovství (§ 4),
- d) nalezením na území České republiky (§ 5),
- e) prohlášením (§ 6 , § 18a nebo § 18b),
- f) udělením (§ 7 až 12) .

§ 3 Narozením

Dítě nabývá narozením státní občanství České republiky,

- a) je-li alespoň jeden rodič státním občanem České republiky nebo
- b) jsou-li rodiče osobami bez státního občanství (dále jen "bezdomovec"), alespoň jeden z nich má trvalý pobyt na území České republiky a dítě se na jejím území narodí.

§ 3a Osvojením

Dítě, jehož alespoň jeden osvojitel je státním občanem České republiky, nabývá státního občanství České republiky dnem právní moci rozsudku o osvojení.

§ 4 Určením otcovství

Dítě narozené mimo manželství, jehož matka je cizí státní občankou nebo bezdomovkyní a otec státním občanem České republiky, nabývá státní občanství České republiky

a) dnem souhlasného prohlášení rodičů o určení otcovství²⁾ nebo

b) dnem právní moci rozsudku o určení otcovství.³⁾

§ 5 Nalezením na území České republiky

Fyzická osoba nalezená na území České republiky je státním občanem České republiky, pokud se neprokáže, že nabyla narozením státní občanství jiného státu.

§ 6 Prohlášením

(1) Fyzická osoba, která byla k 31. prosinci 1992 státním občanem České a Slovenské Federativní Republiky, ale neměla ani státní občanství České republiky ani státní občanství Slovenské republiky, si může zvolit státní občanství České republiky prohlášením.

(2) Rodiče, popřípadě jeden z nich mohou do prohlášení zahrnout i dítě.

(3) Rodiče, popřípadě jeden z nich mohou pro dítě učinit samostatné prohlášení.

(4) Činí-li prohlášení podle odstavce 2 nebo 3 pouze jeden z rodičů dítěte, připojí souhlas druhého rodiče s volbou státního občanství České republiky pro dítě, pokud nebyl výkon rodičovské zodpovědnosti druhého rodiče omezen nebo pozastaven anebo nedošlo-li ke zbavení rodičovské zodpovědnosti nebo způsobilosti k právním úkonům nebo pokud není pobyt druhého rodiče žijícího mimo území České republiky znám.

(5) Jsou-li oba rodiče dítěte zbaveni rodičovské zodpovědnosti, výkon jejich rodičovské zodpovědnosti byl pozastaven či omezen, nemají-li způsobilost k právním úkonům nebo pokud není pobyt rodičů žijících mimo území České republiky znám, může učinit prohlášení soudem ustanovený poručník, popřípadě opatrovník dítěte; souhlas rodičů se v těchto případech nevyžaduje.

(6) Potomci fyzické osoby, která byla k 31. prosinci 1992 státním občanem České a Slovenské Federativní Republiky, ale neměla ani státní občanství České republiky, ani státní občanství Slovenské republiky, v linii přímé, kteří nabyli zletilosti, si mohou zvolit státní občanství České republiky prohlášením pouze za předpokladu, že nemají jiné státní občanství.

(7) Prohlášení se činí u krajského úřadu, v hlavním městě Praze u úřadu městské části^{3a)} určené Statutem hlavního města Prahy, ve městech Brno, Ostrava a Plzeň u magistrátů těchto měst (dále jen "úřad"), příslušného podle místa trvalého pobytu fyzické osoby, která prohlášení činí. V cizině se toto prohlášení činí před zastupitelským úřadem České republiky.

(8) Příslušný úřad vydá o prohlášení osvědčení; kopii prohlášení a osvědčení zašle Ministerstvu vnitra (dále jen "ministerstvo") a nabytí státního občanství České republiky oznámí

a) ohlašovně místa trvalého pobytu v České republice,^{3f)}

b) Policii České republiky,

c) územní vojenské správě, podléhá-li fyzická osoba branné povinnosti.

Udělením

(1) Státní občanství České republiky lze na žádost udělit fyzické osobě, která splňuje současně tyto podmínky:

- a) má na území České republiky ke dni podání žádosti po dobu nejméně pěti let povolen trvalý pobyt a po tuto dobu se zde převážně zdržuje,
- b) prokáže, že nabytím státního občanství České republiky pozbyde dosavadní státní občanství, nebo prokáže, že pozbyla dosavadní státní občanství, nejde-li o bezdomovce nebo osobu s přiznaným postavením uprchlíka na území České republiky,
- c) nebyla v posledních pěti letech pravomocně odsouzena pro úmyslný trestný čin,
- d) prokáže znalost českého jazyka a
- e) plní povinnosti vyplývající z ustanovení zvláštního právního předpisu upravujícího pobyt a vstup cizinců na území České republiky, 3g) povinnosti vyplývající ze zvláštních předpisů upravujících veřejné zdravotní pojištění, sociální zabezpečení, důchodové pojištění, daně, odvody a poplatky.

(2) Manželé mohou podat společnou žádost o udělení státního občanství České republiky.

(3) Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky stanoví obecně závazným právním předpisem kriteria pro prokazování znalostí českého jazyka podle odstavce 1 písm. d) .

§ 8

(1) K žádosti o udělení státního občanství České republiky žadatel připojí

- a) rodný list, pokud uzavřel manželství, i oddací list, popřípadě doklad o rozvodu manželství nebo úmrtí list zemřelého manžela,
- b) doklad o tom, že nabytím státního občanství České republiky pozbyde dosavadní státní občanství, nebo doklad o pozbytí dosavadního státního občanství, nejde-li o bezdomovce nebo osobu s přiznaným postavením uprchlíka na území České republiky,
- c) životopis.

(2) Za účelem prokázání podmínky uvedené v § 7 odst. 1 písm. c) si ministerstvo vyžádá podle zvláštního právního předpisu 3h) výpis z evidence Rejstříku trestů, jde-li o žadatele staršího 15 let. Žádost o vydání výpisu z evidence Rejstříku trestů a výpis z evidence Rejstříku trestů se předávají v elektronické podobě, a to způsobem umožňujícím dálkový přístup.

(3) Za účelem prokázání podmínky uvedené v § 7 odst. 1 písm. e) si ministerstvo může vyžádat potvrzení finančního úřadu o úhradě daní a poplatků, kopie daňových přiznání, výpisů z obchodního rejstříku, živnostenských listů nebo pracovních smluv, potvrzení zdravotní pojišťovny o řádném průběhu a platbách veřejného zdravotního pojištění a potvrzení zaměstnavatele o úhradě daně z příjmů a o platbách na veřejné zdravotní pojištění, sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti.

§ 9

(1) Rodiče mohou do žádosti zahrnout i dítě. K žádosti připojí

- a) rodný list dítěte,

b) doklad o tom, že dítě nabytím státního občanství České republiky pozbyde dosavadní státní občanství, nebo doklad o pozbytí dosavadního státního občanství dítěte, nejde-li o bezdomovce nebo osobu s přiznaným postavením uprchlíka na území České republiky.

(2) Pokud žádost podle odstavce 1 podává pouze jeden z rodičů, předloží kromě dokladů uvedených v odstavci 1 písm. a) a b) také souhlas druhého rodiče se změnou státního občanství dítěte, pokud výkon rodičovské zodpovědnosti druhého rodiče nebyl omezen nebo pozastaven, nedošlo-li ke zbavení jeho rodičovské zodpovědnosti nebo způsobilosti k právním úkonům anebo pokud není pobyt druhého rodiče žijícího mimo území České republiky znám. Jsou-li oba rodiče dítěte zbaveni rodičovské zodpovědnosti, výkon jejich rodičovské zodpovědnosti byl pozastaven či omezen, nemají-li způsobilost k právním úkonům nebo pokud není pobyt rodičů žijících mimo území České republiky znám, může učinit prohlášení soudem ustanovený poručník, popřípadě opatrovník dítěte; souhlas rodičů se v těchto případech nevyžaduje.

(3) Státní občanství České republiky lze na žádost zákonného zástupce udělit i dítěti samostatně; k žádosti se připojí doklady uvedené v odstavci 1 .

§ 10

(1) Státní občanství České republiky uděluje ministerstvo; žadateli vydá Listinu o udělení státního občanství České republiky.

(2) Žádost se podává u úřadu příslušného podle místa trvalého pobytu žadatele. Úřad ověří pohovorem se žadatelem jeho znalost českého jazyka a o výsledku učiní záznam do spisu. Znalost českého jazyka neprokazuje žadatel, který je nebo byl státním občanem Slovenské republiky. Úřad vyplní se žadatelem dotazník, jehož obsah je stanoven v příloze; prostřednictvím Policie České republiky pak zašle žádost spolu se svým stanoviskem, stanoviskem obecního úřadu a s doklady stanovenými tímto zákonem nejpozději do 30 dnů od jejího podání ministerstvu.

(3) Ministerstvo je povinno posoudit žádost o udělení státního občanství i z hlediska bezpečnosti státu; může si při tom vyžádat stanoviska Policie České republiky a zpravodajských služeb České republiky; pokud je obsahem těchto stanovisek informace podléhající utajení podle zvláštního zákona,^{3b} nestává se součástí spisu.

(4) Správní řízení o udělení státního občanství je zahájeno dnem, kdy žádost došla ministerstvu.

(5) Ministerstvo o žádosti o udělení státního občanství rozhodne do 90 dnů od zahájení správního řízení.

(6) Úřad zašle zápis o složení státoobčanského slibu nebo zápis o převzetí listiny o udělení státního občanství České republiky ministerstvu a oznámí nabytí státního občanství

a) ohlašovně místa trvalého pobytu v České republice,

b) Policii České republiky,

c) územní vojenské správě, podléhá-li fyzická osoba branné povinnosti.

§ 11

(1) Ministerstvo může prominout podmínku stanovenou v § 7 odst. 1 písm. a) , má-li žadatel na území České republiky povolen trvalý pobyt a

- a) narodil se na území České republiky, anebo
- b) žije na území České republiky nepřetržitě alespoň 10 let, anebo
měl v minulosti státní občanství České republiky, popřípadě státní občanství České a Slovenské Federativní Republiky, anebo
- d) byl osvojen státním občanem České republiky, anebo
- e) jeho manžel (manželka) je státním občanem České republiky, anebo
- f) jehož alespoň jeden z rodičů je státním občanem České republiky, anebo
- g) přesídlil do České republiky do 31. prosince 1994 na základě pozvání vlády, nebo
- h) je bezdomovcem nebo má na území České republiky přiznáno postavení uprchlíka.

(2) Ministerstvo může dále prominout podmínku stanovenou v § 7 odst. 1 písm. b) , pokud má žadatel na území České republiky povolen trvalý pobyt, oprávněně se zdržuje na území České republiky po dobu nejméně 5 let, má skutečný vztah k České republice a

- a) právní předpisy státu, jehož je státním občanem, neumožňují jeho propuštění ze státního svazku nebo tento stát odmítá o jeho propuštění ze státního svazku vydat doklad,
- b) jeho propuštění ze státního svazku je spojeno s nepřiměřenými správními poplatky či jinými v demokratickém státě nepřijatelnými podmínkami,
- c) podáním žádosti o propuštění ze státního svazku by žadatel mohl vystavit sebe nebo osoby blízké pronásledování z důvodů rasy, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité sociální skupině nebo pro politické přesvědčení,
- d) udělení státního občanství České republiky by bylo významným přínosem pro Českou republiku zejména z hlediska vědeckého, společenského, kulturního či sportovního, nebo
- e) pozbyl v minulosti státní občanství Československé republiky nebo České a Slovenské federativní Republiky nebo České republiky, pokud nejde o žadatele, který je státním občanem Slovenské republiky.

(3) Podmínku stanovenou v § 7 odst. 1 písm. b) lze rovněž prominout žadateli, který má v České republice povolen trvalý pobyt po dobu nejméně 5 let, má skutečný vztah k České republice a oprávněně se zdržuje na jejím území po dobu nejméně 20 let.

(4) Ministerstvo může dále v případech hodných zvláštního zřetele prominout i podmínku stanovenou v § 7 odst. 1 písm. d) a e) .

§ 12 Státoobčanský slib

- (1) Fyzická osoba, které bylo uděleno státní občanství České republiky, nabývá státní občanství České republiky podle § 7 dnem složení tohoto slibu:
"Slibuji na svou čest věrnost České republice. Slibuji, že budu zachovávat všechny zákony a jiné obecně závazné právní předpisy. Slibuji, že budu plnit všechny povinnosti státního občana České republiky".

(2) Dítě zahrnuté do žádosti rodičů, nabývá státní občanství České republiky dnem, kdy je nabývá alespoň jeden z rodičů; bylo-li státní občanství České republiky tomuto dítěti uděleno samostatně, nabývá je dnem převzetí Listiny o udělení státního občanství České republiky zákonnými zástupci.

(3) Ministerstvo může složení státoobčanského slibu prominout. V tom případě fyzická osoba nabývá státní občanství České republiky dnem, kdy rozhodnutí o prominutí složení státoobčanského slibu nabylo právní moci.

(4) Fyzická osoba skládá státoobčanský slib před tajemníkem obecního úřadu obce s rozšířenou působností, v hlavním městě Praze před tajemníkem úřadu městské části příslušného podle místa jejího trvalého pobytu, ve městech Brno, Ostrava a Plzeň před tajemníkem magistrátu těchto měst, v cizině před vedoucím zastupitelského úřadu České republiky.

ČÁST DRUHÁ POZBÝVÁNÍ STÁTNÍHO OBČANSTVÍ

§ 13

Státní občanství České republiky se pozbývá

a) prohlášením (§ 16),

b) nabytím cizího státního občanství na základě výslovného projevu vůle (§ 17 odst. 1).

§ 14

Zrušeno novelou č. 139/1995 Sb. s účinností od 24.5.1996.

§ 15

Zrušeno novelou č. 139/1995 Sb. s účinností od 24.5.1996.

§ 16 Prohlášením

(1) Státní občan České republiky, který se zdržuje v cizině a současně je státním občanem cizího státu, může nejdříve dnem, kdy dosáhne zletilosti, prohlásit, že se vzdává státního občanství České republiky.

(2) Prohlášení podle odstavce 1 se činí před zastupitelským úřadem České republiky. Žadatel v něm uvede

a) kdy nabyl cizí státní občanství,

b) místo posledního trvalého pobytu na území České republiky nebo, že nikdy takový pobyt neměl. K prohlášení připojí doklad o státním občanství České republiky a doklad o tom, že nabyl státní občanství cizího státu.

(3) Rodiče mohou do prohlášení podle odstavce 1 zahrnout i dítě, které je státním občanem České republiky a současně je státním občanem cizího státu. K prohlášení připojí:

a) rodný list dítěte,

b) doklad o tom, že dítě nabylo státní občanství cizího státu.

(4) Pokud žádost podle odstavce 3 podává pouze jeden z rodičů, předloží kromě dokladů uvedených v odstavci 3 také souhlas druhého rodiče se změnou státního občanství dítěte, pokud výkon rodičovské zodpovědnosti druhého rodiče nebyl omezen nebo pozastaven, nedošlo-li ke zbavení jeho rodičovské zodpovědnosti nebo způsobilosti k právním úkonům anebo pokud není pobyt druhého rodiče žijícího mimo území České republiky znám. Jsou-li oba rodiče dítěte zbaveni rodičovské zodpovědnosti, výkon jejich rodičovské zodpovědnosti byl pozastaven či omezen, nemají-li způsobilost k právním úkonům nebo pokud není pobyt rodičů žijících mimo území České republiky znám, může učinit prohlášení soudem ustanovený poručník, popřípadě opatrovník dítěte; souhlas rodičů se v těchto případech nevyžaduje.

(5) Zastupitelský úřad České republiky vydá fyzické osobě doklad o pozbytí státního občanství České republiky.

(6) Úřad po obdržení prohlášení o vzdání se státního občanství České republiky oznámí jeho pozbytí

a) ohlašovně místa současného trvalého pobytu nebo posledního trvalého pobytu v České republice,

b) Policii České republiky,

c) územní vojenské správě, podléhá-li fyzická osoba branné povinnosti.

§ 17 Nabytím cizího státního občanství

(1) Státní občan České republiky pozbývá státní občanství České republiky dnem, kdy na základě výslovného projevu vůle (žádost, prohlášení, souhlas nebo jiný úkon směřující k nabytí cizího státního občanství) dobrovolně nabyde cizí státní občanství. K pozbytí státního občanství České republiky nedojde v případech, kdy došlo k nabytí cizího státního občanství v souvislosti s uzavřením manželství se státním občanem cizího státu, a to za předpokladu, že došlo k nabytí cizího státního občanství manžela za trvání manželství. K pozbytí státního občanství České republiky nedojde ani v případech, kdy k nabytí cizího státního občanství došlo narozením.

(2) Úřad po obdržení oznámení o pozbytí státního občanství České republiky oznámí jeho pozbytí

a) ohlašovně místa současného trvalého pobytu nebo posledního trvalého pobytu v České republice,

b) Policii České republiky,

c) územní vojenské správě, podléhá-li fyzická osoba branné povinnosti,

d) ministerstvu, pokud pozbytí státního občanství České republiky nebylo úřadu oznámeno tímto ministerstvem.

ČÁST TŘETÍ ZVLÁŠTNÍ USTANOVENÍ O STÁTNÍM OBČANSTVÍ ČESKÉ REPUBLIKY V SOUVISLOSTI SE ZÁNÍKEM ČESKÉ A SLOVENSKÉ FEDERATIVNÍ REPUBLIKY

§ 18

(1) Fyzická osoba, která měla k 31. prosinci 1992 státní občanství České a Slovenské Federativní Republiky a která nabyla volbou státní občanství Slovenské republiky v době od 1. ledna 1993 do 31. prosince 1993, se pokládá za státního občana České republiky, pokud se neprokáže, že toto občanství podle tohoto zákona pozbyla po provedení volby občanství Slovenské republiky.

(2) Státní občan České republiky, který měl k 31. prosinci 1992 státní občanství České a Slovenské Federativní Republiky, nepozbyde nabytím státního občanství Slovenské republiky státní občanství České republiky.

§ 18a

(1) Fyzická osoba, která měla k 31. prosinci 1992 státní občanství České a Slovenské Federativní Republiky, která nebyla státním občanem České republiky a která měla na území České republiky trvalý pobyt podle zvláštních právních předpisů^{3f)} 3g) ke dni 31. prosince 1992 a tento pobyt dosud trvá, anebo která od tohoto data až dosud žije trvale na území České republiky (dále jen "prohlašovatel"), může učinit prohlášení o nabytí státního občanství České republiky.

(2) Prohlášení podle odstavce 1 se činí před úřadem příslušným podle místa trvalého pobytu prohlašovatele, popřípadě podle místa, kde prohlašovatel trvale žije. K prohlášení se připojí

a) rodný list, a pokud prohlašovatel uzavřel manželství, i oddací list, popřípadě doklad o rozvodu manželství nebo úmrtí list zemřelého manžela,

b) doklady, jimiž prohlašovatel může prokázat trvalý pobyt na území České republiky, popřípadě skutečnost, že na území České republiky trvale žije nejpozději od 31. prosince 1992.^{3c)}

(3) Rodiče, popřípadě jeden z nich mohou do prohlášení zahrnout i dítě; toto dítě nemusí splňovat podmínku uvedenou v odstavci 1. K prohlášení se připojí

a) rodný list dítěte,

b) souhlas druhého rodiče s nabytím státního občanství České republiky, pokud nebyl výkon rodičovské zodpovědnosti druhého rodiče omezen nebo pozastaven anebo nedošlo-li ke zbavení rodičovské zodpovědnosti nebo způsobilosti k právním úkonům.

(4) Rodiče, popřípadě jeden z nich mohou pro dítě učinit samostatné prohlášení; toto dítě nemusí splňovat podmínku uvedenou v odstavci 1, pokud je alespoň jeden z rodičů státním občanem České republiky. K prohlášení se připojí doklady uvedené v odstavci 3.

(5) Jsou-li oba rodiče dítěte žijícího na území České republiky zbaveni rodičovské zodpovědnosti nebo výkon jejich rodičovské zodpovědnosti byl pozastaven či omezen anebo nemají způsobilost k právním úkonům, může učinit prohlášení soudem ustanovený poručník, popřípadě opatrovník dítěte; souhlas rodičů se v těchto případech nevyžaduje. Poručník nebo opatrovník k žádosti připojí

a) rodný list dítěte,

b) pravomocné rozhodnutí soudu o jeho ustanovení poručníkem nebo opatrovníkem.

(6) Státní občanství České republiky se podle tohoto ustanovení nabývá dnem vydání osvědčení o nabytí státního občanství České republiky prohlášením. Nejsou-li splněny podmínky pro vydání osvědčení, úřad prohlášení rozhodnutím odmítne.

(7) Nabytí státního občanství České republiky oznámí příslušný úřad

a) ohlašovně místa trvalého pobytu nebo místa, kde fyzická osoba trvale žije,

b) Policii České republiky,

c) územní vojenské správě, jde-li o osobu podléhající branné povinnosti,

d) ministerstvu.

§ 18b

(1) Státní občan Slovenské republiky, který měl k 31. prosinci 1992 státní občanství České a Slovenské Federativní Republiky a který nabytí státní občanství Slovenské republiky udělením v době od 1. ledna 1994 do 1. září 1999, může učinit prohlášení o nabytí státního občanství České republiky, pokud toto občanství již v mezidobí nenabyl jinak.

(2) K přijetí prohlášení je příslušný zastupitelský úřad, je-li prohlášení činěno v cizině. Je-li prohlášení činěno v České republice, je k jeho přijetí příslušný úřad podle místa trvalého pobytu, popřípadě posledního trvalého pobytu prohašovatela na území České republiky. Pokud prohašovatel v České republice nikdy trvalý pobyt neměl, je k přijetí prohlášení příslušný Úřad městské části Praha 1.

(3) Prohašovatel prokáže svoji totožnost a v prohlášení uvede místo současného trvalého pobytu, popřípadě posledního trvalého pobytu v České republice; neměl-li nikdy takový pobyt, tuto skutečnost uvede.

(4) K prohlášení se připojí rodný list prohašovatela a listina o udělení státního občanství Slovenské republiky; pokud prohašovatel uzavřel manželství, připojí se podle okolností i oddací list, doklad o rozvodu manželství nebo úmrtí list zemřelého manžela.

(5) Zastupitelský úřad, který prohlášení obdrží, je povinen je postoupit spolu s připojenými doklady nejpozději do 30 dnů úřadu příslušnému podle odstavce 2 .

(6) Rodiče mohou do prohlášení zahrnout i dítě; to nemusí splňovat podmínku uvedenou v odstavci 1 . K prohlášení se připojí rodný list dítěte. Pokud prohlášení podává pouze jeden z rodičů, k prohlášení připojí souhlas druhého rodiče s nabytím státního občanství České republiky, pokud nebyl výkon rodičovské zodpovědnosti druhého rodiče omezen nebo pozastaven, nedošlo-li ke zbavení jeho rodičovské zodpovědnosti nebo způsobilosti k právním úkonům nebo pokud není pobyt druhého rodiče žijícího mimo území České republiky znám.

(7) Rodiče mohou pro dítě učinit samostatné prohlášení; toto dítě nemusí splňovat podmínku uvedenou v odstavci 1 , pokud je alespoň jeden z rodičů státním občanem České republiky. K prohlášení se připojí doklady uvedené v odstavci 6 .

(8) Jsou-li oba rodiče dítěte zbaveni rodičovské zodpovědnosti, výkon jejich rodičovské zodpovědnosti byl pozastaven či omezen, nemají-li způsobilost k právním úkonům nebo pokud není pobyt rodičů žijících mimo území České republiky znám, může učinit prohlášení soudem ustanovený poručník, popřípadě opatrovník dítěte; souhlas rodičů se v těchto případech nevyžaduje. Poručník nebo opatrovník k žádosti připojí

a) rodný list dítěte,

b) pravomocné rozhodnutí soudu o jeho ustanovení poručníkem nebo opatrovníkem.

(9) Příslušný úřad ověří, zda jsou splněny podmínky stanovené tímto zákonem pro vydání osvědčení o nabytí státního občanství České republiky prohlášením; jsou-li tyto podmínky splněny, úřad osvědčení vydá, v opačném případě prohlášení rozhodnutím odmítne.

(10) Státní občanství České republiky se podle tohoto ustanovení nabývá dnem vydání osvědčení o nabytí státního občanství prohlášením.

(11) Nabytí státního občanství České republiky oznámí příslušný úřad

- a) ohlašovně místa trvalého pobytu v České republice,
- b) Policii České republiky, pokud má prohlašovatel na území České republiky povolen pobyt,
- c) územní vojenské správě, jde-li o osobu podléhající branné povinnosti,
- d) ministerstvu.

§ 18c

(1) Státní občan Slovenské republiky, který

a) se narodil na území Slovenské republiky rodičům, z nichž jeden měl státní občanství České socialistické republiky nebo České republiky a druhý státní občanství Slovenské socialistické republiky nebo Slovenské republiky a

b) ke dni 31. prosince 1992 byl státním občanem České a Slovenské Federativní Republiky a současně Slovenské republiky mladším 18 let, může učinit prohlášení o nabytí státního občanství České republiky, pokud toto občanství již v mezidobí nenabyl jinak.

(2) K přijetí prohlášení je příslušný zastupitelský úřad, je-li prohlášení činěno v cizině. Je-li prohlášení činěno v České republice, je k jeho přijetí příslušný úřad podle místa trvalého pobytu, popřípadě posledního trvalého pobytu prohlašovatele na území České republiky.

(3) Prohlašovatel prokáže svoji totožnost a v prohlášení uvede místo současného trvalého pobytu, popřípadě posledního trvalého pobytu v České republice; neměl-li nikdy takový pobyt, tuto skutečnost uvede.

(4) K prohlášení se připojí rodný list prohlašovatele a doklad o státním občanství Slovenské republiky a dále doklady o státním občanství rodičů prohlašovatele v době jeho narození. Pokud prohlašovatel uzavřel manželství, připojí se podle okolností i oddací list, doklad o rozvodu manželství nebo úmrtní list zemřelého manžela.

(5) Za dítě mohou učinit prohlášení podle odstavce 1 jeho rodiče, popřípadě jeden z nich. K prohlášení se připojí rodný list dítěte a doklad o státním občanství Slovenské republiky a dále doklady o státním občanství rodičů v době narození dítěte. Jestliže prohlášení činí za dítě pouze jeden z rodičů, připojí k prohlášení souhlas druhého rodiče s nabytím státního občanství České republiky, pokud nebyl výkon rodičovské zodpovědnosti druhého rodiče omezen nebo pozastaven, nedošlo-li ke zbavení jeho rodičovské zodpovědnosti nebo způsobilosti k právním úkonům nebo pokud není pobyt druhého rodiče žijícího mimo území České republiky znám.

(6) Jsou-li oba rodiče dítěte zbaveni rodičovské zodpovědnosti, výkon jejich rodičovské zodpovědnosti byl pozastaven či omezen, nemají-li způsobilost k právním úkonům nebo pokud není pobyt rodičů žijících mimo území České republiky znám, může učinit prohlášení soudem ustanovený poručník, popřípadě opatrovník dítěte; souhlas rodičů se v těchto případech nevyžaduje. Poručník nebo opatrovník k prohlášení připojí

a) doklady uvedené v odstavci 5 větě druhé a

b) pravomocné rozhodnutí soudu o jeho ustanovení poručníkem nebo opatrovníkem.

- (7) Zastupitelský úřad, který prohlášení obdrží, je povinen je postoupit spolu s připojenými doklady nejpozději do 30 dnů úřadu příslušnému podle odstavce 2 .
- (8) Příslušný úřad ověří, zda jsou splněny podmínky stanovené tímto zákonem pro vydání osvědčení o nabytí státního občanství České republiky prohlášením; jsou-li tyto podmínky splněny, úřad osvědčení vydá, v opačném případě prohlášení rozhodnutím odmítne.
- (9) Státní občanství České republiky se podle tohoto ustanovení nabyvá dnem vydání osvědčení o nabytí státního občanství prohlášením.

(10) Nabytí státního občanství České republiky oznámí příslušný úřad

- a) ohlašovně místa trvalého pobytu v České republice,
- b) Policii České republiky, pokud má prohlašovatel na území České republiky povolen pobyt,
- c) územní vojenské správě, jde-li o osobu podléhající branné povinnosti,
- d) ministerstvu.

§ 19

Žádosti o udělení státního občanství České republiky podané před nabytím účinnosti tohoto zákona, o kterých nebude rozhodnuto do nabytí jeho účinnosti, se považují za podání podle ustanovení § 18a

ČÁST ČTVRTÁ USTANOVENÍ SPOLEČNÁ A ZÁVĚREČNÁ

Doklady o státním občanství

§ 20

- (1) Státní občanství České republiky se prokazuje
- a) občanským průkazem,
- b) cestovním dokladem,
- c) osvědčením, popřípadě potvrzením o státním občanství České republiky,
- (2) Osvědčení o státním občanství České republiky vydává úřad příslušný podle místa trvalého pobytu osoby, o jejíž státní občanství se jedná. Pokud osoba trvalý pobyt na území České republiky nikdy neměla, vydává osvědčení o státním občanství České republiky Úřad městské části Praha 1.
- (3) Žádost o vydání osvědčení o státním občanství České republiky podává fyzická osoba nejdříve dnem, kdy nabyde zletilosti; za dítě podává žádost jeho zákonný zástupce.
- (4) Žádost o vydání osvědčení o státním občanství České republiky se podává u úřadu nebo obecního úřadu, městského úřadu, v hlavním městě Praze u úřadu městské části, v územně členěných statutárních městech u úřadu městského obvodu nebo úřadu městské části, pro územní vojenské újezdy u újezdního úřadu určeného zvláštním právním předpisem, 3e) příslušného podle místa trvalého, popřípadě posledního trvalého pobytu osoby, o jejíž státní občanství se jedná. Pokud osoba na území České republiky trvalý pobyt nikdy neměla, podává žádost u Úřadu městské části Praha 1.

Má-li osoba trvalý pobyt v cizině, může žádost podat prostřednictvím zastupitelského úřadu České republiky. Tento úřad je povinen žádost postoupit úřadu příslušnému k vydání osvědčení o státním občanství České republiky nejpozději do 15 dnů od jejího podání.

§ 21

Prohlášení o volbě (§ 6) a o pozbytí státního občanství České republiky (§ 16) se činí ve dvojnásobném vyhotovení. Zastupitelský úřad České republiky zašle obě vyhotovení ministerstvu.

§ 22

(1) Doklady vystavené orgány cizího státu, které předkládají fyzické osoby podle tohoto zákona,

a) musí být opatřeny potřebnými ověřenými,⁴ nestanoví-li jinak mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána,

b) musí být úředně přeloženy do českého jazyka,⁵ jsou-li vystaveny v cizím jazyce.

(2) Ustanovení odstavce 1 se nepoužije v případě, že jsou doklady vystaveny příslušnými orgány Slovenské republiky.

§ 23

(1) Úřad vede evidenci fyzických osob, které nabyly nebo pozbyly státní občanství České republiky, pokud mají nebo měly v územním obvodu úřadu trvalý pobyt. Pokud takovýto pobyt na území České republiky nikdy neměly, vede evidenci Úřad městské části Praha 1. Krajský úřad vede evidenci fyzických osob, které nabyly nebo pozbyly státní občanství České republiky, pokud mají nebo měly v územním obvodu kraje trvalý pobyt.

(2) Soud, který rozhodl o osvojení dítěte, jestliže tímto osvojením dítě nabylo státní občanství České republiky podle § 3a , oznámí tuto skutečnost do 10 pracovních dnů ode dne nabytí právní moci rozsudku o osvojení úřadu příslušnému podle místa trvalého pobytu dítěte. Nemá-li dítě trvalý pobyt na území České republiky, pak Úřadu městské části Praha 1.

§ 24 Zjišťování státního občanství

(1) Ve sporných případech provádí zjišťování státního občanství České republiky úřad příslušný podle místa trvalého pobytu, popřípadě posledního trvalého pobytu osoby, o jejíž státní občanství se jedná. Pokud osoba trvalý pobyt na území České republiky nikdy neměla, provádí zjišťování Úřad městské části Praha 1.

(2) Úřad vystaví fyzické osobě potvrzení o výsledku provedeného zjištění. Je-li to třeba k uplatnění práv fyzické osoby, do potvrzení uvede, kdy, popřípadě na základě jakých ustanovení fyzická osoba státní občanství České republiky nabyla nebo pozbyla.

(3) Žádost o zjištění státního občanství České republiky podává fyzická osoba nejdříve dnem, kdy nabyde zletilosti; za dítě podává žádost jeho zákonný zástupce.

§ 25

Vyhovuje-li se podle tohoto zákona v plném rozsahu podání žadatele, nevydává se s výjimkou ustanovení § 12 odst. 3 rozhodnutí ve správním řízení.⁶

§ 26

(1) Není-li tímto zákonem stanoveno jinak, může příslušný orgán státní správy prominout předložení dokladů stanovených v § 8 odst. 1 písm. a) , § 9 odst. 1 písm. a) a c), pokud by jejich obstarání bylo spojeno s těžko překonatelnou překážkou, lze-li bez jejich předložení zjistit přesně a úplně skutečný stav věci.

§ 27

Prohlášení podle tohoto zákona nepodléhají správním poplatkům.

Přechodná ustanovení

§ 27a

Žádosti o udělení státního občanství České republiky, podané podle zákona České národní rady č. 39/1969 Sb., o nabývání a pozbývání státního občanství České socialistické republiky, ve znění pozdějších předpisů, do 31. prosince 1992, se vyřizují podle předpisů platných ke dni jejich podání.

§ 27b

Vláda může nařízením prodloužit lhůty stanovené v § 18 odst. 1 a 2 , § 18a a § 19 odst. 1 tohoto zákona, a to nejdéle do 30. června 1994.

§ 27c

Dítě, jehož osvojitelé byli ke dni jeho osvojení státními občany České republiky nebo by se jimi stali k 1. lednu 1969, nabylo osvojením státní občanství České republiky, pokud toto občanství nenabylo jinak.

§ 27d

Působnosti stanovené krajskému úřadu, úřadu městské části hlavního města Prahy, magistrátu měst Brna, Ostravy a Plzně nebo obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností podle tohoto zákona jsou výkonem přenesené působnosti.

§ 28

Zrušují se

1. Zákon České národní rady č. 39/1969 Sb., o nabývání a pozbývání státního občanství České socialistické republiky, ve znění zákona České národní rady č. 92/1990 Sb.
2. Zákon č. 165/1968 Sb., o zásadách nabývání a pozbývání státního občanství.

§ 29

Tento zákon nabývá účinnosti dnem 1. ledna 1993.

Uhde v. r.
Havel v. r.
Klaus v. r.

ФЕДЕРАЛЬНЫЙ ЗАКОН "О ГРАЖДАНСТВЕ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ"

от 31.05.2002 N 62-ФЗ

Глава I. Общие положения

Статья 1. Предмет регулирования настоящего Федерального закона

В настоящем Федеральном законе содержатся принципы гражданства Российской Федерации и правила, регулирующие отношения, связанные с гражданством Российской Федерации, определены основания, условия и порядок приобретения и прекращения гражданства Российской Федерации.

Статья 2. Законодательство о гражданстве Российской Федерации

Вопросы гражданства Российской Федерации регулируются Конституцией Российской Федерации, международными договорами Российской Федерации, настоящим Федеральным законом, а также принимаемыми в соответствии с ними другими нормативными правовыми актами Российской Федерации.

Статья 3. Основные понятия

Для целей настоящего Федерального закона используются следующие основные понятия:

гражданство Российской Федерации - устойчивая правовая связь лица с Российской Федерацией, выражающаяся в совокупности их взаимных прав и обязанностей;

иное гражданство - гражданство (подданство) иностранного государства;

двойное гражданство - наличие у гражданина Российской Федерации гражданства (подданства) иностранного государства;

иностранец - лицо, не являющееся гражданином Российской Федерации и имеющее гражданство (подданство) иностранного государства;

лицо без гражданства - лицо, не являющееся гражданином Российской Федерации и не имеющее доказательства наличия гражданства иностранного государства;

ребенок - лицо, не достигшее возраста восемнадцати лет;

проживание - проживание лица на законном основании на территории Российской Федерации или за ее пределами;

территория Российской Федерации - территория Российской Федерации в пределах Государственной границы Российской Федерации или территория РСФСР в пределах административной границы РСФСР на день наступления обстоятельств, связанных с приобретением или прекращением гражданства Российской Федерации в соответствии с настоящим Федеральным законом;

общий порядок приобретения или прекращения гражданства Российской Федерации - порядок рассмотрения вопросов гражданства и принятия решений по вопросам гражданства Российской Федерации Президентом Российской Федерации в отношении лиц, на которых распространяются обычные условия, предусмотренные настоящим Федеральным законом; упрощенный порядок приобретения или прекращения гражданства Российской Федерации - порядок рассмотрения вопросов гражданства и принятия решений по вопросам гражданства Российской Федерации в отношении лиц, на которых распространяются льготные условия, предусмотренные настоящим Федеральным законом;

изменение гражданства - приобретение или прекращение гражданства Российской Федерации; вид на жительство - документ, удостоверяющий личность лица без гражданства, выданный в подтверждение разрешения на постоянное проживание на территории Российской Федерации лицу без гражданства или иностранному гражданину и подтверждающий их право на свободный выезд из Российской Федерации и возвращение в Российскую Федерацию.

Статья 4. Принципы гражданства Российской Федерации и правила, регулирующие вопросы гражданства Российской Федерации

1. Принципы гражданства Российской Федерации и правила, регулирующие вопросы

гражданства Российской Федерации, не могут содержать положений, ограничивающих права граждан по признакам социальной, расовой, национальной, языковой или религиозной принадлежности.

2. Гражданство Российской Федерации является единым и равным независимо от оснований его приобретения.
3. Проживание гражданина Российской Федерации за пределами Российской Федерации не прекращает его гражданства Российской Федерации.
4. Гражданин Российской Федерации не может быть лишен гражданства Российской Федерации или права изменить его.
5. Гражданин Российской Федерации не может быть выслан за пределы Российской Федерации или выдан иностранному государству.
6. Российская Федерация поощряет приобретение гражданства Российской Федерации лицами без гражданства, проживающими на территории Российской Федерации.
7. Наличие у лица гражданства Российской Федерации либо факт наличия у лица в прошлом гражданства СССР определяется на основании законодательных актов Российской Федерации, РСФСР или СССР, международных договоров Российской Федерации, РСФСР или СССР, действовавших на день наступления обстоятельств, с которыми связывается наличие у лица соответствующего гражданства.

Статья 5. Граждане Российской Федерации

Гражданами Российской Федерации являются:

- а) лица, имеющие гражданство Российской Федерации на день вступления в силу настоящего Федерального закона;
- б) лица, которые приобрели гражданство Российской Федерации в соответствии с настоящим Федеральным законом.

Статья 6. Двойное гражданство

1. Гражданин Российской Федерации, имеющий также иное гражданство, рассматривается Российской Федерацией только как гражданин Российской Федерации, за исключением случаев, предусмотренных международным договором Российской Федерации или федеральным законом.
2. Приобретение гражданином Российской Федерации иного гражданства не влечет за собой прекращение гражданства Российской Федерации.

Статья 7. Предоставление защиты и покровительства гражданам Российской Федерации, находящимся за пределами Российской Федерации

1. Гражданам Российской Федерации, находящимся за пределами Российской Федерации, предоставляются защита и покровительство Российской Федерации.
2. Органы государственной власти Российской Федерации, дипломатические представительства и консульские учреждения Российской Федерации, находящиеся за пределами Российской Федерации, должностные лица указанных представительств и учреждений обязаны содействовать тому, чтобы гражданам Российской Федерации была обеспечена возможность пользоваться в полном объеме всеми правами, установленными Конституцией Российской Федерации, федеральными конституционными законами, федеральными законами, общепризнанными принципами и нормами международного права, международными договорами Российской Федерации, законами и правилами государств проживания или пребывания граждан Российской Федерации, а также возможность защищать их права и охраняемые законом интересы.

Статья 8. Гражданство Российской Федерации и брак

1. Заключение или расторжение брака между гражданином Российской Федерации и лицом, не имеющим гражданства Российской Федерации, не влечет за собой изменение гражданства указанных лиц.
2. Изменение гражданства одним из супругов не влечет за собой изменение гражданства другого супруга.
3. Расторжение брака не влечет за собой изменение гражданства родившихся в этом браке или усыновленных (удочеренных) супругами детей.

Статья 9. Гражданство детей

1. Гражданство ребенка при приобретении или прекращении гражданства Российской Федерации одним из его родителей либо обоими его родителями сохраняется или изменяется

в соответствии с настоящим Федеральным законом.

2. Для приобретения или прекращения гражданства Российской Федерации ребенком в возрасте от четырнадцати до восемнадцати лет необходимо его согласие.

3. Гражданство Российской Федерации ребенка не может быть прекращено, если в результате прекращения гражданства Российской Федерации он станет лицом без гражданства.

4. Гражданство ребенка не изменяется при изменении гражданства его родителей, лишенных родительских прав. В случае изменения гражданства ребенка не требуется согласие его родителей, лишенных родительских прав.

Статья 10. Документы, удостоверяющие гражданство Российской Федерации

Документом, удостоверяющим гражданство Российской Федерации, является паспорт гражданина Российской Федерации или иной основной документ, содержащие указание на гражданство лица. Виды основных документов, удостоверяющих личность гражданина Российской Федерации, определяются федеральным законом.

Глава II. Приобретение гражданства Российской Федерации

Статья 11. Основания приобретения гражданства Российской Федерации.

Гражданство Российской Федерации приобретается:

- а) по рождению;
- б) в результате приема в гражданство Российской Федерации;
- в) в результате восстановления в гражданстве Российской Федерации;
- г) по иным основаниям, предусмотренным настоящим Федеральным законом или международным договором Российской Федерации.

Статья 12. Приобретение гражданства Российской Федерации по рождению

1. Ребенок приобретает гражданство Российской Федерации по рождению, если на день рождения ребенка:

- а) оба его родителя или единственный его родитель имеют гражданство Российской Федерации (независимо от места рождения ребенка);
- б) один из его родителей имеет гражданство Российской Федерации, а другой родитель является лицом без гражданства, или признан безвестно отсутствующим, или место его нахождения неизвестно (независимо от места рождения ребенка);
- в) один из его родителей имеет гражданство Российской Федерации, а другой родитель является иностранным гражданином, при условии, что ребенок родился на территории Российской Федерации либо если в ином случае он станет лицом без гражданства;
- г) оба его родителя или единственный его родитель, проживающие на территории Российской Федерации, являются иностранными гражданами или лицами без гражданства, при условии, что ребенок родился на территории Российской Федерации, а государство, гражданами которого являются его родители или единственный его родитель, не предоставляет ребенку свое гражданство. *(в ред. Федерального закона от 11.11.03 № 151-ФЗ)*

2. Ребенок, который находится на территории Российской Федерации и родители которого неизвестны, становится гражданином Российской Федерации в случае, если родители не объявятся в течение шести месяцев со дня его обнаружения.

Статья 13. Прием в гражданство Российской Федерации в общем порядке

1. Иностранцы граждане и лица без гражданства, достигшие возраста восемнадцати лет и обладающие дееспособностью, вправе обратиться с заявлениями о приеме в гражданство Российской Федерации в общем порядке при условии, если указанные граждане и лица:

- а) проживают на территории Российской Федерации со дня получения вида на жительство и до дня обращения с заявлениями о приеме в гражданство Российской Федерации в течение пяти лет непрерывно, за исключением случаев, предусмотренных частью второй настоящей статьи. Срок проживания на территории Российской Федерации считается непрерывным, если лицо выезжало за пределы Российской Федерации не более чем на три месяца в течение одного года. Срок проживания на территории Российской Федерации для лиц, прибывших в Российскую Федерацию до 1 июля 2002 года и не имеющих вида на жительство, исчисляется со дня регистрации по месту жительства; *(в ред. Федерального закона от 11.11.03 № 151-ФЗ)*

- б) обязуются соблюдать Конституцию Российской Федерации и законодательство Российской Федерации;
- в) имеют законный источник средств к существованию;
- г) обратились в полномочный орган иностранного государства с заявлениями об отказе от имеющегося у них иного гражданства. Отказ от иного гражданства не требуется, если это предусмотрено международным договором Российской Федерации или настоящим Федеральным законом либо если отказ от иного гражданства невозможен в силу не зависящих от лица причин;
- д) владеют русским языком; порядок определения уровня знаний русского языка устанавливается положением о порядке рассмотрения вопросов гражданства Российской Федерации.

2. Срок проживания на территории Российской Федерации, установленный пунктом "а" части первой настоящей статьи, сокращается до одного года при наличии хотя бы одного из следующих оснований:

(бывшие пункты "а"- "в" исключены Федеральным законом от 11.11.03 № 151-ФЗ)

а) наличие у лица высоких достижений в области науки, техники и культуры; обладание лицом профессией либо квалификацией, представляющими интерес для Российской Федерации;

б) предоставление лицу политического убежища на территории Российской Федерации;

в) признание лица беженцем в порядке, установленном федеральным законом.

3. Лицо, имеющее особые заслуги перед Российской Федерацией, может быть принято в гражданство Российской Федерации без соблюдения условий, предусмотренных частью первой настоящей статьи.

4. Граждане государств, входивших в состав СССР, проходящие не менее трех лет военную службу по контракту в Вооруженных Силах Российской Федерации, других войсках; или воинских формированиях ~~или в органах~~, вправе обратиться с заявлениями о приеме в гражданство Российской Федерации без соблюдения условий, предусмотренных пунктом "а" части первой настоящей статьи, и без представления вида на жительство. *(часть введена Федеральным законом от 11.11.03 № 151-ФЗ, в ред. Федерального закона от 04.12.07 № 328-ФЗ)*

Статья 14. Прием в гражданство Российской Федерации в упрощенном порядке

(статья в ред. Федерального закона от 11.11.03 № 151-ФЗ)

1. Иностранцы граждане и лица без гражданства, достигшие возраста восемнадцати лет и обладающие дееспособностью, вправе обратиться с заявлениями о приеме в гражданство Российской Федерации в упрощенном порядке без соблюдения условий, предусмотренных пунктом "а" части первой статьи 13 настоящего Федерального закона, если указанные граждане и лица:

а) имеют хотя бы одного родителя, имеющего гражданство Российской Федерации и проживающего на территории Российской Федерации;

б) имели гражданство СССР, проживали и проживают в государствах, входивших в состав СССР, не получили гражданства этих государств и остаются в результате этого лицами без гражданства;

в) являются гражданами государств, входивших в состав СССР, получили среднее профессиональное или высшее профессиональное образование в образовательных учреждениях Российской Федерации после 1 июля 2002 года.

2. Иностранцы граждане и лица без гражданства, проживающие на территории Российской Федерации, вправе обратиться с заявлениями о приеме в гражданство Российской Федерации в упрощенном порядке без соблюдения условия о сроке проживания, установленного пунктом "а" части первой статьи 13 настоящего Федерального закона, если указанные граждане и лица:

а) родились на территории РСФСР и имели гражданство бывшего СССР;

б) состоят в браке с гражданином Российской Федерации не менее трех лет;

в) являются нетрудоспособными и имеют дееспособных сына или дочь, достигших возраста восемнадцати лет и являющихся гражданами Российской Федерации.

3. Нетрудоспособные иностранцы граждане и лица без гражданства, прибывшие в Российскую Федерацию из государств, входивших в состав СССР, и зарегистрированные по

месту жительства в Российской Федерации по состоянию на 1 июля 2002 года, вправе обратиться с заявлениями о приеме в гражданство Российской Федерации в упрощенном порядке без соблюдения условия о сроке проживания на территории Российской Федерации, установленного пунктом "а" части первой статьи 13 настоящего Федерального закона, и без представления вида на жительство.

4. Иностранцы граждане и лица без гражданства, имевшие гражданство СССР, прибывшие в Российскую Федерацию из государств, входивших в состав СССР, и зарегистрированные по месту жительства в Российской Федерации по состоянию на 1 июля 2002 года либо получившие разрешение на временное проживание в Российской Федерации или вид на жительство, принимаются в гражданство Российской Федерации в упрощенном порядке без соблюдения условий, предусмотренных пунктами "а", "в" и "д" части первой статьи 13 настоящего Федерального закона, и без представления вида на жительство, если они до 1 января 2006 года заявят о своем желании приобрести гражданство Российской Федерации. *(в ред. Федеральных законов от 03.01.06 № 5-ФЗ, от 01.12.07 № 296-ФЗ)*

5. В гражданство Российской Федерации принимаются в упрощенном порядке без соблюдения условий, предусмотренных пунктами "а", "в", "г" и "д" части первой статьи 13 настоящего Федерального закона, и без представления вида на жительство ветераны Великой Отечественной войны, имевшие гражданство бывшего СССР и проживающие на территории Российской Федерации.

6. В гражданство Российской Федерации принимаются в упрощенном порядке без соблюдения условий, предусмотренных частью первой статьи 13 настоящего Федерального закона, ребенок и недееспособное лицо, являющиеся иностранными гражданами или лицами без гражданства:

а) ребенок, один из родителей которого имеет гражданство Российской Федерации, - по заявлению этого родителя и при наличии согласия другого родителя на приобретение ребенком гражданства Российской Федерации. Такое согласие не требуется, если ребенок проживает на территории Российской Федерации;

б) ребенок, единственный родитель которого имеет гражданство Российской Федерации, - по заявлению этого родителя;

в) ребенок или недееспособное лицо, над которыми установлены опека или попечительство, - по заявлению опекуна или попечителя, имеющих гражданство Российской Федерации.

7. Иностранцы граждане и лица без гражданства, имеющие регистрацию по месту жительства на территории субъекта Российской Федерации, выбранного ими для постоянного проживания в соответствии с Государственной программой по оказанию содействия добровольному переселению в Российскую Федерацию соотечественников, проживающих за рубежом, могут быть приняты в гражданство Российской Федерации в упрощенном порядке без соблюдения условий, предусмотренных пунктами «а», «в» и «д» части первой статьи 13 настоящего Федерального закона. *(введена Федеральным законом от 01.10.08 № 163-ФЗ)*

Статья 15. Восстановление в гражданстве Российской Федерации

Иностранцы граждане и лица без гражданства, ранее имевшие гражданство Российской Федерации, могут быть восстановлены в гражданстве Российской Федерации в соответствии с частью первой статьи 13 настоящего Федерального закона. При этом срок их проживания на территории Российской Федерации сокращается до трех лет.

Статья 16. Основания отклонения заявлений о приеме в гражданство Российской Федерации и о восстановлении в гражданстве Российской Федерации

Отклоняются заявления о приеме в гражданство Российской Федерации и о восстановлении в гражданстве Российской Федерации, поданные лицами, которые:

а) выступают за насильственное изменение основ конституционного строя Российской Федерации или иными действиями создают угрозу безопасности Российской Федерации;

б) в течение пяти лет, предшествовавших дню обращения с заявлениями о приеме в гражданство Российской Федерации или о восстановлении в гражданстве Российской Федерации, выдворялись за пределы Российской Федерации в соответствии с федеральным законом;

в) использовали подложные документы или сообщили заведомо ложные сведения;

г) состоят на военной службе, на службе в органах безопасности или в правоохранительных

органах иностранного государства, если иное не предусмотрено международным договором Российской Федерации;

д) имеют неснятую или непогашенную судимость за совершение умышленных преступлений на территории Российской Федерации или за ее пределами, признаваемых таковыми в соответствии с федеральным законом;

е) преследуются в уголовном порядке компетентными органами Российской Федерации или компетентными органами иностранных государств за преступления, признаваемые таковыми в соответствии с федеральным законом (до вынесения приговора суда или принятия решения по делу);

ж) осуждены и отбывают наказание в виде лишения свободы за действия, преследуемые в соответствии с федеральным законом (до истечения срока наказания).

з) *(исключен Федеральным законом от 11.11.03 № 151-ФЗ)*

Статья 17. Выбор гражданства при изменении Государственной границы Российской Федерации

При изменении Государственной границы Российской Федерации в соответствии с международным договором Российской Федерации лица, проживающие на территории, государственная принадлежность которой изменена, имеют право на выбор гражданства (оптацию) в порядке и сроки, которые установлены соответствующим международным договором Российской Федерации.

Глава III. Прекращение гражданства Российской Федерации

Статья 18. Основания прекращения гражданства Российской Федерации

Гражданство Российской Федерации прекращается:

а) вследствие выхода из гражданства Российской Федерации;

б) по иным основаниям, предусмотренным настоящим Федеральным законом или международным договором Российской Федерации.

Статья 19. Выход из гражданства Российской Федерации

1. Выход из гражданства Российской Федерации лица, проживающего на территории Российской Федерации, осуществляется на основании добровольного волеизъявления такого лица в общем порядке, за исключением случаев, предусмотренных статьей 20 настоящего Федерального закона.

2. Выход из гражданства Российской Федерации лица, проживающего на территории иностранного государства, осуществляется на основании добровольного волеизъявления такого лица в упрощенном порядке, за исключением случаев, предусмотренных статьей 20 настоящего Федерального закона.

3. Выход из гражданства Российской Федерации ребенка, один из родителей которого имеет гражданство Российской Федерации, а другой родитель является иностранным гражданином либо единственный родитель которого является иностранным гражданином, осуществляется в упрощенном порядке по заявлению обоих родителей либо по заявлению единственного родителя.

Статья 20. Основания отказа в выходе из гражданства Российской Федерации

Выход из гражданства Российской Федерации не допускается, если гражданин Российской Федерации:

а) имеет не выполненное перед Российской Федерацией обязательство, установленное федеральным законом;

б) привлечен компетентными органами Российской Федерации в качестве обвиняемого по уголовному делу либо в отношении его имеется вступивший в законную силу и подлежащий исполнению обвинительный приговор суда;

в) не имеет иного гражданства и гарантий его приобретения.

Статья 21. Выбор иного гражданства (оптация) при изменении Государственной границы Российской Федерации

При территориальных преобразованиях в результате изменения в соответствии с международным договором Российской Федерации Государственной границы Российской Федерации граждане Российской Федерации, проживающие на территории, которая

подверглась указанным преобразованиям, вправе сохранить или изменить свое гражданство согласно условиям данного международного договора.

Глава IV. Отмена решений по вопросам гражданства Российской Федерации

Статья 22. Основания отмены решений по вопросам гражданства Российской Федерации

Решение о приобретении или прекращении гражданства Российской Федерации подлежит отмене, если будет установлено, что данное решение принималось на основании представленных заявителем подложных документов или заведомо ложных сведений. Факт использования подложных документов или сообщения заведомо ложных сведений устанавливается в судебном порядке.

Статья 23. Порядок отмены решений по вопросам гражданства Российской Федерации и последствия такой отмены

1. Отмена решения по вопросам гражданства Российской Федерации осуществляется Президентом Российской Федерации или иным полномочным органом, ведающими делами о гражданстве Российской Федерации и принявшими такое решение.
2. Решение по вопросам гражданства Российской Федерации в случае отмены в соответствии со статьей 22 настоящего Федерального закона считается недействительным со дня принятия такого решения.

Глава V. Гражданство детей при изменении гражданства родителей, опекунов и попечителей.

Гражданство недееспособных лиц

Статья 24. Изменение гражданства ребенка при приобретении или прекращении гражданства Российской Федерации его родителей

1. Ребенок приобретает гражданство Российской Федерации, если оба его родителя или единственный его родитель приобретают гражданство Российской Федерации.
2. Гражданство Российской Федерации ребенка прекращается при прекращении гражданства Российской Федерации обоих его родителей или единственного его родителя при условии, что ребенок не станет лицом без гражданства.

Статья 25. Гражданство ребенка при приобретении или прекращении гражданства Российской Федерации одним из его родителей

1. Если один из родителей, имеющих иное гражданство, приобретает гражданство Российской Федерации, их ребенок, проживающий на территории Российской Федерации, может приобрести гражданство Российской Федерации по заявлению его родителя, приобретающего гражданство Российской Федерации.
2. Если один из родителей, имеющих иное гражданство, приобретает гражданство Российской Федерации, их ребенок, проживающий за пределами Российской Федерации, может приобрести гражданство Российской Федерации по заявлению обоих его родителей.
3. Если один из родителей, имеющий иное гражданство, приобретает гражданство Российской Федерации, а другой родитель является лицом без гражданства, их ребенок может приобрести гражданство Российской Федерации по заявлению его родителя, приобретающего гражданство Российской Федерации.
4. Если один из родителей, приобретающий гражданство Российской Федерации, является лицом без гражданства, а другой родитель имеет иное гражданство, их ребенок может приобрести гражданство Российской Федерации по заявлению обоих его родителей.
5. Если гражданство Российской Федерации одного из родителей прекращается, а другой родитель остается гражданином Российской Федерации, их ребенок сохраняет гражданство Российской Федерации. Гражданство Российской Федерации ребенка может быть прекращено одновременно с прекращением гражданства Российской Федерации одного из родителей при наличии данного в письменном виде согласия другого родителя, являющегося гражданином Российской Федерации, и при условии, что ребенок не станет лицом без гражданства.

Статья 26. Гражданство детей при усыновлении (удочерении)

1. Ребенок, являющийся гражданином Российской Федерации, при усыновлении

(удочерении) его иностранными гражданами или иностранным гражданином сохраняет гражданство Российской Федерации. Гражданство Российской Федерации ребенка, усыновленного (удочеренного) иностранными гражданами или иностранным гражданином, может быть прекращено в общем порядке по заявлению обоих усыновителей или единственного усыновителя при условии, что ребенок не станет лицом без гражданства.

2. Ребенок, усыновленный (удочеренный) гражданином Российской Федерации, или супругами, являющимися гражданами Российской Федерации, или супругами, один из которых является гражданином Российской Федерации, а другой - лицом без гражданства, приобретает гражданство Российской Федерации со дня его усыновления (удочерения) независимо от места жительства ребенка по заявлению усыновителя, являющегося гражданином Российской Федерации.

3. Ребенок, усыновленный (удочеренный) супругами, один из которых является гражданином Российской Федерации, а другой имеет иное гражданство, может приобрести гражданство Российской Федерации в упрощенном порядке по заявлению обоих усыновителей независимо от места жительства ребенка.

4. В случае, предусмотренном частью третьей настоящей статьи, при отсутствии в течение одного года со дня усыновления (удочерения) заявления обоими усыновителями ребенка приобретает гражданство Российской Федерации со дня усыновления (удочерения), если он и его усыновители проживают на территории Российской Федерации.

Статья 27. Гражданство детей и недееспособных лиц, над которыми установлены опека или попечительство

1. Дети и недееспособные лица, над которыми установлены опека или попечительство гражданина Российской Федерации, приобретают гражданство Российской Федерации в упрощенном порядке по заявлению опекуна или попечителя.

2. Ребенок или недееспособное лицо, находящиеся на полном государственном попечении в воспитательном или лечебном учреждении, учреждении социальной защиты населения либо другом аналогичном учреждении Российской Федерации, приобретает гражданство Российской Федерации в упрощенном порядке по заявлению руководителя учреждения, в котором содержится ребенок или недееспособное лицо.

3. Ребенок или недееспособное лицо, над которыми установлены опека или попечительство иностранного гражданина, приобретающего гражданство Российской Федерации, может приобрести гражданство Российской Федерации одновременно с указанным гражданином по его заявлению.

4. Ребенок или недееспособное лицо, которые являются гражданами Российской Федерации и над которыми установлены опека или попечительство иностранного гражданина, сохраняет гражданство Российской Федерации.

Глава VI. Полномочные органы, ведающие делами о гражданстве Российской Федерации

Статья 28. Полномочные органы, ведающие делами о гражданстве Российской Федерации

1. Полномочными органами, ведающими делами о гражданстве Российской Федерации, являются:

Президент Российской Федерации;

федеральный орган исполнительной власти, ведающий вопросами внутренних дел уполномоченный на осуществление функций по контролю и надзору в сфере миграции, и его территориальные органы; *(в ред. Федерального закона от 18.07.06 № 121-ФЗ)*

федеральный орган исполнительной власти, ведающий вопросами иностранных дел, и дипломатические представительства и консульские учреждения Российской Федерации, находящиеся за пределами Российской Федерации.

2. Полномочия органов, ведающих делами о гражданстве Российской Федерации, определяются настоящим Федеральным законом.

Статья 29. Полномочия Президента Российской Федерации

1. Президент Российской Федерации решает вопросы:

а) приема в гражданство Российской Федерации в общем порядке в соответствии со статьей 13 настоящего Федерального закона;

- б) восстановления в гражданстве Российской Федерации в общем порядке в соответствии со статьей 15 настоящего Федерального закона;
 - в) выхода из гражданства Российской Федерации в общем порядке в соответствии с частью первой статьи 19 и частью первой статьи 26 настоящего Федерального закона;
 - г) отмены решений по вопросам гражданства Российской Федерации в соответствии со статьей 23 настоящего Федерального закона.
2. Президент Российской Федерации утверждает положение о порядке рассмотрения вопросов гражданства Российской Федерации.
3. Президент Российской Федерации обеспечивает согласованное функционирование и взаимодействие полномочных органов, ведающих делами о гражданстве Российской Федерации, в связи с исполнением настоящего Федерального закона.
4. Президент Российской Федерации издает указы по вопросам гражданства Российской Федерации.
5. При наличии обстоятельств, предусмотренных пунктами "б" - "ж" статьи 16 настоящего Федерального закона, Президент Российской Федерации вправе рассмотреть вопрос о приеме в гражданство Российской Федерации или восстановлении в гражданстве Российской Федерации иностранных граждан и лиц без гражданства в соответствии со статьями 13-15 настоящего Федерального закона. *(в ред. Федерального закона от 11.11.03 № 151-ФЗ)*

Статья 30. Полномочия федерального органа исполнительной власти, ведающего вопросами внутренних дел, уполномоченного на осуществление функций по контролю и надзору в сфере миграции, и его территориальных органов *(в ред. Федерального закона от 18.07.06 № 121-ФЗ)*

Федеральный орган исполнительной власти, ведающий вопросами внутренних дел, уполномоченный на осуществление функций по контролю и надзору в сфере миграции, и его территориальные органы осуществляют следующие полномочия: *(в ред. Федерального закона от 18.07.06 № 121-ФЗ)*

- а) определяют наличие гражданства Российской Федерации у лиц, проживающих на территории Российской Федерации;
- б) принимают от лиц, проживающих на территории Российской Федерации, заявления по вопросам гражданства Российской Федерации;
- в) проверяют факты и представленные для обоснования заявлений по вопросам гражданства Российской Федерации документы и в случае необходимости запрашивают дополнительные сведения в соответствующих государственных органах;
- г) направляют Президенту Российской Федерации в случаях, предусмотренных частью первой статьи 29 настоящего Федерального закона, заявления по вопросам гражданства Российской Федерации, представленные для их обоснования документы и иные материалы, а также заключения на данные заявления, документы и материалы;
- д) исполняют принятые Президентом Российской Федерации решения по вопросам гражданства Российской Федерации в отношении лиц, проживающих на территории Российской Федерации;
- е) рассматривают заявления по вопросам гражданства Российской Федерации, поданные лицами, проживающими на территории Российской Федерации, и принимают решения по вопросам гражданства Российской Федерации в упрощенном порядке в соответствии со статьей 14, с частью третьей статьи 19 и частью третьей статьи 26 настоящего Федерального закона; *(в ред. Федерального закона от 11.11.03 № 151-ФЗ)*
- ж) ведут учет лиц, в отношении которых федеральным органом исполнительной власти, ведающим вопросами внутренних дел, уполномоченным на осуществление функций по контролю и надзору в сфере миграции, или его территориальным органом приняты решения об изменении гражданства; *(в ред. Федерального закона от 18.07.06 № 121-ФЗ)*
- з) оформляют гражданство Российской Федерации в соответствии с частью второй статьи 12 и частями второй и четвертой статьи 26 настоящего Федерального закона;
- и) осуществляют отмену решений по вопросам гражданства Российской Федерации в соответствии со статьей 23 настоящего Федерального закона.

Статья 31. Полномочия федерального органа исполнительной власти, ведающего вопросами иностранных дел, и дипломатических представительств и консульских учреждений

Российской Федерации, находящихся за пределами Российской Федерации

Федеральный орган исполнительной власти, ведающий вопросами иностранных дел, и дипломатические представительства и консульские учреждения Российской Федерации, находящиеся за пределами Российской Федерации:

- а) определяют наличие гражданства Российской Федерации у лиц, проживающих за пределами Российской Федерации;
- б) принимают от лиц, проживающих за пределами Российской Федерации, заявления по вопросам гражданства Российской Федерации;
- в) проверяют факты и представленные для обоснования заявлений по вопросам гражданства Российской Федерации документы и в случае необходимости запрашивают дополнительные сведения в соответствующих государственных органах;
- г) направляют Президенту Российской Федерации в случаях, предусмотренных частью первой статьи 29 настоящего Федерального закона, заявления по вопросам гражданства Российской Федерации, представленные для их обоснования документы и иные материалы, а также заключения на данные заявления, документы и материалы;
- д) исполняют принятые Президентом Российской Федерации решения по вопросам гражданства Российской Федерации в отношении лиц, проживающих за пределами Российской Федерации;
- е) рассматривают заявления по вопросам гражданства Российской Федерации, поданные лицами, проживающими за пределами Российской Федерации, и принимают решения по вопросам гражданства Российской Федерации в упрощенном порядке в соответствии со статьей 14, с частями второй и третьей статьи 19 и частью третьей статьи 26 настоящего Федерального закона; *(в ред. Федерального закона от 11.11.03 № 151-ФЗ)*
- ж) ведут учет лиц, в отношении которых дипломатическими представительствами и консульскими учреждениями Российской Федерации, находящимися за пределами Российской Федерации, приняты решения об изменении гражданства;
- з) оформляют гражданство Российской Федерации в соответствии с частью второй статьи 26 настоящего Федерального закона;
- и) осуществляют отмену решений по вопросам гражданства Российской Федерации в соответствии со статьей 23 настоящего Федерального закона.

Глава VII. Производство по делам о гражданстве Российской Федерации

Статья 32. Порядок подачи заявлений по вопросам гражданства Российской Федерации

1. Заявление по вопросам гражданства Российской Федерации подается по месту жительства заявителя:

- а) лицом, проживающим на территории Российской Федерации, - в территориальный орган федерального органа исполнительной власти, ведающего вопросами внутренних дел уполномоченного на осуществление функций по контролю и надзору в сфере миграции; *(в ред. Федерального закона от 18.07.06 № 121-ФЗ)*
- б) лицом, проживающим за пределами Российской Федерации и не имеющим места жительства на территории Российской Федерации, - в дипломатическое представительство или консульское учреждение Российской Федерации, находящиеся за пределами Российской Федерации.

2. Заявление подается заявителем лично.

3. В случае, если заявитель не может лично подать заявление в связи с обстоятельствами, имеющими исключительный характер и подтвержденными документально, заявление и необходимые документы могут быть переданы для рассмотрения через другое лицо либо направлены по почте. В этом случае подлинность подписи лица, подписавшего заявление, и соответствие копии документа, прилагаемого к заявлению, его подлиннику удостоверяются нотариальными записями.

4. Заявление об изменении гражданства ребенка или недееспособного лица подается их родителями либо другими законными представителями по месту жительства заявителя либо по месту жительства ребенка или недееспособного лица. *(в ред. Федерального закона от 11.11.03 № 151-ФЗ)*

Статья 33. Порядок оформления заявлений по вопросам гражданства Российской Федерации

1. Заявление по вопросам гражданства Российской Федерации составляется письменно по установленной форме. Личная подпись заявителя удостоверяется принявшим заявление уполномоченным на то должностным лицом полномочного органа, ведающего делами о гражданстве Российской Федерации.
2. В случае, если заявитель не может подписать заявление в силу неграмотности или физических недостатков, заявление по его просьбе подписывается другим лицом, подлинность подписи этого лица удостоверяется нотариальной записью. За пределами Российской Федерации такая запись вносится в заявление уполномоченным на то должностным лицом дипломатического представительства или консульского учреждения Российской Федерации, находящихся за пределами Российской Федерации.
3. Согласие заинтересованных лиц на приобретение или прекращение гражданства Российской Федерации в предусмотренных настоящим Федеральным законом случаях дается в письменном виде, подлинность подписей указанных лиц удостоверяется нотариальными записями. Подлинность подписей лиц, проживающих за пределами Российской Федерации, удостоверяется уполномоченными на то должностными лицами дипломатических представительств или консульских учреждений Российской Федерации, находящихся за пределами Российской Федерации.

Статья 34. Взимание государственной пошлины и консульских сборов

1. При подаче заявления о приеме в гражданство Российской Федерации, восстановлении в гражданстве Российской Федерации или выходе из гражданства Российской Федерации, а также при определении гражданства Российской Федерации по заявлениям заинтересованных лиц на территории Российской Федерации взимается государственная пошлина, ~~а за пределами Российской Федерации — консульский сбор~~ в размерах и порядке, которые установлены законодательством Российской Федерации. *(в ред. Федерального закона от 02.11.04 № 127-ФЗ)*
2. В случае отклонения заявления по вопросам гражданства Российской Федерации по основаниям, предусмотренным статьями 16 и 20 настоящего Федерального закона, государственная пошлина и консульский сбор заявителю не возвращаются.

Статья 35. Порядок и сроки принятия решений по вопросам гражданства Российской Федерации

1. Решения по вопросам гражданства Российской Федерации в общем порядке принимаются Президентом Российской Федерации.
2. Рассмотрение заявлений по вопросам гражданства Российской Федерации и принятие решений о приеме в гражданство Российской Федерации и о выходе из гражданства Российской Федерации в общем порядке осуществляются в срок до одного года со дня подачи заявления и всех необходимых документов, оформленных надлежащим образом. *(в ред. Федерального закона от 11.11.03 № 151-ФЗ)*
3. Решения о приеме в гражданство Российской Федерации и о выходе из гражданства Российской Федерации в упрощенном порядке в соответствии со статьей 14, с частью третьей статьи 19 и частью третьей статьи 26 настоящего Федерального закона принимаются федеральным органом исполнительной власти, ~~ведающим вопросами внутренних дел~~ уполномоченным на осуществление функций по контролю и надзору в сфере миграции, и его территориальными органами. *(в ред. Федерального закона от 18.07.06 № 121-ФЗ)*
Решения о приеме в гражданство Российской Федерации и о выходе из гражданства Российской Федерации в упрощенном порядке в соответствии с частями первой и шестой статьи 14, частями второй и третьей статьи 19 и частью третьей статьи 26 настоящего Федерального закона принимаются федеральным органом исполнительной власти, ведающим вопросами иностранных дел, и дипломатическими представительствами и консульскими учреждениями Российской Федерации, находящимися за пределами Российской Федерации. *(часть в ред. Федерального закона от 11.11.03 № 151-ФЗ)*
4. Рассмотрение заявлений по вопросам гражданства Российской Федерации и принятие решений о приеме в гражданство Российской Федерации и о выходе из гражданства Российской Федерации в упрощенном порядке осуществляются в срок до шести месяцев со дня подачи заявления и всех необходимых документов, оформленных надлежащим образом. *(часть в ред. Федерального закона от 11.11.03 № 151-ФЗ)*

5. Решения по вопросам гражданства Российской Федерации оформляются в письменном виде с указанием оснований их принятия.

Статья 36. Принятие к рассмотрению повторных заявлений по вопросам гражданства Российской Федерации

1. Лицо, в отношении которого принято решение по вопросам гражданства Российской Федерации, вправе вновь обратиться с заявлением по вопросам гражданства Российской Федерации не ранее чем по истечении одного года после принятия предыдущего решения.

2. При наличии обстоятельств, которые не были или не могли быть известны заявителю, повторное заявление может быть принято к рассмотрению без соблюдения срока, установленного частью первой настоящей статьи.

Статья 37. Дата приобретения или прекращения гражданства Российской Федерации

1. Гражданство Российской Федерации приобретается:
в соответствии со статьей 12 настоящего Федерального закона - со дня рождения ребенка;
в соответствии с частями второй и четвертой статьи 26 настоящего Федерального закона - со дня усыновления (удочерения) ребенка;

в остальных случаях - со дня принятия полномочным органом, ведающим делами о гражданстве Российской Федерации, соответствующего решения.

2. Гражданство Российской Федерации прекращается со дня принятия полномочным органом, ведающим делами о гражданстве Российской Федерации, соответствующего решения.

Статья 38. Исполнение решений по вопросам гражданства Российской Федерации

1. Полномочные органы, ведающие делами о гражданстве Российской Федерации и принявшие к рассмотрению заявления по вопросам гражданства Российской Федерации, сообщают заинтересованным лицам о принятых решениях и выдают этим лицам соответствующие документы.

2. Федеральный орган исполнительной власти, ведающий вопросами внутренних дел, уполномоченный на осуществление функций по контролю и надзору в сфере миграции, и федеральный орган исполнительной власти, ведающий вопросами иностранных дел, осуществляют контроль за исполнением решений по вопросам гражданства Российской Федерации и информируют об этом Президента Российской Федерации в сроки, установленные положением о порядке рассмотрения вопросов гражданства Российской Федерации, утверждаемым Президентом Российской Федерации. *(в ред. Федерального закона от 18.07.06 № 121-ФЗ)*

Глава VIII. Обжалование решений полномочных органов, ведающих делами о гражданстве Российской Федерации, и действий их должностных лиц.

Разрешение споров по вопросам гражданства Российской Федерации

Статья 39. Обжалование решений по вопросам гражданства Российской Федерации

Решение полномочного органа, ведающего делами о гражданстве Российской Федерации, об отклонении заявления по вопросам гражданства Российской Федерации может быть обжаловано в суд в порядке, предусмотренном законодательством Российской Федерации.

Статья 40. Обжалование действий должностных лиц полномочных органов, ведающих делами о гражданстве Российской Федерации

Отказ в рассмотрении заявления по вопросам гражданства Российской Федерации и иные нарушающие порядок производства по делам о гражданстве Российской Федерации и порядок исполнения решений по вопросам гражданства Российской Федерации действия должностных лиц полномочных органов, ведающих делами о гражданстве Российской Федерации, могут быть обжалованы вышестоящему в порядке подчиненности должностному лицу либо в суд.

Статья 41. Разрешение споров о гражданстве ребенка и недееспособного лица

Споры между родителями, между родителем и опекуном или попечителем о гражданстве ребенка или недееспособного лица разрешаются в судебном порядке исходя из интересов ребенка или недееспособного лица.

Глава IX. Заключительные положения

Статья 42. Действительность документов, выданных в соответствии с ранее действовавшим законодательством о гражданстве Российской Федерации

Документы, выданные в соответствии с ранее действовавшим законодательством о гражданстве Российской Федерации, сохраняют юридическую силу, если они оформлены надлежащим образом, и считаются действительными на день вступления в силу настоящего Федерального закона.

Статья 43. Порядок рассмотрения заявлений по вопросам гражданства Российской Федерации, принятых к рассмотрению до вступления в силу настоящего Федерального закона

1. Рассмотрение заявлений по вопросам гражданства Российской Федерации, принятых к рассмотрению до вступления в силу настоящего Федерального закона, и принятие решений по указанным заявлениям осуществляются в соответствии с настоящим Федеральным законом, за исключением случаев, предусмотренных частью второй настоящей статьи.

2. В случае, если Законом Российской Федерации "О гражданстве Российской Федерации" был установлен более льготный по сравнению с настоящим Федеральным законом порядок приобретения или прекращения гражданства Российской Федерации, рассмотрение заявлений, предусмотренных частью первой настоящей статьи, и принятие по ним решений осуществляются в порядке, установленном указанным Законом Российской Федерации.

Статья 44. Приведение нормативных правовых актов в соответствие с настоящим Федеральным законом

1. Со дня вступления в силу настоящего Федерального закона признать утратившими силу: Указ Президиума Верховного Совета РСФСР от 29 июня 1981 года "О порядке приема в гражданство РСФСР" (Ведомости Верховного Совета РСФСР, 1981, № 26, ст. 903); Указ Президиума Верховного Совета РСФСР от 29 июня 1981 года "Об утверждении Положения о порядке рассмотрения в Президиуме Верховного Совета РСФСР вопросов, связанных с приемом в гражданство РСФСР";

Закон РСФСР от 8 июля 1981 года "Об утверждении Указа Президиума Верховного Совета РСФСР "О порядке приема в гражданство РСФСР" (Ведомости Верховного Совета РСФСР, 1981, № 28, ст. 982);

Закон Российской Федерации от 17 июня 1993 года № 5206-1 "О внесении изменений и дополнений в Закон РСФСР "О гражданстве РСФСР" (Ведомости Съезда народных депутатов Российской Федерации и Верховного Совета Российской Федерации, 1993, № 29, ст. 1112);

Федеральный закон от 6 февраля 1995 года № 13-ФЗ "О внесении изменения в Закон Российской Федерации "О гражданстве Российской Федерации" (Собрание законодательства Российской Федерации, 1995, № 7, ст. 496);

статью 11 Федерального закона от 24 мая 1999 года № 99-ФЗ "О государственной политике Российской Федерации в отношении соотечественников за рубежом" (Собрание законодательства Российской Федерации, 1999, № 22, ст. 2670).

2. Предложить Президенту Российской Федерации и Правительству Российской Федерации привести свои нормативные правовые акты в соответствие с настоящим Федеральным законом в течение шести месяцев со дня его вступления в силу.

Статья 45. Вступление в силу настоящего Федерального закона

Настоящий Федеральный закон вступает в силу с 1 июля 2002 года.

*Президент Российской Федерации В. ПУТИН.
Москва, Кремль. 31 мая 2002 года. № 62-ФЗ.*